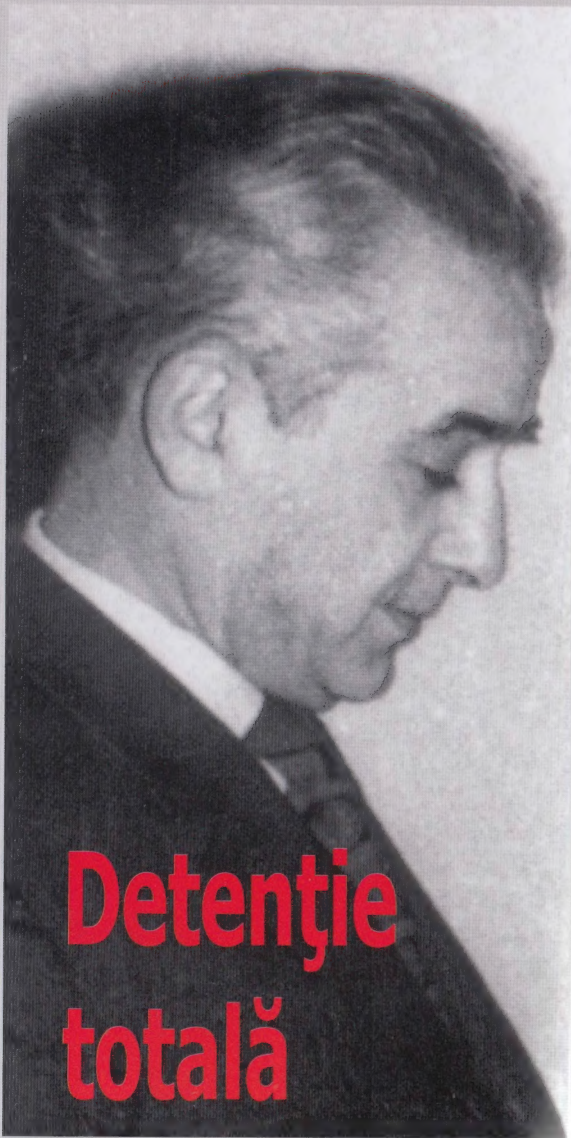

Miltiade Ionescu

**Detenție
totală**

1506

Județul Constanța		Instituția de reținer		Persoană detinută	
Numărul actului	Numărul actului	Numărul actului	Numărul actului	Numărul actului	Numărul actului
1	2	3	4	5	6
100/1952	403/1952	Crime de război	10 ani	10 ani	10 ani
Descrierea pe scurt a faptului:					
29.05.54 24/54 Crime de război					
Descrierea pe scurt a faptului:					
Defa data de 16.10.1953 la 7.7.1953 în urma contopirii					
Descrierea pe scurt a faptului:					
Defa data de 16.10.1953 la 7.7.1953 în urma contopirii					
Descrierea pe scurt a faptului:					
Defa data de 16.10.1953 la 7.7.1953 în urma contopirii					
Observații: 61582/20.08.64 Comitetul forțelor de muncă					
16.10.1952 Crime de război 10 ani 1952 Crime de război 10 ani 1952 Crime de război 10 ani					
Reprimări din cauza procedurii					
Transferări definitive 06-06-53 executat: 10.08.53					
Cum a muncit și meșeria însoțită					
Premii, evidențieri					
Scoli urmate în penitenciar					
Pedepse disciplinare					
10.10.1954 Crime de război 6-5-95 executat: 10.08.53					
Portarea					
R-a lăptat sau nu					
Escri definitive					
Prestat în câmpul muncii					
Imprimatură șefului		Semnătura defunct		Figa a fost întocmită de	
				Verificat și găsit în conformitate cu actele de depunere la dosar.	
				DIRECTOR	
				Secretar de Grefă	

„Nu vrem să umezim ochii, nu vrem să smulgem compasiuni, nici să devenim neguțători de orori. Noi, cei care am fost acolo, nu vrem nimic. Nu cerem nimic, nu pretindem nimic. Nici măcar să ne credeți. Dorim numai să ne considerați ca martori. Asta este tot: mărturia. Să ne considerați ca martori pentru că aparținem unei categorii care a suferit și va suferi de fascinația adevărului și crede în înicitatea lui și forța lui tămăduitoare. În special asta. Forța tămăduitoare a adevărului. Și cu asta gata.”

Miltiade Ionescu

ISBN 978-973-8214-86-6

9 789738 214866

FUNDAȚIA

MILTIADE IONESCU

DETENȚIE TOTALĂ

Interviu filmat de **Cristi Puiu** (DVD inclus)

Interviuri audio de **Mihaela Udrescu, Silica Tănase**

Selecție de texte: **Traian Călin Uba**

Coordonare și prefață de **Romulus Rusan**

Fundația Academia Civică
Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului
2014

Interviu filmat: Cristi Puiu (2000)

Interviuri audio: Silica Tănase (2001)

Mihaela Udrescu (2002)

Transcrieri: Maria Udrescu

Traian Călin Uba

Selecție texte: Traian Călin Uba

Selecție anexe: Virginia Ion

Fișele matricole penale și fotografiile din anexă fac parte din Arhiva Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului

Schița evadării din 6 iunie 1953 – din cartea „Închisoarea noastră cea de toate zilele” de Ion Ioanid

Unele date biografice - din „Victimele terorii comuniste” de Cicerone Ionițoiu

Coordonare și prefață: Romulus Rusan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IONESCU, MILTIADE

**Detenție totală / Miltiade Ionescu ; interviu filmat de Cristi Puiu ;
interviuri audio: Mihaela Udrescu, Silica Tănase ; selecție de texte: Traian
Călin Uba ; coord. și pref. de Romulus Rusan. - București : Editura
Fundației Academia Civică, 2014**

ISBN 978-973-8214-86-6

I. Puiu, Cristi

II. Udrescu, Mihaela

III. Tănase, Silica

IV. Uba, Traian Călin (text.)

V. Rusan, Romulus (coord.) (pref.)

821.135.1-94

**Carte editată de Centrul Internațional de Studii
asupra Comunismului din cadrul Memorialului Victimelor
Comunismului și al Rezistenței – F.A.C.**

© Copyright: Fundația Academia Civică, 2014

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	11
Capitolul I: ARESTAT PENTRU „ACTIVITATE CONTRAREVOLUȚIONARĂ”	15
„Toată lumea voia să facă ceva împotriva comuniștilor”	15
„Noi judecăm omul, nu fapta”	21
„Suntem de la Securitate, veniți cu noi!”	26
Ministerul de Interne, Rahova.	28
„Legal era tot ce era în favoarea partidului, până la crimă”	30
„Anchetatorul îți dicta declarația”	34
Capitolul II: „ÎN DETENȚIE, FOARTE PUȚINI REUȘEAU SĂ-ȘI PĂSTREZE IDENTITATEA”	38
Depozitul de la Jilava	38
„Uzură de relație”	41
„Mâncarea devenise un fel de fetiș”	45
„Pe el, dar să nu-i dați în dreptul inimii!”	49
„Mori dracului, bă, că de-aia ești aici!”	52
„Sentințele erau hotărâte dinainte”	55
„Te condamnau pentru ceea ce ești, nu pentru ceea ce ai făcut”	57
„Oamenii lui Robert”	58
Deznădăjduiți și revoltați	61
Iulie 1952: Baia Sprie.....	63
„Șobolanii dansau prin dormitoare”	64
„În mină, din cauza căldurii, munceau în pielea goală”	68
Cavnic. „Rolul cabinetului medical era, de fapt, ca oamenii să se mai odihnească”	72
Ziare contra cearșafuri	75

Capitolul III: MAREA EVADARE 77

„Evadarea nu a fost o goană după libertate, ci o acțiune de protest”	77
„Ne-am asumat faptul că am putea fi executați”	80
„Trebuia să-i anihilăm pe corfagiu și pe gardian” ...	84
„Voiam să trecem granița cu Iugoslavia”	89
Sechestrați la stână	92

Capitolul IV: DETENȚIA TOTALĂ 96

„Ne desfăceau cătușele numai când ni se aducea mâncarea”	96
„Anchetatorul depistase că unul dintre noi este dispus să vorbească”	98
„În celule nu exista nici o încălzire”	103
Un condamnat la moarte pentru evadare.....	107
„La proces, avocatul mai întâi te acuza”	112
„N-o să mai ieși niciodată din pușcărie!”	114
„Am luat cu noi grenade”	117
Detenția totală	123
Tortură de tip asiatic	126
Cei patru ani de la Aiud	132
„Comunicam prin Morse”	134
„Crizele psihice începeau cu urlete și tirade împotriva comunismului”	139
„În fiecare dimineață treceau cărucioare cu cadavre spre morgă”	142
„Ofițerul politic aproba sau interzicea acordarea tratamentului medical”	145
„Nu mă puteți voi ține, cât pot eu să stau”	148
Revolta de la Gherla, înăbușită în sânge	153
„După bătaie, tălpile mi se umflaseră ca niște perne”	157
Gardianul se distra spărgând timpanele deținuților.....	162
„După mulți ani de celulă, munca și se părea o semieliberare”	164
Primele simptome ale tuberculozei... ..	166

Capitolul V: CURAJUL DE A SPUNE NU.....	169
„Nu v-am rugat să mă eliberați, așa că nu semnez nici un angajament”	169
„Am cunoscut adevărata față a Securității”	173
„Tovarășe maior, dacă-l mai ascultăm, ne convinge și pe noi”	177
„Nu am cerut reabilitarea”	179
ANEXE.....	183

Motto

„... Detenția de tip comunist (...) a fost o detenție totală; nu se rezuma numai la cel condamnat, aflat în centrul fenomenului concentraționar, ci recurgea la o serie de presiuni formidabile, care nu țineau numai de condiția aceasta de privare de libertate. Adică tot ce exista, familie, prieteni, cunoscuți ai deținutului politic, toți trebuiau să fie supuși acestei presiuni, să participe la această detenție. Și prin asta ei căutau să-ți demonstreze că nu ai pe nimeni, că toți te abandonează, toți te-au părăsit și că în momentul respectiv ești singur, izolat, fără nici un fel de speranță. Această dinamitare a speranței a fost una din marile lor preocupări. Și la asta contribuia și acea îngrozitoare izolare, lipsa totală de comunicare. Ei știau efectul devastator pe care îl are izolarea. Mie, de exemplu, mi-au dat voie să scriu prima scrisoare (trei rânduri prin care ceream un pachet) abia în 1962, prin urmare la 11 ani de la data arestării.”

(Miltiade Ionescu)

PREFAȚĂ

Medicul Miltiade Ionescu a fost unul dintre cei mai stimați cetățeni ai gulagului din România. Atât profesia de medic, cât și vocația de înțelept l-au așezat pe cea mai înaltă treaptă a prețuirii și admirației anilor '90, atunci când generația mărturisitorilor (eliberați fizic în 1964, dar încă având călușul în gură) începea să vorbească și să fie cunoscută public. Nu-i veți găsi, totuși, numele în nicio enciclopedie, fie ea și „who's who”. Am aflat după multe dificultăți data când a murit (24 decembrie 2008), colegii lui muriseră înaintea lui cu toții. Aceasta este soarta eroilor necunoscuți, căzuți în anii comunismului pe frontul luptei de clasă. Ca și în cazul eroilor din războaie, rămân cunoscute doar numele comandanților. Numai că, în cazul foștilor deținuți politici, comandanții – mult mai celebri – sunt torționarii care i-au anchetat, condamnat sau ucis.

Născut la Galați, la 24 noiembrie 1924, a absolvit Facultatea de Medicină din București, fiind apoi angajat la prestigiosul Institut de

Iglenă și Sănătate Publică, ridicat în anii interbelici sub auspiciile fundației Rockefeller.

Viața lui ia o întorsătură totală în anul 1951, când – sub învinuirea de „crimă de uneltire contra ordinii sociale” (faimosul articol 209) – este condamnat la 15 ani de muncă silnică, printr-un proces ticluit, alături de mai mulți colegi de profesie, unii dintre ei cunoscuți, alții abia întâlniți din întâmplare în timpul anchetei. De-a lungul numeroșilor ani (pedeapsa a mai crescut între timp, dar a fost curmată brusc în iulie 1964, prin grațierea generală), tânărul asistent universitar (avea 27 de ani la data arestării) a parcurs calvarul detenției ca un înțelept care și-a regăsit viața interioară tocmai acolo unde îi era mai greu: în spatele gratiilor de la Rahova, Jilava, Oradea, Aiud și Gherla, în minele de plumb din Maramureș, în lagărele de muncă de pe Dunăre.

Singurul eveniment senzațional din banalitatea sălbatică a detenției a fost participarea la uimitoarea evadare de la mina din Căvinic, la 6 iunie 1953. Miltiade Ionescu a parcurs toate aceste vâmi ale cunoașterii cu o seninătate superioară și un optimism paradoxal. Deși bănuia că răul va dura mai mult decât propria viață, nu se intimidă de anormalitatea situațiilor prin care trecea și se purta cu anchetatorii și zbirii cu un curaj care îi puneă în încurcătură. Chiar evadarea a fost un pariu cu sine însuși, fără să-și dea iluzia că închisoarea din afara sârmei ghimpate ar fi fost mai plăcută decât cea dinăuntru.

Tactul și calmul cu care și-a revăzut trecutul l-au propulsat în fruntea mărturisitorilor

din prima generație AFDPR, care începeau să destrame misterele lumii de dincolo de gratii. Mărturiile doctorului Miltiade sunt esențiale ca un diagnostic și plastice ca o evangheliie. Fraza volubilă și în același timp echilibrată, modestia personală și superbia cu care îi tratează pe torționari, empatia cu care își susține colegii și fatalismul autoironic cu care își vede destinul dau amintirilor sale un farmec degajat și grav și o amprentă caracterială molipsitoare.

Cartea de față este rezultatul unei munci conjugate între toate compartimentele *Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului* din perioada sa de aur, când trăiau încă zeci de mii de foști deținuți politici înfrățiți cu noi în asaltul recuperării adevărului din vremea terorii și minciunii. Cercetătoarele Mihaela Udrescu și Silica Tănase au stat de vorbă în mai multe etape cu *doctorul fără arginți*, iar marele cineast de mai târziu Cristi Puiu l-a filmat pentru cartea tipărită la editura *pionier press*, din Stockholm, într-un proiect comun cu fundația noastră. Datele biografice, fotografiile și reperele bibliografice provin din banca noastră de date, iar topirea într-un tot unitar o datorăm colegului Traian Călin Uba. Tuturor le mulțumesc în numele celui ce a fost marele nostru contemporan, Miltiade Ionescu.

Înarmat cu o credință fermă, aceea că ideologia comunistă și mâna ei înarmată, „Securitatea Poporului”, sunt împreună „o boală care, ca și SIDA, nu dispare decât odată cu purtătorul”, doctorul Miltiade Ionescu, „deținutul total” dintre anii 1951 și 1964, și-a întâmpinat întotdeauna torționarii (fie că erau anchetatori, fie

gardieni) cu o superioritate stânjenitoare și paralizantă. Nu s-a temut niciodată să-i mustre că nu respectă drepturile omului, ori să-i avertizeze cu tragerea la răspundere după eliberare. A reușit adesea să-i facă să bată în retragere, să-i pună la respect pe termen lung, chiar dacă suportase din partea lor cele mai crâncene bătăi. La Aiud, unde unul dintre directorii cei mai sadici obișnuia să-și întâmpine victimele cu amenințări de genul „Ați venit aici ca să muriți” sau „N-o să mai ieșiți niciodată din pușcărie”, replica era „Nu mă puteți voi ține cât pot eu să stau”. Altădată, în alte împrejurări, la Jilava, împarte celula cu un tânăr ofițer de Securitate arestat el însuși pentru că îl lăsase pe un anchetat să telefoneze familiei. După un proces public, ofițerul este condamnat la moarte și executat, ceea ce îi confirmă deținutului anticomunist cât de șubredă este puterea practicanților terorii. Chiar evadarea temerară, în care își pusese viața în joc, doctorul o considera nu o încercare de salvare, ci o întrecere cu Sistemul, căruia voia să-i arate – chiar știind că va pierde – că este în stare să-l înfrunte.

Pedagogia existențială a unui om înlănțuit poate părea inutilă și utopică, dacă ea n-ar avea ca rezultat conturarea unui model. Un model uman tot atât de rar ca porumbeii de pe corabia lui Noe în timpul diluviului. Și, totuși, atât de necesar azi, ca exemplu ideal într-o lume în care călăii își sfidează victimele, iar amoralitatea naște monștri cu acte în regulă.

Romulus Rusan

Capitolul I: ARESTAT PENTRU „ACTIVITATE CONTRAREVOLUȚIONARĂ”

**„Toată lumea voia să facă ceva împotriva
comuniștilor”**

*Domnule Miltiade Ionescu, vă rog să
ne împărtășiți amintirile dumneavoastră – pe
care până acum le-ați mărturisit doar familiei
sau prietenilor apropiați – cu privire la felul în
care evenimentele de după război v-au influențat viața.*

De acord, cu plăcere.

*Pentru început, vă rog să evocați
perioada premergătoare detenției.*

M-am născut la 24 noiembrie 1924, în Galați, unde am făcut școala primară. Apoi m-am înscris la Liceul Militar din Târgu Mureș, iar din 1940, după cedarea Ardealului, am continuat liceul la Timișoara. Am absolvit facultatea de Medicină din București în 1949.

Tatăl meu, Constantin Ionescu, era mic comerciant; avea o bodegă de mici dimensiuni în Galați. Mama mea, Maria Ionescu, era casnică.

M-am căsătorit pentru a doua oară – prima soție a divorțat în timp ce eram închis – în 1979. Am un băiat, care este al soției mele. În prezent este medic militar la Spitalul Militar din Craiova. Are familie și el. Sora mea este la Galați, căsătorită, are o fată care este și ea medic. Iar fratele meu, Petru Ionescu¹, a făcut și el câțiva ani de pușcărie politică.

Pentru ce?

Când era elev de liceu, a făcut parte dintr-o „organizație contrarevoluționară”. Acum e în Galați. Are un băiat care e tot medic.

După absolvirea facultății, ce s-a întâmplat cu dumneavoastră?

Am lucrat ca medic la Institutul de Igienă și Sănătate Publică din București, din '49 până în noiembrie '51, când am fost arestat.

Pentru ce ați fost arestat?

Cum era atunci la mare modă, pentru ceea ce s-a încadrat în articolul 209 Cod Pe-

¹ Petru Ionescu, născut la 23.04.1930, în Galați, student, fratele lui Miltiade Ionescu. Prin sentința 826/1950, dată de Tribunalul Militar Galați, a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile și lagărele Galați, Poarta Albă, Valea Neagră, Galeș. Eliberat la 15.09.1953. (Arhiva Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, proiect *Recensământul populației concentraționare. 1945-1989* – în continuare ACISAC, proiect RPC –, nr. inv. 35439.)

nal, partea a treia: „activitate contrarevoluționară împotriva regimului”².

În ce a constatat această activitate?

A fost vorba – așa a reieșit din anchetă, că atunci anchetele nu prea corespundeau cu realitatea sau cu ceea ce se întâmplase cu adevărat – de o organizație care activa împotriva sistemului de atunci. Eram în total vreo 14-15 inși, toți tineri, din București. Patru dintre aceștia eram medici.

Puteți da câteva nume?

Da, cât îmi mai aduc aminte: Dumitrescu Florin³ – avocat; Popescu Gheorghe – mecanic; Cornea Gheorghe⁴ – avocat;

² Textual: „uneltire contra ordinii sociale”. Articolul 209, preluat în variantele de cod penal comuniste, a fost edictat în 1935, după asasinarea primului ministru I. Gh. Duca. **Dr. Miltiade Ionescu** a fost arestat la 17 noiembrie 1951 și, după câteva luni de anchetă, condamnat de Tribunalul Militar București la 15 ani muncă silnică prin sentința 403/mai 1952 pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”, în baza acestui articol (n. ed.).

³ **Florin Dumitrescu**, născut la 14.10.1924, în Constanța, avocat. Arestat la 17.08.1951, a fost condamnat, prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București, la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Aiud, Lugoj, Gherla, Periprava. Eliberat prin grațiere la 28.07.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 24086.)

⁴ **Gheorghe Cornea**, născut la 8.11.1921, în Băcălești, județul Teleorman, avocat. Arestat la 9.10.1951, a fost condamnat prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București, la 20 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Aiud, Gherla. Eliberat prin grațiere la 16.04.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 17762.)

subsemnatul – medic; Iovănescu Paul⁵ – medic; Tudose Traian⁶ – medic; Teodorescu Maria⁷ – funcționară; Constantinescu C.⁸ – funcționar, Birăescu Toma⁹ – fost ofițer.

⁵ **Paul Iovănescu**, născut la 13.07.1925, în Poiana Mare, județul Dolj, medic. Prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București a fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. La 6.06.1953 a evadat de la Cavnic, motiv pentru care în 1954 mai primește o condamnare, de 11 ani închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud, Lugoj, Gherla, Botoșani. Eliberat prin grațiere la 24.06.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 36118.)

⁶ **Traian Tudose**, născut la 8.07.1924, în Pitești, medic. Prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Gherla, Aiud. Eliberat prin grațiere la 18.04.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 72860.)

⁷ **Marieta Teodorescu**, născută la 16.11.1908, grefieră. Arestată la 16.11.1951, a fost condamnată prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București, la 10 ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Văcărești. Eliberată la 14.12.1961. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 74849.)

⁸ **Dumitru C. Constantinescu**, născut la 12.08.1915, în Craiova, funcționar. Arestat la 17.11.1951, a fost condamnat prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București, la 3 ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Galeș. Eliberat la 18.11.1954. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 17275.)

⁹ **Toma Birăescu**, născut la 24.06.1922, ofițer inferior. Prin sentința 403/1952 dată de Tribunalul Militar București a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Oradea, Aiud, Râmnicu Sărat, Gherla, Dej. Eliberat prin grațiere la 14.04.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 7687.)

Înainte de a fi arestat, îi cunoșteați pe toți?

Nu, mai mult, așa, ne-a organizat ulterior, la anchetă, Securitatea, că așa se practica atunci. *Ei* erau cei care, de fapt, „înființau” organizația, atribuind fiecăruia câte o funcție, și tot *ei* alegeau și un șef, fără să fi fost vorba între noi vreodată de așa ceva. Dar, în sfârșit, asta era practica vremii. Era perioada cea mai productivă pentru arestări.

Efectiv, dumneavoastră ce ați făcut?

Ne întâlneam pe grupulețe și discutam despre o eventuală luare de atitudine împotriva a ceea ce se petrecea atunci și a formei de conducere care se instaurase, fără să ajungem să trecem la o acțiune efectivă.

Unde vă întâlneți?

Pe stradă sau acasă la câte unul dintre noi... Nu se trecuse la faza efectivă, operativă. E greu de reconstituit cum s-au petrecut lucrurile, pentru că nu poți descrie cu exactitate atmosfera de atunci. Proliferarea acestor așa-zise organizații a fost o realitate. Toată lumea voia să facă ceva împotriva regimului comunist. Și atunci Securitatea a speculat situația aceasta și bineînțeles că au început represaliile care au fost de o duritate inimaginabilă. Adică pentru orice fel de abateri, presupunere sau – ce se purta la vremea aceea – delațiune (pe atunci delațiunea începuse să ia proporții), erai arestat.

Dumneavoastră ați fost contactat de cineva sau ați contactat pe cineva? Cine a avut inițiativa acestor întâlniri?

Cu câțiva dintre cei pe care vi i-am spus am fost coleg de liceu. Și m-am întâlnit de câteva ori cu unul dintre aceștia, Toma Birăescu, care locuia aproape de mine. Eu aveam o cameră cu chirie pe strada Carol Davila, în apropierea Facultății de Medicină. Iar el, după ce ieșise din armată, locuia pe strada Ana Davila. Ne mai întâlneam din când în când. Și odată mi-a spus despre existența acestei așa-zise organizații. Pe urmă, m-am întâlnit de câteva ori cu Traian Tudose, tot fost coleg de liceu, medic și el. Întâlnirile au fost întâmplătoare, ocazionale, n-a fost nimic pregătit. Și el mi-a vorbit despre existența acestei asociații, să-i zicem organizații, care voia să participe la o eventuală acțiune împotriva regimului.

Aveați arme?

Nu, deocamdată nu se punea problema de a se ajunge la proteste de factura aceasta, adică la luptă, ci să facem ceva pe linie anticomunistă, propagandă împotriva regimului, să contactăm noi membri și să constituim un fel de front. Asta era în mintea noastră.

Cine coordona organizația, întâlnirile?

E prea pretențios să vorbim despre întâlniri și coordonare. Pentru că nu ne întâlneam chiar toți, ci în grupulețe. Pe o parte din cei care figurează ca membri ai acestui

lot i-am cunoscut abia în închisoare. Eu îi știam doar pe foștii mei colegi de liceu. Și când ne-au adunat cei de la Securitate, am văzut cine suntem și câți suntem. Bineînțeles că aspectul organizatoric al activității noastre a fost atribuit de Securitate. Că Securitatea asta urmărea: ca totul să aibă un caracter prestabilit, să fie la nivel de organizație... Securitatea avea un fel de șablon. Ca să fii încadrabil într-o anumită prevedere a codului penal, trebuiau să fie întrunite anumite elemente. Pentru ei, factorul decisiv era recunoașterea. Anchetatul trebuia să recunoască nu realitatea și ce făcuse de fapt, ci ceea ce plănuse Securitatea și cum dorea ea să se finalizeze ancheta. Era o chestie atât de uluitoare, încât era aproape incredibilă. Pentru că anchetatorul, de exemplu, venea cu un plan de anchetă pe care îl etala fără jenă, îl pune pe birou și urmărea punct cu punct desfășurarea lui, plan în care nu numai întrebările anchetatorului erau formulate, ci și răspunsurile celui anchetat. Și nu te lăsa până când nu te încadrai în ceea ce era scris în acel plan. Era uluitor.

„Noi judecăm omul, nu fapta”

La anchetă vă puneau deci să recunoașteți niște lucruri pe care nu le-ați făcut?

Da, bineînțeles. Și de aici, conflictul inevitabil dintre anchetat și anchetator. Acesta din urmă făcea apel la o serie întreagă

mijloace de constrângere: presiune psihică, bătaie... Orice era posibil.

V-a trădat vreunul dintre dumneavoastră?

Au căzut primii dintre noi, dintre care unul a fost foarte slab. Acest coleg al meu, Traian Tudose, în cadrul anchetei s-a pliat pe intențiile anchetatorului și a început să spună tot felul de aiureli. Și bineînțeles că din declarațiile lui n-au lipsit nici numele noi.

Dumneavoastră de unde știți ce a spus?

Păi, știu de la anchetă. Pentru că la un moment dat anchetatorul meu de la Rahova, care era un fost mecanic promovat ofițer de Securitate – dacă îmi voi aduce aminte numele lui, o să vă spun cum îl cheamă; era un tip nămilos, bloncos, care închidea ochii mereu și se uita printre pleoape –, mi-a pus în față declarația lui Tudose. Ca să mă reducă la tăcere, să mă facă să nu mai protestez și să nu mai neg, a scos declarația acestuia și mi-a spus: „Citește!”. Deci, pe declarație am văzut.

Și ce spunea în acea declarație?

Că ne-am întâlnit, că am discutat, că am proiectat, că urma să acționăm... Dar asta era suficient. Pentru că trebuie să știți un lucru: justiția sovietică, pe care noi am împrumutat-o cu entuziasm, pedepsea *intenția*. Adică nu trebuia să vii cu fapta, ci numai să afirmi: „am vrut să arunc în aer... nu știu ce... Palatul telefoanelor, de pildă”. Gata! Era

suficient ca să fii încadrabil într-un articol penal foarte serios și să fii condamnat.

Mi-amintesc o chestie foarte amuzantă: când am fost judecat pentru a doua oară, cu ocazia evadării mele – că am făcut parte dintr-un grup de evadați –, în spatele completului de judecată era scris ceea ce de fapt noi simțiserăm până atunci pe propria piele, un dicton al lui Vișinski, un „mare jurist”, una dintre cele mai sinistre „eminențe” pe care le-a avut Uniunea Sovietică: „Noi judecăm omul, nu fapta”. Prin urmare, nu mai conta ce făcuseși sau ce nu făcuseși. Apăreai în fața instanței și automat erai condamnat. Că și în privința judecării erau niște bizarerii. Cum v-am spus, anchetatorul venea cu planul anchetei și nu te lăsa până când nu te încadrai în ceea ce primise el. Existau comisii speciale care redactau planul și declarația celui anchetat. Trebuia să te încadrezi exact în ceea ce se stabilise dinainte. Și partea cea mai extraordinară, pe care am descoperit-o mai târziu și despre care mi-au mai spus și alți deținuți, era că această comisie stabilea dinainte nu numai planul de anchetă și răspunsurile celui anchetat, ci și încadrarea în articolul de lege și cuantumul de pedeapsă. Adică cuantumul de pedeapsă era stabilit la Securitate, de această comisie specială, și când ajungeai în fața tribunalului nu mai era necesară decât o *mise-en-scène*, ca să se poată afișa că se face justiție.

Confruntau planul de anchetă cu declarațiile celorlalți?

Da, sigur. Planul acesta era integral. Adică îi viza pe toți cei anchetați. Și dintre aceștia, fiecare își avea partea lui de contribuție. Iar *per ansamblu*, toți trebuiau să se supună la ceea ce li se indica, li se direcționa. Era foarte interesantă povestea. Și nu te lăsau până când nu spuneai și nu scriai ceea ce voia anchetatorul.

Pe dumneavoastră ce v-au pus să recunoașteți?

Că am vrut să facem o organizație și cu această organizație am intenționat să luptăm împotriva regimului și să contribuim la dărâmarea lui. Acuma, astea erau intențiile – că noi ne adunaserăm, vorbiserăm –, dar ca să trecem la fapte, la sabotaje, cum se spunea atunci, sau mai știu eu la ce acțiuni, asta nu se putea proba pentru că aceste fapte nu existaseră. Dar intenții, da, existaseră; se puteau atribui oricâte, nimeni n-avea limită aici.

Și acest coleg al dumneavoastră dăduse și numele celorlalți?

Pe mine, de exemplu, el m-a spus. Și încă pe câțiva. Că tot l-au presat, l-au presat... Pe Iovănescu, care mi-era coleg de facultate, cu un an mai tânăr decât mine, tot el l-a spus. Și așa au mers lucrurile.

Cam când ați început să vă întâlniți?

N-a fost ceva sistematic. De prin '49 ne-am văzut. Întâlnirile erau destul de rare și

nu erau de foarte lungă durată. Și discutam, făceam fel de fel de anticipații, de presupuneri, și ne tot întrebam cum s-ar putea face ceva efectiv.

Florin Dumitrescu, de pildă, a fost „promovat” șef al grupului de către Securitate. Între noi nu discutaserăm însă nicio dată cine-i șef. Dar pentru *ei* trebuia să avem un șef, că așa scria acolo. Florin Dumitrescu a declarat niște chestii banale pe care apoi Securitatea le-a prelucrat. El a declarat că mergea împreună cu unul dintre membrii grupului și la un moment dat au trecut pe lângă un șantier de construcții. Și unul dintre ei a făcut următoarea constatare: „la uite, domnule, ce de materiale sunt aici, uite colo și niște betoniere”. Ce era de fapt o betonieră? Era un instrument banal care se folosește pe șantier pentru prepararea betonului. Anchetatorul însă l-a pus pe Florin Dumitrescu să scrie în declarația lui că a vorbit despre betonieră ca și cum aceasta ar fi fost un mortier, o armă de luptă, pentru că lui i s-a părut că așa sună foarte conspirativ. Vă spun, toate acestea păreau de o neseriozitate crasă. Dar asta n-avea importanță pentru că în fața tribunalului totul era validat și valabil. Mai târziu, când noi ne-am mai rodat și când am fost judecat a doua oară, în 1954, deci după trei ani și ceva de închisoare, de Tribunalul din Oradea, pentru evadarea de la mina Cavnic, având de-acum rutina asta a închisorii și fiind trecuți prin toate, deja inițiați

și fiind la curent cu aceste practici juridice, ne-am luat foarte tare de instanță. Și ei au rămas foarte uimiți de faptul că i-am tras la răspundere și i-am acuzat. În loc să ne apărăm, i-am luat noi la întrebări pe ei.

**„Suntem de la Securitate,
veniți cu noi!”**

Dar acum, în '51, nu aveați această rutină. Cum a decurs arestarea dumneavoastră?

În ziua de 17 noiembrie 1951 eram la institut. Știți unde e Institutul de Igienă, nu? În Cotroceni, pe strada Dr. Leonte, în clădirea aceea frumoasă, nouă, din spatele Facultății de Medicină, construită de Fundația Rockefeller. Lucram acolo, la secția de „chimie alimentară”, și pe la 9 dimineața au venit doi indivizi foarte conspirativi și foarte suspecti, au urcat scările și au întrebat de mine. I-am văzut când stăteau de vorbă cu un laborant. Ajunseseră la etajul unde eram eu, la laborator, și ăla le-a arătat unde lucrez. Au venit și m-au întrebat:

- Dumneata ești Ionescu Miltiade?

- Da.

Și, ca să fie mai interesați, la nivelul minții lor:

- Ionescu Miltiade Gheorghe?

- Da, eu sunt.

- Suntem de la Securitate. Ne dați și nouă buletinul?

Li l-am dat. Unul dintre laboranți privea scena.

- Trebuie să veniți cu noi.

Am încercat, totuși, să aflu:

- Dar ce se întâmplă?

- Lăsați, că veți afla pe parcurs. Noi avem o mașină jos, mergeți cu noi pentru că trebuie să discutăm.

Vă așteptați să fiți arestat?

Da, mă cam așteptam.

Pe ceilalți îi arestaseră?

Unii dintre ei fuseseră luați. Primul fusese arestat Toma Birăescu, pe urmă Florin Dumitrescu și Traian Tudose, cu vreo două săptămâni înainte de arestarea mea.

Apoi cei doi securiști m-au dus jos, unde ne aștepta o mașină. M-au băgat pe canapeaua din spate, unul s-a așezat de-o parte, altul de cealaltă parte, mi-au pus la ochi faimoșii ochelari de tablă, ochelarii ăia orbi, cum li se spunea, ca să nu văd nimic, mâinile la spate, și am plecat. Că nu vedeam nimic nu era mare lucru, dar acești neon-rociți de ochelari erau metalici și ți-i fixau cu un elastic lat, care de cele mai multe ori era foarte strâns, așa că îți intrau în orbite și-ți dădeau o senzație înfiorătoare, niște dureri cu totul speciale provocate de presiunea exercitată asupra ochilor.

La un moment dat ne-am oprit. Mi-am dat seama că eram pe undeva prin centru. Am coborât. În timp ce mergeam am simțit că era ceva mai răcoare pe unde treceam. Mi-am dat seama că treceam printr-un culoar. Mergeam cu ochelarii la ochi, iar ei mă dirijau. Am mai mers o vreme și dintr-odată mi s-a înfundat piciorul în nisip. „Ce Dumnezeu? Suntem în centrul Bucureștiului și eu calc pe nisip?!” Și am avut atunci o tresărire și o senzație foarte neplăcută. Ca orice om care vine prima dată în contact cu o asemenea situație, îmi ziceam: „Unde mă duc ăștia? Dacă mi se întâmplă ceva...?” În sfârșit, am mers mai departe. Eram – pe urmă am aflat – la Ministerul de Interne, de pe Calea Victoriei, din fața Palatului Regal – clădirea aia foarte mare în care a funcționat Senatul după Revoluție.

M-am pomenit în fața unui tip cu un aer foarte preocupat, așezat la un birou. M-a luat repede și destul de aspru la întrebări. M-a identificat, i-a spus ceva ăluia care m-a adus, i-a dat un bilet...

V-au dat ochelarii jos?

Numai cât am stat de vorbă cu el. Pe urmă mi i-au pus din nou și am plecat.

Ce ați vorbit cu el?

Numai ceea ce ținea de identificarea mea: cine sunt, datele mele, domiciliul... nimic altceva nu-l interesa. El era un fel de

dispecer. A spus: „Bine”, și au venit respectivii, m-au luat iar de braț, am ieșit pe unde am intrat, călcând pe nisipul ăla care mi-a dat iar senzații neplăcute.

După ce am cutreierat iarăși o vreme prin București, am oprit undeva. Dat jos din mașină, ochelarii tot la ochi, am intrat într-o clădire, am mers iar prin niște culoare până când am ajuns într-un fel de birou. Mi-au dat jos ochelarii și a urmat aceeași operațiune de identificare. Apoi mi-au luat obiectele pe care le aveam cu mine. Nu mi-au dat haine speciale, am rămas cu cele cu care venisem și... m-am trezit într-o celulă.

Singur?

Nu, mai erau doi inși. Unul era în vârstă. Îl chema Leoveanu; era avocat și fusese arestat fără motiv; era fratele colonelului Leoveanu care fusese comandantul lagărului de la Târgu Jiu, în care stătuse Gheorghe Gheorghiu-Dej, care, ulterior, conform propagandei comuniste, ar fi evadat de aici, ceea ce e o minciună. Pe celălalt îl chema Mihai Gheorghiu¹⁰. Fusese jandarm. Era un băiat destul de tânăr, în jur de 38-40

¹⁰ **Mihai Gheorghiu**, născut la 26.08.1909, în Văculești, județul Botoșani, subofițer de jandarmi. Prin decizia 1011 dată de M.S.S. București a fost internat pentru 60 de luni pentru că „a contribuit în calitate de plutonier major de jandarmi C.F.R. la măsurile ce s-au luat împotriva clasei muncitoare din sectorul C.F.R.”. A trecut prin închisorile Centrul de triere București, Jilava, Dudu, Văcărești. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 29204.)

de ani. Și era foarte marcat de detenția sa prelungită, nejustificată și neclarificată.

Unde erați?

La Rahova. Asta era faimoasa Securitate Rahova, unde a rămas centrul de anchetă al Bucureștiului și unde se strâneau toate cazurile acestea cu tentă protestatară. Atmosfera de acolo era foarte deprimantă, în sensul că te aflai în fața unui mare și amenințător necunoscut. Asta era senzația cea mai neliniștitoare – te întrebai tot timpul: ce va fi? ce se va întâmpla? Și acești doi colegi ai mei de celulă m-au pus la curent, oarecum m-au introdus în temă. Mai ales jandarmul, care era un tip destul de isteț, deși numai subofițer, plutonier, dar fiind din domeniu, știa foarte multe lucruri. A putut chiar să-mi și dea câteva sfaturi care mi-au fost de mare folos: cum să mă comport, să fiu atent cu anchetatorii pentru că umblă cu fel de fel de subterfugii, mint teribil, inventează... și să nu mă las agățat și prins, să mă autocenzurez când vorbesc cu ei.

**„Legal era tot ce era în favoarea
partidului, până la crimă”**

Cum mințeau anchetatorii? Ce spuneau?

Inventau:

- Noi știm că ai fost cu cutare nu știu unde.

- Dom'le, nu-i adevărat.

- Cum să nu?! Uite aici declarația...

Mergeau până acolo încât îți scoteau o declarație falsă – ceea ce se întâmpla foarte frecvent. Credeți că aveau obligația să spună adevărul? Nimeni nu le cerea chestia asta. Și aveau un sistem de anchetă în care totul respira brutalitate, ostilitate și o teribilă desconsiderare. Erai „dușmanul poporului” și în momentul când ți se puneă eticheta asta, totul se termina pentru tine. Adică legalitatea avea un înțeles foarte personal și specific. Legal era tot ce era în slujba și în favoarea partidului și a regimului comunist, până la crimă. Nu se puneă problema că e imoral. Ce e aia imoral?! Nu exista noțiunea asta când conducerea partidului îți cerea să condamni un om.

Vorbiți-mi, vă rog, despre anchetă. Cum s-a desfășurat?

M-au ținut câteva zile fără a fi anchetat. Așa era practica, să te fiarbă nițel, să te înmoaie. Dar colegii mei de celulă mă preveniseră: „Nu vă impacientați, că aici există un anumit tabiet, un anumit sistem. Stați liniștit”. Și s-a deschis ușa, a apărut gardianul îmbrăcat în uniformă – toți erau securiști – și mi-a spus: „Cutare!” Nelipsiții ochelari imediat, și au început să mă poarte prin clădire. În sfârșit, am ajuns într-un birou. Mi-au scos ochelarii, m-au lăsat un pic să stau singur. Pe o ușă laterală a apărut anchetatorul. Cum v-am spus, un tip mare, mult, blond, care se uita făcând ochii mici. Zice:

- Cum te cheamă?
- Ionescu Miltiade.
- Bun. Pentru ce ești aici?
- Nu știu.
- Aha, nu știi, las' c-o să afli.

În camera aceea cu un birou se afla într-unul din colțuri și o masuță mică cu un scaun. Și mi-a spus:

- Stai acolo.

Am stat acolo. La început mi-a ținut un foarte scurt discurs despre felul în care se va desfășura ancheta, avertizându-mă:

- Să știi că la noi nu există să nu spui, să nu declari. Toți cei care ajung aici spun tot, tot ce vrem noi. Așa că fii atent: să nu ne obligi să recurgem la alte mijloace, la alte metode și așa mai departe. Ca să n-avem discuții.

Și a început să mă întrebe. Bineînțeles, întrebări din astea de rutină: cu cine te-ai întâlnit, ce ați discutat, ce ați vorbit? Când spuneam că nu am zis sau nu am făcut ceea ce susținea el, zicea:

- Fii atent! Fii atent! Eu așa am aici scris – vă dați seama cât era de redus! –, mie așa trebuie să-mi răspunzi!

- Păi, stai dom'le, că nu e așa...

- Nu există! Aici nu discutăm, n-avem ce să comentăm! Asta este!

Și acest locotenent...

V-ați amintit cum îl chema?

Alexe îl chema; fost muncitor – că mi-a și spus: „Eu sunt din clasa muncitoare, iar cu

dușmanii poporului nu am menajamente. Asta ca să știi”.

...Acest locotenent voia să obțină de la mine doar confirmări – pentru că cei care fuseseră arestați înaintea mea spusese aproape tot, iar el voia să confirm mereu. El să formuleze și eu să scriu – atât voia.

Vă cereau să dați nume?

Da, cum să nu. M-au pisat foarte mult pentru că eu făcusem o mare eroare: discutasem cu colegul și prietenul ăsta al meu – săracul, e decedat acum, Dumnezeu să-l ierte –, Traian Tudose, care a vorbit extraordinar de mult la anchetă, și îi spusese între altele că luasem legătura cu un alt coleg de-al nostru de liceu, Iacov, – și el a murit, săracul... – și că discutaserăm despre posibilitatea de a ne strânge, de a face ceva. Am fost uimit de memoria pe care putea s-o aibă Tudose, de numeroasele detalii pe care i le-a dat anchetatorului. Dacă anchetatorul îl încuraja, el marșa:

- Nu-i așa că ați vrut în situația asta să faceți cutare și cutare lucru?

- Da, asta am vrut.

Spunea asta ca să-i facă plăcere anchetatorului, ca să nu carecumva să se întâmple ceva rău cu el. Ulterior, când am ajuns la minele de plumb și am discutat cu el, se justifica: „Mă, ce era să fac? Mă presa...”. Și mi-a povestit o chestie care nu știu dacă e reală: că au chemat-o pe nevastă-sa și lui i-au spus că ea e în camera alăturată, din care se

auzeau niște ȕipete ŕi niște zgomote, lăsându-l să înȕeleagă că ea păȕea nu ŕtiu ce acolo din cauza lui. ŕi asta îmi argumenta el mie acum: „Le-am spus tot ce au dorit, ca să nu mai fiu supus la asemenea presiuni”.

...Aȕa că pentru mine ancheta nu a fost dintre cele mai dure.

„Anchetatorul îȕi dicta declaraȕia”

Deci, vi se cerea să confirmaȕi niște nume...

...ŕi eventual să spun ceva în plus, în ceea ce mă privea. Anchetatorul m-a pisat să vorbesc despre acest Iacov, m-a pisat, dom'le, să recunosc... altfel spus, să-l bag ŕi pe ăla la apă.

Dar eu am refuzat:

- Nu-i adevărat. Este o invenȕie. Da, am vorbit cu el, ne-am întâlnit, dar numai întâmplător, niciodată n-am aranjat ceva, n-a fost deloc în discuȕie problema asta a asocierii, a organizării, n-am avut treabă cu așa ceva.

Ceea ce am căutat eu să subliniez e că niciodată nu ne-am programat ceva, că nu m-am întâlnit decât cu câȕiva inȕi care erau foȕtii mei colegii de liceu, iar pe restul nu-i cunosc ŕi că, de fapt, ne-am oprit la stadiul acesta de intenȕie. Pentru că încă nu ŕtiam toate dedesubturile justiȕiei noi, îmi ziceam că nici o justiȕie din lume nu pedepseȕte intenȕia, ci doar faptele comise. Dar la ei nu era așa...

De aceea anchetatorul a încercat de câteva ori să mă amenințe. Zice:

- Fii atent! Dacă nu răspunzi, îți îngreunezi situația. (Asta era o expresie foarte plăcută *lor* și extrem de frecvent utilizată de *ei*.) Vezi, că noi facem aici referatul care merge la tribunal; totul depinde foarte mult de ceea ce scriu aici.

- Lasă-mă, dom'le, cu chestiile astea.

Începusem să-i răspund astfel mai spre sfârșit. După ce văzusem cu cine am de-a face, nu mai stăteam tot timpul în banca mea și începusem să mă iau și eu de el.

V-au bătut?

Pe mine, nu. În perioada aia, în U.R.S.S. apăruse faimosul caz Beria. După ce acest ministru de Interne al lor, care era un criminal ordinar, fusese arestat și executat, se schimbase totuși ceva. Bine, până la un punct...

Și ați simțit că și în atitudinea anchetatorilor se schimbase ceva?

Deocamdată nu se mai repezeau să te snopească în bătaie. Pentru că a fost o perioadă când ajungeai la Ministerul de Interne și nici măcar nu te întrebau despre ce este vorba; aveau o echipă de bătauși și ăia nu știau nici măcar cum te cheamă și te luau și te ciomăgeau de n-aveau treabă, așa, preventiv. Era un fel de aconto. Mie nu mi s-a întâmplat pentru că am prins perioada despre care v-am vorbit. Mi-au povestit ulterior colegii de celulă, care erau oameni de mare

încredere, că exista chiar o echipă de reprimare condusă de un oarecare căpitan Brânzaru (ajuns apoi colonel), care te bătea cumplit de la bun început, și după aia, gata, te lăsa.

Și la Securitate se bătea pe vremea respectivă; și se bătea rău. Au fost cazuri de o ferocitate inimaginabilă. În acest sens, pot să v-o dau ca exemplu pe Vida, faimoasa securistă care funcționa la unitatea de Securitate din Timișoara; era ofițer anchetator și ancheta bărbați. Și avea o metodă care ajunsese celebră în toată lumea penitenciară: când nu-i convenea ceva, sau chiar și fără motiv, îi bătea pe bărbați la testicule. Trecuseră o mulțime de deținuți prin încercarea asta. Unii chiar se nenorociseră. Și tot felul de procedee din astea care mai de care mai elucubrante. Vă spun, sistemele de torturi erau ceva nemaipomenit. Eu chiar de atunci îmi dădusem seama de componenta asiatică a acestora.

Declarațiile le dădeați în scris?

Da, sigur. Totul era scris, cu semnătură. Anchetatorul citea declarația, o recitea, pe urmă îți spunea: „Aicea schimbă, aicea spune așa”. Nu te lăsa să scrii ce vrei tu.

Întâlnirile pe care le-ați avut cu membrii grupului, le-ați confirmat în declarații?

Au fost câteva despre care am pomenit. Dar pentru ei îmbrăcau aspectul unor „întâlniri conspirative”. Am avut câteva întâl-

niri cu Tudose – majoritatea pe stradă și una în fața cinematografului Scala (pe care am confirmat-o la anchetă), în cadrul cărora am discutat, între altele, și despre intențiile noastre. Am avut astfel de întâlniri, după cum v-am mai spus, și cu colegul meu care locuia aproape de mine; cu ăla m-am văzut mai des. Dar cu ceilalți nu m-am văzut. Pe urmă, când am ajuns la Jilava, am aflat că suntem în același grup.

Cât timp a durat ancheta?

Vreo trei luni de zile, mai exact până în decembrie 1951, când toți membrii lotului am fost depuși în „depozitul Securității” de la Jilava. Acolo mai exista și un „depozit” al Tribunalului Militar, în care am fost transferați în perioada procesului.

Capitolul II: „ÎN DETENȚIE, FOARTE PUȚINI REUȘEAU SĂ-ȘI PĂSTREZE IDENTITATEA”

„Depozitul” de la Jilava

Până când s-au perfectat actele și s-a programat procesul, am fost duși în așa-zisa „secție”, unde erau celulele. Toată ambianța și tot ce era acolo purta o amprentă sinistră. Această închisoare improvizată într-un fort din lanțul celor construite de Carol I după 1890 pentru apărarea Bucureștiului, era de fapt sub pământ. Partea de sus a potecii era la nivelul pământului. Apoi se intra într-o groapă. Pătrunderea era din capul locului sinistră, pentru că Maromet, comandantul închisorii în acea perioadă, un găgăuz imbecil, figură rămasă celebră, avea idei foarte interesante: pe culoarul pe care intrai era făcută, așa, ca un brâu, o pictură. Brăul era negru, făcut cu catran, iar deasupra erau pictate multe vase cu lalele roșii, făcute cu un tipar. Și chestia asta a rămas celebră.

Am mers ce-am mai mers pe culoarul ăsta, până când gardianul șef de secție ne-a luat în primire.

Cum îl chema?

Un gardian oarecare, nu contează, unul din mulții angajați „în slujba poporului”. A deschis ușa și m-a băgat în celulă. Celula 11 bis. Ei bine, acolo spectacolul era într-adevăr sinistru. Era o cameră mică, cu trei rânduri de priciuri. Știți ce sunt priciurile? Paturi de lemn care nu sunt despărțite între ele, ca o laviță pe care te culci. Și în general toate celulele erau foarte aglomerate. Securitatea era productivă; lucra tare. S-a închis ușa și am rămas acolo și mă uitam. Toți se ridicau pe prici când apărea cineva nou, căci așteptau cu o nerăbdare formidabilă ultimele vești. Era materialul cel mai important – pentru că detenția asta avea loc într-o izolare perfectă. Nu erau nici un fel de relații, cu nimeni din afară. Erai pur și simplu înmormântat. Nu mai știai nimic despre ceea ce se întâmpla afară și nimeni din afară nu mai știa nimic despre tine.

Și m-am uitat unde să mă așez. Unul, care era șef de cameră, că uzanța așa cerea, un oarecare Izvoranu, băiat mai tânăr, mi-a spus: „Dom’le, e complicat, că și-așa suntem mulți, suntem înghesuiți. Să vedem cum facem”. Spre norocul meu, camera nu era încă foarte ocupată. Adică, era aglomerată, că în camera aia eram 60-80 de inși, nu mai țin minte exact, enorm de mulți: stăteam unul lângă altul, încât atunci când ne culcam pe priciul ăla, de cele mai multe ori nu puteai să stai pe spate, pentru că n-aveai spațiu. Și

atunci erai obligat mai tot timpul să stai pe-o parte. Astfel că majoritatea dintre noi făcuserăm pe umăr niște echimoze. Mă tot gândeam: ce se întâmplă, dom'le? Când m-am uitat, era o vânătaie – din cauza statului prelungit pe o parte. Și ce voiam să vă spun: conform regulilor nescrise dinăuntru închisorii, locul de pe prici ți-era determinat prin măsurarea cu o sfoară. Se trăgea un semn și ți se spunea: „Ăsta e locul dumitale”. Și ca toată parodia asta să fie completă, schimbarea poziției se făcea la comandă. Adică dacă trebuia să te întorci de pe o parte pe cealaltă în timpul nopții, se dădea o comandă și toți se întorceau, de pildă, de pe partea stângă pe partea dreaptă, în același timp. Nu puteai să nu te întorci, pentru că te striveau ceilalți.

Și mi s-a fixat și mie un loc pe primul prici. Dar pe parcurs, când Jilava a început să fie din ce în ce mai aglomerată, se folosea și spațiul de jos, adică dintre ultimul prici și ciment. Locul ăsta se chema „șerpărie”. Intrai acolo prin alunecare, altfel nu se putea pentru că deasupra ta era priciul și trebuia să te tragi, să te împingi cu mâinile ca să poți intra. Nu puteai să faci nici o mișcare; cu foarte mare greutate puteai să stai pe-o parte.

Cine intra acolo?

Ultimii veniți. Ce conta era ordinea în care ai venit. Datorită acestei ordini, puteai să capeți un loc mai bun. Dacă pleca cineva, cel care urma opta: vrea să ocupe locul lui

sau rămâne unde este. Era un regulament nescris foarte sever. Toți erau de acord cu el iar șeful camerei îl gira.

„Uzură de relație”

Existau conflicte între deținuți?

Cum să nu. Psihologia aceasta a claustrației, pe care nu prea s-a insistat, este ceva fantastic. Nu vă puteți imagina ce metamorfoze, ce mutații pot interveni la oameni, cum se poate schimba firea lor, cum li se poate schimba comportamentul. Apare un fenomen pe care eu l-aș numi *uzură de relație* – în sensul că această conviețuire într-o apropiere și o intimitate forțată duce la un moment dat la apariția atitudinii de respingere. Nu mai suporți pe nimeni, certurile acolo se iscă din orice, uneori chiar cu recurgere la violență. În aceste condiții, oamenii se modifică. Foarte rari sunt cei care reușesc să-și păstreze identitatea pe parcursul perioadei de detenție. Aia-s foarte tari și foarte puternici, suportă orice, găsesc permanent soluții... Clausturația este fantastică, universul ăla este halucinant. Pentru că trăiești împreună cu o sumedenie de oameni cu care nu ai nimic în comun. Oamenii au în ei – asta nu vrem să acceptăm – niște porniri care în mod obișnuit și în cadrul relațiilor normale, rămân latente. Ei bine, acolo toate aceste latențe irump și te trezești cu niște manifestări din astea de nu-ți vine să crezi ce

se poate întâmpla. Adică, în aceste condiții, omul nu mai e tentat să se stăpânească și să se controleze. Își cam dă drumul, se expune. De aceea poți foarte repede să-ți dai seama de ce factură e; îl știi în toate manifestările lui, de la cele mai intime până la apariția acelor perturbații comportamentale, de atitudine, de gândire – o mulțime de lucruri noi, pe care nici măcar individul respectiv nu le bănuia până atunci despre sine, văzându-se uneori în situația de a avea altă identitate. Oamenii erau atât de susceptibili – nu în totalitate, dar majoritatea –, și aveau niște sensibilități dobândite în acest cadru, încât se inflamau pentru orice fleacuri.

O să vă dau un exemplu: eram întotdeauna foarte interesați să știm cât e ceasul. Dar comandantul închisorii dăduse ordin cu câtva timp înainte de a sosi noi la Jilava, ca la ferestrele alea nenorocite să se pună niște obloane cu scopul de a ne izola complet, de a nu putea privi pe fereastră, de a nu vedea lumina zilei și de a ne pierde astfel noțiunea timpului. Și făcuseră niște obloane care acopereau toată fereastra și care erau depărtate de geam, ca să nu poți să ajungi la ele. Vă dați seama că lumina zilei nu mai putea pătrunde acolo. În interior, toată ziua ardea becul. Unii dintre noi puteau totuși să aproximeze ora după niște mici umbre pe care le descoperiseră. Unul din motivele pentru care nu trebuia să avem noțiunea timpului era că nu trebuia să știm cât mai e până când se

aduce mâncarea. Pentru că cel mai cumplit aspect era foamea. Înfometarea era arma *lor* numărul unu. Cu înfometarea răpui pe oricine, obții tot ce vrei.

După ora 11 așteptam să vină masa. Așa că avea o mare importanță să știm cât mai e până atunci. Pentru că asta era evenimentul crucial, cel mai important al zilei. După el ne orientam. Și unii deveniseră experți în estimarea orei. Îmi amintesc că odată a izbucnit un scandal pe tema asta, după care ne-am amuzat. Unul, care era mai pesimist, zice: „Băi, fir-ar să fie, nu e decât ora nouă jumătate”. Altul: „Fugi, dom'le de-aicea, nu ți-e rușine? Cum poți să spui așa ceva?”

Așa cum spuneam, se nășteau conflicte din te miri ce, mai ales că, vă dați seama, toate activitățile, chir și cele foarte personale și intime, se petreceau în văzul tuturor, la scenă deschisă – pentru că în celulă exista acea tinetă, un recipient, un ciubăr foarte mare folosit pentru necesități.

Cine o golea?

„Cărătorii” – o echipă de deținuți care avea misiunea să vină de două ori pe zi, dimineață și spre seară, să scoată tinetele alea, să le golească și să le aducă înapoi.

Și vă dați seama că până la urmă faptul că trebuia să te expui acolo și să vadă toată lumea ce faci, te abrutiza. Dar, printr-o toleranță reciprocă, ajungeam să ne suportăm unii pe alții.

În pofida tensiunilor despre care ați vorbit, se ajungea și la o anumită plăcere a discuțiilor între atâția oameni diferiți?

Păi, asta era singura manieră care putea să salveze relațiile interumane în acele condiții.

Despre ce discutați?

Despre fel de fel de lucruri, în special se povesteau romane, lucrări literare... Mai târziu, la Gherla, se țineau cursuri de matematică. Și eu știam matematică, am avut oarecare înclinație pentru această disciplină, participasem la concursul organizat de „Gazeta matematică”; după absolvirea liceului nu m-am mai ocupat cu studiul matematicii, dar știam destul de mult ca să-i învăț pe niște începători, nu era o problemă.

Dar pe primul plan erau limbile străine. Se lucra intens...

Dar despre medicină ați vorbit?

Da, sigur. Odată am ținut la Jilava niște prelegeri despre alimentație... Oamenii încercau să-și umple timpul, să mai învețe câte ceva. Foarte mulți s-au instruit în pușcărie. Se țineau și cursuri de filozofie – erau foarte interesante –, de literatură, de istorie...

Se descoperiseră sisteme de scris, cu toate că asta era cea mai periculoasă chestie. Prima dată am venit în contact cu asta la Jilava. La nu știu cât timp ni se dădea câte o bucată de săpun ca să ne spălăm rufele, săpun nenorocit, de-ăla negru, făcut cu reziduuri minerale...

Și cum vă spălați rufele?

În gamelă. Acolo ne spălam cămășile.

...Și săpunul ăsta putea fi folosit pentru scris în două feluri: luai gamela, o întorceai cu fundul în sus, o ungeai cu săpun de sus până jos, și deasupra, pe săpunul ăsta lipit de ea, presărai niște DDT – un praf insecticid care ni se dădea ca să nu apară păduchii, gândacii – și apoi, cu un bețișor de lemn ascuțit, puteai să scrii pe fundul gamelei.

Și altă metodă: când primeai o bucată de săpun nouă, făceai din ea o plăcuță cu o grosime mai mică de un centimetru, pe care, după ce dădeai cu DDT, puteai să scrii. Apoi puteai să ștergi ceea ce ai scris. Așa s-au făcut multe serii de cursuri la care se puteau lua notițe ca la școală. Lecțiile erau foarte serioase. S-au ținut cursuri nemaipomenite, de către oameni foarte pricepuți, fiecare în domeniul lui.

„Mâncarea devenise un fel de fetiș”

Au fost serii de conferințe, pe diverse teme, tot felul de discuții. Cel mai mult îi preocupa pe oameni ce se va întâmpla în viitor; în al doilea rând – memorialistica, toți începeau să depene amintiri. Și, foarte interesant, deveneau foarte critici cu propria persoană, judecându-se pe sine pentru erorile sau păcatele săvârșite. Am ascultat o mulțime de confesiuni acolo. Pe lângă asta, se nășteau, după cum v-am mai spus, reacții

foarte bizare – generate în cea mai mare măsură de înfometarea la care eram supuși. Mâncarea devenise un fel de fetiș. Toată lumea nu se gândea decât la mâncare. Erau unii care inventau tot timpul feluri de mâncare...

Îmi amintesc de un coleg de celulă, fost colonel S.S.I. (Sistemul Special de Informații); omul acesta, săracul, nu fusese condamnat și stătea de ani de zile în prevenție ca să-i găsească ceva și să-l poată condamna. Și ca el erau mulți alții care erau de ani de zile în Jilava. Nu vă vine să credeți, dar așa era. Nu fuseseră condamnați, dar nici nu li se dădea drumul; stăteau acolo și deveneau un fel de edecuri. „Vina” acestui fost colonel era că făcuse parte din S.S.I..

Și tipul era așa de marcat și de obsedat de foame, încât inventa fel de fel de procedee ca să-și creeze o sumedenie de iluzii. Practic, ce făcea? La vremea respectivă alimentația era sub orice critică, lături e puțin zis. La numărul mare de deținuți, prepararea alimentelor era foarte sumară. Primeam uneori, spre exemplu, o ciorbă de cartofi din care mai mult de jumătate erau coji. Așa că vă dați seama ce zeamă putea să dea fierberea cojilor atunci nespălate. Sau ziceau *ei* că ne dau carne. Și carnea era reprezentată acolo de burtă. Dar *ei*, neavând timp și nici interesul, nu mai curățau burta aia și o puneau cu totul la fiert. Era ceva de neimaginat! Altfel de „carne” care ni se dădea erau

buzele de vacă procurate de la abator. Și aveau alea niște fire de păr pe ele... Când îți apăreau în gamelă, nu știai ce mare minune e.

Deci, asta era toată carnea care vi se dădea?

Da; nu era carne adevărată. Descoperiseră faimoasa categorie a subproduselor, care de fapt se găseau și în afara pușcării în perioada regimului comunist – cartilaje și toate deșeurile rămase după dezosare, care se aruncă în mod obișnuit.

Ce primeați de mâncare?

Dimineața era un nenorocit de terci în care puneau puțină sare. Sau ni se dădea „cafea”, adică un zaț din ăla fără zahăr, fără nimic, negru. Era, acolo, o cantitate de 250 de grame. Pe urmă, la prânz, chipurile erau două feluri: o ciorbă și o „mâncare”. În realitate mâncarea era tot o zeamă chioară.

Și colonelul meu, săracul de el, era în așa hal de preocupat de mâncare și de deformat de anii de detenție, încât își făcuse un ritual din a mânca. Săracul, aștepta masa și când i se dădea zeama aceea zisă ciorbă, nu o mânca. O puneă pe fereastră. Și aștepta să vină și partea a doua, așa-zisa mâncare. Le amesteca. Era tabietul lui.

Noi mai căpătam în fiecare zi și un sfert de pâine, 250 de grame. Nu vă mai spun că sfertul ăsta de pâine avea și el o poveste specială. Pentru că ne era dat în niște pâini foarte mari, din care erau feliate

bucățile, porțiile. Iar spiritul nostru de dreptate și justiție ne-a îndemnat să găsim metoda ca nu cumva unul să ia mai mult sau mai puțin. De aceea se improvizară niște cântare. Erau făcute din lemn, cu două cuișoare, și se înfigea unul într-o bucată de pâine și altul în altă bucată. Și se egalau. Ca să fie toate porțiile la fel, să nu existe din punctul ăsta de vedere nici un fel de suspiciune.

De unde luați cuie?

De la pantofi. Nu vă puteți imagina de ce inventivitate sunt capabili deținuții.

Și el avea sfertul ăsta de pâine... Și ce făcea? Întindea un fel de batistă și lua bucata aia de pâine și-o mărunțea, făcea din ea bucăți-bucăți, micuțe, micuțe, micuțe, pe care le înșira ca pe soldați. Și după ce termina acest ritual, lua toate bucățelele alea micuțe și le răsturna în gamelă peste cele două feluri amestecate. Dar nu se oprea aici; puneă apoi gamela cu acest amestec pe fereastră, pe zidul ăla mare, și o lăsa să se răcească. Dar de fapt el nu aștepta să se răcească mâncarea. După cum am aflat ulterior, când am discutat cu el, el aștepta ca ultimul dintre noi să termine de mâncat, să nu mai mănânce nimeni în cameră. Mi-a mărturisit: „Dom'le, nu-ți dai seama ce satisfacție am când văd că eu sunt singurul care mănâncă”. Vă dați seama ce deformare avea... Și omul era lucid, nu făcea asta inconștient sau automat. În fiecare zi ritualul

era același. Și-mi explica: „Nu pot altfel. Numai așa mă simt satisfăcut, când văd că sunt singurul care mănâncă, că toți ceilalți au terminat și se uită la mine”. Prin urmare, vedeți ce reacții și ce comportamente aberante se nașteau câteodată. Cât timp nu se ajungea la agresivitate, era în regulă.

Dar uneori se ajungea la violență?

Da, se ajungea și la conflicte.

Cine le potolea?

În primul rând șeful de cameră și cei care erau mai în putere și mai ponderați, astfel încât conflictele nu ajungeau în stadii atât de avansate. Erau însă unii teribil de înclinați spre conflict, spre confruntare. Mai ales când se dezbăteau chestiuni politice.

În celulă, deci, deținuții erau de diferite orientări politice?

Da, sigur, până prin '53-'54, când au început să facă o separare a lor, gândindu-se că astfel îi controlează mai bine.

„Pe el, dar să nu-i dați în dreptul inimii!”

Ați început să vorbiți despre Maromet, comandantul închisorii, ca despre „o figură celebră”...

Era o figură atât de sinistă, era un tip patologic...

L-ați întâlnit?

Da, doar eram acolo când funcționa...

Cum arăta?

O față lată, cu ochii în fundul capului, cu o expresie de mitocan și de arierat, un tip înalt, solid, primitiv de la prima vedere. Când venea, venea cu liota, cu însoțitorii. A fost o perioadă când umblau toți, inclusiv el, cu bâta în mână, cu o coadă de mătură. Îmi amintesc de o chestie care are și conotații ilare. În perioada în care se bătea foarte tare la Jilava, când pentru orice fleac încasai o bătaie serioasă, un deținut bătrân a fost prins în culpă. Nu știu exact ce făcuse. Și s-a hotărât să fie pedepsit. L-au luat: „Vino-ncoace!” Era și Maromet de față. L-au dus într-una din camerele gardienilor (exista câte una la fiecare nivel) și câțiva gardieni au început să-l bată cu ciomege. Era un om trecut de 60 de ani și destul de bolnav, săracul, care a început să implore: „Domnule comandant, eu sunt cardiac, slab de inimă. Nu cumva, dacă mă bateți aicea, să mi se întâmple ceva, să mor”. Și Maromet, care era și bâlbâit, a intervenit: „Da, pe-pe-pe el! Dar ave-ve-veți grijă să nu-i dați în dreptul i-i-inimii”.

Era un criminal ordinar, cum v-am spus, un cretinoid, rău până-n fundul sufletului, și avea o trăsătură care ieșea în evidență: o inventivitate fără limite în materie de represiune și tortură. Adică găsea pe loc metodele prin care să te tortureze. De exemplu, existau la Jilava două sau mai multe camere ale condamnaților la moarte. Când un deținut primea sentința definitivă de condamnare la moarte, până la execuție era

ținut izolat într-una din aceste încăperi. Dar ce era camera aia? – că am stat și eu câteva zile acolo, odată, când am fost pedepsit. Era un fost closet cu ciment pe jos, care avusese mai multe găuri care fuseseră astupate. Atât! N-aveai pat, n-aveai nimic pe care să te așezi... Stăteai pe ciment – din dispoziția lui Maromet! Dacă nu aveau condamnați la moarte, aceste încăperi deveneau camere de pedeapsă. Când te pedepsea, îți dădea un număr de zile de stat acolo, iar înainte de a te introduce în camera de pedeapsă, aruncau câteva găleți de apă pe jos. Te dezbrăcau până la izmene și cămașă, și stăteai acolo, în apa aia cu picioarele goale. Vă dați seama, era cumplit, la cât de frig era acolo chiar și vara. Și în afară de asta, mâncai o dată la trei zile. Așa era regula. În rest, ți se dădea o gamelă de apă și o bucățică de pâine.

Asistența medicală cum era?

A, asistența medicală era o „poezie”. Era un doctor la Jilava care patrona toată povestea asta.

Era doctorul închisorii sau era deținut?

Era doctorul închisorii. În alte penitenciare doctorii erau din rândul deținuților. Aici, la Jilava, doctorul nu era deținut. Și totul devenea un fel de batjocură. De exemplu, când am fost mutat în „depozitul” Tribunalului Militar, unde eram la dispoziția tribunalului, eram într-o cameră în care erau vreo 200 de oameni. Mi s-a repartizat locul dinspre fereastră. Acesta era cel mai favorizat.

Acolo era aerisire, puțea mai puțin, în sfârșit...

Cum se aerisea camera?

Deschideam ferestrele. Bine că mi-ați adus aminte: pe timp de vară, în celulele acestea atât de aglomerate, atmosfera devenea irespirabilă. Oamenii veneau pe rând în dreptul ușii să ia o gură de aer, pentru că prin spațiul dintre ușă și podea pătrundea puțin aer. Trebuia să stai la rând ca să te lungești puțin acolo și să inspiri astfel puțin aer. Era ceva cumplit, nu se poate imagina.

Și iarna?

Iarna era destul de frig. Nu se încălzea.

„Mori dracului, bă, că de-aia ești aici!”

Deci, v-au dat locul de la fereastră...

Mi s-a propus: „Vreți să stați acolo? Dar vedeți că cel care e primul de lângă fereastră este tuberculos”. Și au rămas foarte mirați că eu accept fără nici un fel de rezervă să stau lângă acel deținut.

Nu v-a fost frică?

Nu. Păi, în altă cameră, tot la Jilava, eram cu un lot de tineri liceeni, dintre care unul făcuse tuberculoză. Și odată a avut o hemoptizie masivă. Când i-a dat drumul, a făcut o baltă de sânge.

Cine era?

Un băiat, Stelică. Era foarte tânăr, avea vreo 18-19 ani. L-am întâlnit după eliberare; se aranjase. Dar ce s-a întâmplat: în momen-

tul când ceilalți au văzut sângele, au intrat în panică... S-au retras cu toții spre perete, într-atât erau de speriați. Zic:

- Ce-aveți, mări?

Am luat gamela ăluia, am pus-o jos și, cu mâna, am luat sângele și l-am turnat în gamelă. Zic:

- Ce-i așa mare scofală?

- Păi, ne e frică să nu ne îmbolnăvim.

Așa că erau episoade din astea în care asistența medicală lipsea cu desăvârșire.

Nu chemați pe nimeni?

Ca să obții, chipurile, asistență medicală, trebuia să bați tare în ușă. De cele mai multe ori însă gardianul făcea scandal. Băteai, băteai, și după ce luai câteva înjurături ca să nu mai bați, apărea gardianul, foarte deranjat:

- Ce bați, mă?

- Dom'le, avem unul foarte grav bolnav, trage să moară...

- Care-i ăla?

- Cutare.

- Tu ești, mă? Ce ai, mă, banditule?

- Cutare, cutare, cutare...

- Lasă, c-o să-ți treacă.

Și dacă ăla protesta sau mai adăuga ceva:

- Mori dracului, bă, că de-aia ești aici!

Asta ne spunea mereu. Erau foarte tare îndoctrinați. Credeau că ceea ce fac este foarte legitim și foarte legal.

Și mai existau diversele șicane, în sensul că se făceau așa-zisele percheziții, care se transformau în adevărate orori. Pătrundeau gardienii în trombă, ne băgau într-un colț, ne puneau să ne dezbrăcăm în pielea goală și să le dăm veșmintele. După ce le controlau pe toate – și eram aproape o sută de deținuți acolo – le puneau grămadă și vă dați seama ce se întâmpla după ce plecau, cât timp trebuia să căutăm noi. Țsta era un aspect. Dar cel mai greu de suportat era faptul că desfăceau așa-zisele saltele umplute cu paie (care până la urmă se transformaseră în niște saci de praf cu urme de paie tocate), ca și când cine știe ce-am fi putut să ascundem acolo. De cele mai multe ori le răsturnau și făceau în celulă o atmosferă irespirabilă. După ce-și terminau operațiunile, plecau triumfători. Țsta era încă un mijloc de tortură.

Când a avut loc procesul?

Când ancheta a fost terminată și dosarul finalizat, am fost scoși „de pe secție”, cum se numea detenția pe care am avut-o până atunci, și duși într-un spațiu mai special, care se chema Reduit. Aici erau patru camere ce comunicau una cu cealaltă constituind depozitul Tribunalului Militar. Și am mai stat și aici două luni, după care a urmat procesul. Acesta a avut loc prin aprilie-mai 1952. Pe drumul de la celulă până la camion am fost păziți cu pistoale mitralieră. În camion ne-au obligat să ne așezăm pe burtă și

ne-au pus o pătură în cap, ca să nu-și dea nimeni seama de ceea ce se întâmplă și care este încărcătura camionului. Și așa am ajuns la Tribunalul Militar, care se afla pe strada Negru Vodă, într-o casă particulară.

„Sentințele erau hotărâte dinainte”

Procesul a fost de o stupiditate și de o monotonie rar întâlnite, cu o instanță moleșită, care din când în când mai scotea câte-o vorbă. Procurorul a încercat să demonstreze pericolozitatea a ceea ce am făcut, când, de fapt, nu fusese decât o tentativă de organizare și nu se trecuse efectiv la a face ceva concret. Dar în gura procurorului lucrurile au căpătat o amploare și niște dimensiuni exorbitante. Avocații erau numiți din oficiu; nu am vorbit niciodată cu avocatul înainte de proces și nici nu simțeam nevoia să fac acest lucru. De altfel, avocații au fost atât de lapidari! Iar pledoaria lor se rezuma la formula: „Totuși, vă rugăm să țineți cont de circumstanțe”, pentru că procurorul, când a făcut rechizitoriul, a mers pe ideea că, de fapt, avocatul este un colaborator al Parchetului – așa era atunci. Totul s-a desfășurat într-o notă specifică proceselor comuniste. Sentințele erau hotărâte dinainte. Lista cu pedepsele stabilite de Securitate ajungea la complet, așa că totul nu era decât o mascaradă care trebuia să umple un gol juridic. Familiile noastre n-au avut voie să asiste la

proces. Era o asistență acolo, probabil de serviciu, pentru că se obișnuia și chestia asta.

Pe urmă am revenit la pușcărie, așteptând să ni se comunice sentințele.

Vi le amintiți?

Florin Dumitrescu, Gheorghe Popescu, Gheorghe Cornea, Traian Tudose, Toma Birăescu au primit câte 25 de ani de muncă silnică; medicul Paul Iovănescu și subsemnatul am primit câte 15 ani; Maria Teodorescu – 10 ani; Constantin C., care era un plângăcios și care se văicărea tot timpul, a luat 3 ani.

Cine era președintele completului de judecată?

Nu pot să vă spun, nu i-am aflat numele.

Când ați fost duși la tribunal, ați putut să luați legătura cu cineva din afară?

Nu, nimic. Ba chiar ne-au pedepsit pentru că de când ne-au dat jos din camion și până când am intrat în tribunal, ne-am uitat în toate părțile și am făcut semne cu mâna pentru că i-am văzut în fața tribunalului pe unii din familie.

Cum v-au pedepsit?

După ce ne-am înapoiat la Jilava, în loc să ne ducă în celula noastră, ne-au băgat în acele camere de pedeapsă despre care v-am vorbit, unde ne-au ținut câteva zile.

La proces, ați recunoscut toate acuzațiile aduse?

Ceea ce făcuserăm noi nu era ceva foarte grav, așa că nu aveam motive să contestăm. Judecând cu criterii normale, credeam că ceea ce putea să ni se reproșeze nu prea părea motiv de incriminare penală. Și încă trăiam cu impresia că, totuși, se va face justiție.

**„Te condamnau pentru ceea ce ești,
nu pentru ceea ce ai făcut”**

Că o să fiți eliberați?

Nu eliberați, dar nu ne imaginam că o să fim pedepsiți foarte grav pentru intențiile noastre. Dar *ei* – așa cum am spus mai înainte, amintind formula faimoasă a lui Vișinski – „pedepseau omul, nu fapta”, deci te condamnau pentru ceea ce ești, nu pentru ceea ce ai făcut.

Ce întrebări vă puneau?

Întrebările erau destul de banale: „de când îl cunoști pe cutare?”, „când v-ați întâlnit prima dată?”, „ce-ați discutat?”, „ce-ați pus la cale?”, „cum voiați să protestați împotriva guvernului?”... Erai întrebat și tu trebuia să răspunzi dacă a fost sau nu așa. „Te-ai întâlnit cu respectivul... în condițiile cutare și cutare?”. „Da”. „Și ce-ați discutat?”. Trebuia să spui pe scurt despre ce a fost vorba.

Aceste lucruri recunoscute de dumneavoastră se petrecuseră în realitate?

Da, sigur. Dar ei le-au împins mai departe. Au început la un moment dat să pro-

fileze culpa pe care urmau s-o dezvolte. Țsta era un fel de preludiu, după care trebuia să se ajungă la luări de atitudine împotriva noastră. Și bineînțeles că veneau și cu întrebări bizare. Dar chestia asta nu mai șoca pe nimeni, pentru că atmosfera era cea cunoscută și se vedea foarte clar că totul trebuia să ducă la condamnarea noastră. Mai ales că în perioada în care am fost noi judecați avusese loc o înăsprire substanțială a pedepselor. Anii de pedeapsă erau împărțiți cu foarte multă larghețe. Adică, a primi condamnări de 10 ani, 15 ani, era atunci la ordinea zilei. Cine lua sub 10 ani era privit cu o oarecare suspiciune: „Ce se întâmplă? De ce a primit numai atât?” Se nășteau bănuieli de genul: „Poate că ăsta a oferit ceva ca să scape mai ieftin”.

„Oamenii lui Robert”

Mi-ați spus că Florin Dumitrescu a fost considerat șeful organizației...

Da. Am aflat ulterior că Securitatea este cea care a inventat organizația și „l-a ales” pe el șef. Mai târziu, mi-a povestit chiar el cum i-au spus: „Nu mai nega. Ai fost șef!”. Și au găsit și o denumire pentru organizație: „Oamenii lui Robert”. De ce „Robert”? Nimeni n-a putut să dea vreo explicație, dar așa trebuia. Pe vremea aceea în evidențele Securității trebuiau să apară organizații constituite, cu o anumită ierarhie și neapărat cu un șef.

El când a fost arestat?

Prin septembrie. Eu – în noiembrie. Sistemul era foarte simplu: întâi era arestat unul, apoi, în funcție de ceea ce reușeau să scoată de la el și de ceea ce reușeau să-l determine să declare, îi arestau pe ceilalți. Cea mai mare bucurie pe care puteai să i-o faci anchetatorului era să vii cu nume noi. Asta era nemaipomenit pentru ei! Se pare că una dintre sarcinile lor prioritare, era să descopere cât mai mulți „dușmani ai poporului” pentru a putea face dovada unei activități foarte susținute desfășurate în apărarea partidului și a regimului comunist. Securitatea se manifesta în forță. Nimic nu se mai putea concepe fără acordul și fără „binecuvântarea” acestei instituții, care a fost ceva macabru. După părerea mea, Securitatea a fost cea mai fiabilă și mai productivă instituție din tot ce a creat comunismul. Adică un mecanism uluitor, care cuprindea foarte mulți oameni și ale cărui tentacule începușeră să pătrundă până în cele mai neașteptate unghere ale vieții sociale și ale vieții particulare a fiecărui cetățean. Așa că întotdeauna te simțeai oarecum vizat și urmărit. Se crease astfel o anumită psihoză care îl modificase foarte mult pe om.

Asta se simțea de afară. Când erai arestat, lucrurile se schimbau însă fundamental. În închisoare nu mai exista nici un fel de simulare de oarecare legalitate sau nici o grijă de a nu se da în spectacol. Relațiile

erau cât se poate de clare și foarte bine definite. Adică arestatul nu avea nici un fel de drept, nu putea protesta, nu putea pretinde nimic, nu putea invoca nici un articol de lege. Era supus unui tratament foarte bine dozat, care avea un scop precis. Și asta se putea constata pe măsură ce parcurgeai etapele detenției. Toată lupta era dusă pentru anihilarea insului, a omului. Iar procedeul era foarte simplu și, în același timp, extrem de brutal. Se urmărea, prin toate mijloacele, prin tot ambientul creat, ca deținutul politic să ajungă la un moment dat să renunțe la propria sa personalitate și să nu mai reacționeze. Eu am numit chestia asta un fel de plasticizare a eului. Eul deținutului trebuia să devină o substanță amorfă, aptă de a fi modelată, și pe care respectivii gardieni și comandați să o contureze, să-i dea forma dorită de ei. În ultimă instanță, urma să se ajungă la omul despre care s-a vorbit și în literatură, iar omul acesta trebuia să fie întâi de toate un demisionar. Adică trebuia să renunțe la orice fel de atitudine, la orice fel de inițiativă, la orice fel de urmă de personalitate. Renunțând la asta, devenea materialul ideal pentru a fi modelat. Și atunci era pus în locul care îi era destinat, unde trebuia să funcționeze exact după preceptele și după cântecul de la claviatura Securității.

Deznădăjduiți și revoltați

Am înțeles că existau două tabere: deznădăjduiții și revoltații.

Diferențierea aceasta a avut loc. Într-adevăr, se făcea o selecție în masa deținuților, în sensul că toate presiunile acestea extraordinar de puternice la care era supus insul respectiv, de cele mai multe ori își atingeau scopul; se ajungea la deznădejde, la renunțare și în ultimă instanță la capitulare. Și atunci începea Securitatea să acționeze.

Astfel că unii deținuți erau racolați și semnau un angajament cu Securitatea. Am cunoscut o serie de oameni acolo, dintre care unii erau delatori de închisoare, racolați de administrație, care în schimbul unor avantaje minore (câte un supliment de mâncare sau promisiuni de genul: „o să avem grijă de voi la proces”) își ofereau serviciile: să-i provoace la discuții pe unii deținuți – uneori primeau chiar indicații și dispoziții de cine să se ocupe – și, bineînțeles, pe urmă să transmită ce au aflat; erau puși să-i tragă de limbă chiar pe cei mai puțin importanți și dacă aflau ceva interesant, trebuiau să meargă imediat să comunice conducerii închisorii. Au fost destul de mulți, să știți că avem și pentru asta o oarecare înclinație, domeniul delațiunii fiind destul de bine reprezentat...

Alții rămăneau niște manevrabili, o masă amorfă care tot timpul nu făcea decât să se lamenteze, să se văicărească și să își blesteme soarta.

Pe de altă parte, mai exista în rândul deținuților o minoritate asupra căreia exercitarea acestei presiuni dădea naștere la reacții de opoziție, iar sentimentele și pornirile lor *anti*, în loc să dispară, să se atenueze, se accentuau. De aceea acești deținuți trebuiau reduși complet la tăcere, prin orice mijloace, sau eliminați.

După proces, ce a urmat?

În foarte scurt timp am aflat că vom pleca. Era în curs de constituire un lot destul de masiv care avea să fie trimis la mina de plumb Baia Sprie. Acolo trebuia să ajungem. Ceea ce s-a și petrecut în iulie 1952.

Cam câți erați?

Cred că eram peste o sută de deținuți, astfel încât am mers cu un tren special.

Indiferent de condamnare?

Nu. Cei care aveau condamnări sub 10 ani, mergeau la Canal – cât a funcționat Canalul; pe urmă la munci agricole... Pentru munca în mină erau selecționați deținuții care aveau condamnări mai mari de 10 ani. Și s-a constituit lotul acesta, din care am făcut și eu parte, iar noi eram foarte nerăbdători să plecăm. Pentru noi era însă o mare necunoscută: ce se întâmplă acolo, cum poate fi? Știam sigur că la Baia Sprie e o colonie de muncă, prin urmare n-o să fie celulă, n-o să fie penitenciar, o să fie un lagăr... Dar când auzeam de această mină, realizam că la exploatarea plumbului se lucrează sub pământ, că nu e joacă.

Și a venit ziua plecării. Toți cei care aveau condamnări mai mari de 10 ani erau puși în lanțuri. Ni s-au bătut lanțuri la picioare, dar din nefericire am fost legați câte doi – un lanț la doi inși, la câte un picior. Și așa mergeam... Era teribil de incomod. Vă dați seama cât de anevoios era. Am ieșit din fort flancați de două șiruri de milițieni înarmați cu pistoale mitralieră; așa ne-au dus până la camion, cu fel de fel de strigăte și răcnete. În camion ne-au pus să ne pitim și au aruncat o prelată peste noi ca să nu vedem și nici să nu fim văzuți. Și am ajuns la gară, unde am fost imbarcați în vagoane-dubă. Transportul cu vagonul-dubă făcea parte din sistemul de represiune. Înăuntrul vagonului erau niște bănci de lemn, iar la capătul acestuia erau niște cabine pentru gardienii care ne păzeau și un veceu. Nu știu dacă vă dați seama ce înseamnă să mergi la veceu când ești legat cu lanțul de cineva. E ceva atât de umilitor și de incomod, ceva ce nu s-a pomenit... Am mers destul de mult, vreo două zile și două nopți, pentru că aceste vagoane speciale se tot manevrau, se luau de la un tren, se atașau la altul și tot așa...

Ce mâncare primeați?

Hrană rece. Adică ne dădeau rația pe toată ziua: o bucată de pâine care cântărea cam între un sfert și o jumătate de kilogram,

o bucată de slănină, care era cumplit de sărată, și marmeladă. Țsta era „meniul”.

Cine vă aducea mîncarea?

Gardianul.

Aveați cîte un gardian la fiecare vagon?

Nu, mai mulți. V-am spus, la capătul vagonului erau niște cabine pentru gardienii de însoțire, care mergeau cu noi pînă la destinație. Și ei aveau grijă ca o dată pe zi să vină să ne dea mîncarea asta, pe care ți-o drămuiai cum voiai. În general era mîncată toată o dată. Oamenii încă sufereau de foame. Călătoria, în general, a fost teribil de chinuitoare și de obositoare.

„Șobolanii dansau prin dormitoare”

În sfârșit, am ajuns la destinație. În gară, ne așteptau camioanele. Același ritual – cu țipete, cu răcnete, băgați în camioane, acoperiți cu prelate... Și ne-am trezit la Baia Sprie, care era o colonie, adică mai multe barăci la poalele unui munte – un fel de vîgăună cu pereți muntoși. La început, schimbarea ni s-a părut de-a dreptul șocantă; de la rigoarea aceluia spațiu redus și apăsător, cu un aer irespirabil, ajunseserăm într-un teritoriu ceva mai liber. Eram între munți, străjuți de niște stânci cu aspect cenușiu-marونیu, cu un pic de vegetație. Barăcile erau dispuse în careu. Am fost repartizați la dormitoare.

Acolo, în curte, am văzut pentru prima dată ceva care m-a dezgustat în mod profund: veceurile erau improvizate – niște gropi acoperite cu scânduri unde se putea duce fiecare. Nu vă mai spun ce miros era acolo, că nu era decât scândura aia de deasupra. În rest, gaură și gata. Nimic altceva. Bine, aveau și niște pereți de scânduri, dar în special în timpul verii, cum era când am ajuns noi, era un miros pestilențial. Și, în afară de asta – ce n-am mai întâlnit în altă parte! –, se dezvoltaseră și se înmulțiseră niște viermi nenorociți care umblau pe scândurile alea în permanență. Erau cu miile! În veceu, pe toate scândurile alea, pe pereți, pe oriunde, numai viermi. Ceva inimaginabil!

Cam câți erați în colonie?

Trei-patru sute. Dar n-am stat mult la Baia Sprie...

Câte barăci erau?

Cam patru barăci mari, de bine, de rău „mobilate” cu paturi, și având înăuntru closete cu sisteme de scurgere, pe unde pătrundeau însă șobolanii. Fiindcă acolo asta era una din marile probleme. Erau atât de mulți! Vă dați seama, se adunau de peste tot, veniseră într-un număr fantastic pentru că aici se gătea, erau resturi de mâncare... După ce plecam noi – unii eram în schimb de zi, alții în schimb de noapte –, șobolanii ieșeau. Veneau pe conductele de scurgere și te trezeai cu ei în dormitor, unde umblau, țo-

păiau, se urcau pe paturi, erau foarte adaptați.

Într-una din primele zile, stând la fereastră și uitându-mă afară, am avut dintr-o dată senzația că pământul se mișcă, unduiește. M-am întrebat: domnule, s-a întâmplat ceva cu mine, ce se petrece? Și i-am spus unuia mai vechi: „Domnule, uite ce se întâmplă...”. Și ăla a început să râdă, pentru că tot spațiul ăla, toată suprafața aia, era plină de șobolani care stăteau unul lângă altul și se mișcau așa frumos, dansau prin dormitoare – o înfrățire...

Cum vă gospodăreați?

Era bucătăria și o spălătorie. Dacă în celule fiecare își spăla singur hainele, aici era o spălătorie. Iar bucătăria era deservită tot de deținuți. Erau aleși și se ocupau de prepararea mâncării. Acuma, noi am avut o foarte mare speranță că ajungând într-un loc unde se muncește, o să dăm de o mâncare mai ca lumea și mai ales mai multă. Ceea ce în parte a fost adevărat. Dar organismele multora dintre noi au avut o reacție neonrociță. Pentru că regimul de spoliere pe care l-am avut în sistemul celular crease o oarecare disfuncție a organismului. Și când au dat de o mâncare mai consistentă, majoritatea deținuților au avut niște diarei care au ținut săptămâni de zile, nu se mai puteau opri.

Ce avea în plus mâncarea de aici?

Nu era cu așa de multă apă, avea grăsime ceva mai multă – care era însă în

defavoarea noastră, pentru că grăsimea, după regimul pe care-l suportaserăm dincolo, făcea ravagii – și mai era și carne din când în când. În tot cazul, diferența era mare. Dar nu aveam o alimentație normală. Era mai multă mâncare. Rația minerului, de fapt, era de un kilogram de pâine pe zi, dar noi nu primeam atâta. Cât de cât, te simțeai totuși oarecum mai sătul.

Pe lângă asta, exista și un așa-zis magazin, de unde – pe baza unei cartele ce se primea lunar și care reprezenta, chipurile, o retribuție dată de Ministerul Minelor către Ministerul de Interne, din care o cotă revenea deținuților – puteai să-ți cumperi diverse, foarte puțin de altfel, fiindcă prețurile erau uluitoare; mai toată lumea tăbăra pe țigări – asta era articolul cel mai solicitat.

Odihna, însă, era în general deficitară pentru că se stătea foarte mult în mină. Durata șutului era mult mai lungă decât în mod obișnuit. Era un plan care trebuia executat și din cauza asta trebuia ca exploatarea să fie intensă. Spuneau: „Trebuie să faci atâtea tone de minereu, să-l rulezi sau să-l perforezi”. Era categoric. Bineînțeles că se practica foarte mult „întrecerile socialiste”, și erau unii demenți care se porneau și săltau normele, pe care marea masă a deținuților nici măcar nu se putea gândi că o să ajungă să le facă. Se lucra în două schimburi – unul de zi, altul de noapte.

„În mină, din cauza căldurii, munceau în pielea goală”

Cam câți intrați în mină?

Păi, intrau destul de mulți. Când am fost eu acolo, intrau cam o sută de inși într-un schimb, pentru că mina de la Baia Sprie era foarte mare. Era o mină veche, de pe vremea romanilor. Era cea mai importantă mină de metale neferoase dintr-un triunghi din Maramureș; mai era una numită Valea Nistrului, și alta Cavnice – unde exploatarea se făcea tot cu deținuți. Cea de la Baia Sprie avea 12 orizonturi, adică 12 niveluri la care se lucra. Nu se lucra la toate; mai mult la ultimele orizonturi: 10, 11 și 12; astea funcționau, cele mai adânci. Se ajungea acolo cu o corfă – un fel de ascensor special, din asta de mină, care era mănuit și manevrat de la suprafață. Într-o corfă intrau 6 inși. Și vă dați seama că era ceva să-i tot plimbi pe ăștia, să-i lași, să-i scoți... Era foarte cald, mai ales la orizonturile 10 și 11. Orizontul 12 era mai bine aerat.

Cum se făcea aerisirea?

Aveau instalație de aerisire. Se făcea mecanic. Dar nu funcționa așa cum trebuie. De aceea, la orizonturile 10 și 11, și chiar și la 12 în anumite zone, minerii munceau complet dezbrăcați, în pielea goală. Din cauza căldurii. Nu se putea sta altfel.

În acea mină lucrau și angajați civili sau numai deținuți politici?

Aveam un corp de civili, cum le ziceam noi – ingineri și maiștri, mineri de me-serie, care conduceau toată exploatarea asta.

Intrau și ei în mină?

Da, dar numai ca să controleze, să evalueze, să dea indicații. În rest, noi aveam o conducere formată din deținuți: șefi de orizont, fel de fel de mecanici... Și trebuie remarcat că unii dintre ei ajunseseră extraor-dinar de pricepuți. Aveam, la un moment dat, ca șef de orizont, un tip foarte simpatic și foarte guraliv; îl chema Narcis Triandaf, fost căpitan de jandarmi, și ajunsesese să fie extraordinar de priceput în materie de minerit. Își însușise meseria foarte bine.

Dumneavoastră ce lucrați?

Când am ajuns la Baia Sprie, unde am stat din iulie până în decembrie, mi s-a comunicat că poate o să ajung la cabinetul medical al coloniei, dar locurile de aici erau deja ocupate. Erau doi medici acolo, foarte cumsecade; pe unul îl chema Marcoci¹¹, iar pe celălalt Veselovschi¹². Au fost oameni la

¹¹ **Sergiu Marcoci**, născut la 4.07.1917, în Burla, județul Suceava, medic radiolog. Prin sentința 2159/1948 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la 12 ani temniță grea pentru „răzvrătire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Aiud, Baia Sprie, Oradea. Eliberat înainte de termen la 13.02.1958. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 41910.)

¹² **Iosif Veselovschi**, născut la 21.08.1908, în București, medic. Prin sentința 1067/1950 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru „complot”. A trecut prin închisorile Jilava, Aiud, Baia Sprie, Satu Mare, Gherla. Eliberat prin grațiere la 1.08.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 74842.)

locul lor, adică nu pe linia celor care au făcut și alte năzdrăvăanii.

Eu aici n-am lucrat decât ca medic de subteran. La fiecare orizont, era un așa-zis cabinet medical, bineînțeles improvizat; acolo unde se afla conducerea respectivului orizont, era și un mic cabinet medical pentru primul ajutor.

Vă rog să deschidem o paranteză și să-mi spuneți dacă în tot acest timp ați știut ce s-a întâmplat cu familia dumneavoastră.

N-am știut nimic. Prima veste care am primit-o de la ai mei a fost abia prin 1962, când ajunsesem în Balta Brăilei – ultima etapă dinaintea eliberării. Tot ce-am aflat despre ei, am aflat ulterior, când am ajuns acasă.

Și ce-ați aflat? Ce făceau ei în timpul asta?

Familia mea a fost sortită unei traiectorii extrem de incomode. Tatăl meu, fiind un mic negustor, a fost total desființat. Mai aveam un frate, care era și el în închisoare – s-a eliberat în '55 –, și o soră, care a depus niște eforturi supraomenești ca să poată să supraviețuiască; li se făceau fel de fel de șicane – ceea ce era la ordinea zilei. Pe lângă asta, trebuiau să suporte și oprobriul unora dintre vecini. Dar au reușit să meargă înainte.

Soția?

Eram proaspăt căsătorit când am fost arestat în București; mă însurasem în iulie și în noiembrie am fost arestat. Soția absolvise

A.S.E.-ul și lucra la Banca pentru Dezvoltare...

Au dat-o afară din serviciu?

Nu, nu i s-a întâmplat nimic. În '58, după 7 ani de la arestarea mea, a divorțat și apoi s-a recăsătorit.

În tot acest timp, ce v-a ajutat să rezistați în pușcărie?

Cred că, în primul rând, structura mea genetică, „dotarea”, „materialul” din care am fost croit și, în al doilea rând, convingerea neștrămutată că ceea ce mi se întâmplă nu este întâmplător și că drumul, traiectoria pe care mă mișc, este cea necesară, așa că nu am de ce să-mi fac reproșuri, nu am de ce să mă tângui și nu am de ce să cer cuiva iertare. Aș putea spune că am avut și un pic de șansă, pentru că, datorită constituției mele fizice, n-am avut probleme cu sănătatea și nici dereglări psihice, care erau cumplete și foarte numeroase în detenție.

Acum haideți să închidem această paranteză. După episodul Baia Sprie, ce urma?

În decembrie 1952 am fost anunțați că din colonia de la Baia Sprie vor pleca 200 de deținuți la o altă mină apropiată, Căvnic, unde urma să se deschidă exploatarea. Printre cei strigați am fost și eu împreună cu colegul meu, doctorul Iovănescu. Așa că am fost transportați la mina aceasta, unde, acum, am fost pus să lucrez ca medic la cabinetul coloniei, iar el a fost dus în mină, ca medic de subteran.

Cavnic. „Rolul cabinetului medical era, de fapt, ca oamenii să se mai odihnească”

Ce fel de cazuri ați avut de tratat?

Cele mai frecvente erau cazurile de rănire. Cea mai grea muncă în minerit, și în special în această mină, era perforatul. Adică prima etapă a exploatării consta în fărâmițarea materialului. În peretele respectiv, care conținea minereu, în locul numit abataj, care era blocul de exploatare, se intra și cu niște perforatoare foarte puternice, electrice, care aveau niște sfredele de oțel, cu care se făcea perforarea. Adică se găurea peretele, ca pe urmă să se introducă dinamita, să explodeze și să se fărâmițeze o parte din perete care cădea și apoi era adunat. În timpul ăsta aveau loc accidente. Cea mai periculoasă era desprinderea așa-numitelor copturi, în sensul că minereul ăsta avea unele zone unde era foarte slab susținut. Și la un moment dat, chiar fără să se întâmple nimic, el putea să se prăbușească. Și cădeau cantități, bolovani foarte mari, care uneori chiar au omorât oameni. Și mai era un pericol foarte mare: gazele care urmau exploziei. După cum v-am spus, aerajul nu funcționa întotdeauna chiar așa cum trebuie. Din cauza asta, am avut aici cazuri de intoxicații foarte serioase, cărora trebuia să le faci față. Că nu-i trimiteau nicăieri pe acești oameni suferinzi, decât dacă erau pe moarte. Mi-aduc aminte de unul

care a fost victima unei explozii și care, când l-au scos la suprafață, era împrăștiat de sus până jos cu fragmente foarte mici de mineral; avea sute de fragmente mici de înfipte în piele. După ce ieșea din șut, colegul meu, Iovănescu, stătea ore întregi ca să i le scoată cu penseta; a muncit zile întregi, dar până la urmă a reușit.

Vă amintiți cum îl chema pe acest rănit?

Cred că Ioan Băcescu¹³. Era un băiat tânăr. Când l-am văzut așa, am zis: „Doamne Dumnezeule, ce pot să fac?”. Și mai avea o chestie de care mi-am dat seama după ce am mai stat de vorbă cu el: nu mai vedea. Din cauza suflului acelei explozii, n-a mai văzut o perioadă. Dar l-am îngrijit, l-am curățat, și încet-încet și-a revenit din șocul ăla și și-a recăpătat vederea.

Aveați medicamente?

Mai veneau, uneori chiar și soluții injectabile, dar în cantitate foarte redusă.

În mod curent, ce vă dădeau?

Medicamente obișnuite, care se găsesc la orice punct sanitar: aspirine, piramidoane, ceva pentru tuse... Aveam și o mică infirmerie, cu câteva paturi.

¹³ Ioan P. Băcescu, născut la 7.10.1929, în Drăgășani, județul Vâlcea, țaran. Prin sentința 47/1952 dată de Tribunalul Militar Teritorial București, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Pitești, Jilava, Căvnic, Baia Sprie, Aiud, Gherla, Salcia, Giurgeni, Periprava. Eliberat la 28.01.1963. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 3635.)

A, am uitat să vă spun că acest cabinet medical avea și un reprezentant din partea administrației.

Care era medic?

Da' de unde? Era subofițer de Securitate. Dar avea această misiune. Și mie mi-l dăduseră pe unul, Ember, care era ungur. La început a venit foarte înțepat acolo. Și marea mea surpriză și satisfacție a fost că după câțva timp reușisem să-l transform de așa manieră pe acest Ember, încât se ducea și se certa cu administrația ca să ni se dea medicamente. Adică eu îi atrăgeam atenția: „Vezi, că se pot întâmpla lucruri foarte grave, de care și dumneata vei fi responsabil. Dacă n-o să avem medicamente, dacă n-o să avem posibilitatea să-i îngrijim pe bolnavi, o să răspunzi”.

Îi creați astfel o responsabilitate.

Exact. Și tipul și-a însușit-o. Am asistat cu oarecare satisfacție, când s-a luat de cei de la administrație. A început să protesteze pentru că nu primeam medicamente, de au rămas ăia puțin cam dezorientați că unul dintre ai lor poate să pună problema de maniera asta.

Însă rolul cabinetului medical era esențialmente altul: oferea` posibilitatea ca oamenii să se mai odihnească, dar era riscant pentru că puteai intra în conflict cu administrația, care ne controla prin așa-zisul „comandant cu producția”. Din nefericire, acesta era un tip foarte puțin dotat mintal, de

unde și porecla lui: „Tămâie”. Și mai era și agresiv... Nu-i mai știu numele, dar vă spun, era teribil de enervant, se băga în toate și în special nu-i conveneau scutirile. De aceea, în permanență aveam dificultăți și discuții, că venea să-mi ceară socoteală, încât la un moment dat, riscând să fiu pedepsit, i-am spus: „Domnule, dacă dumneata te amesteci aici, să știi că dacă cumva se întâmplă ceva, ești responsabil împreună cu mine, pentru că ai dat dispoziții pe linia asta. De ce te amesteci?” E adevărat că am făcut câteva zile de carceră, dar până la urmă am rămas în continuare la cabinetul medical.

Ziare contra cearșafuri

Extraordinar era faptul că aici, la Căvnic, aveam posibilitatea să stabilim relații cu exteriorul. Unii dintre civili erau foarte cumsecade și uneori ne aduceau chiar ziare. În acele condiții, ziarul era ceva de neconceput. Să pui mâna pe un ziar și să citești din el era o chestie formidabilă. Dar să știți că nu toți civilii făceau aceste lucruri dezinteresat. Unii erau amatori – poate că nu vă vine să credeți – de lenjerie de pat, pentru că aici aveam și cearșafuri și fețe de pernă. Noi le dădeam cearșafuri și ei ne dădeau ziare. Aveam oameni la magazia coloniei, unde erau cearșafuri, fețe de pernă și altele. Și la ce s-a recurs? Ca să poată fi scăzut de la inventar un cearșaf, trebuia să duci la magazie

o anumită bucată din el, după care cearșaful era declarat inutilizabil. Și aveam un croitor, un băiat tânăr, pe care l-am pus să confecționeze o mulțime de resturi de cearșaf. Pentru fiecare bucată din asta, primeai de la magazie un cearșaf. Și noi luam cearșafurile pe care le dădeam apoi civililor. Odată le-am dat unor civili care erau mai cumsecade și niște medicamente de la cabinet. Prin urmare, se stabileau anumite legături. Din fericire, nu prea au existat situații în care acești civili să aibă de suferit.

Capitolul III: MAREA EVADARE

„Evadarea nu a fost o goană după libertate, ci o acțiune de protest”

În acest timp, am reușit să obțin o serie întreagă de date necesare pentru acțiunea pe care urma s-o săvârșim la 6 iunie 1953: evadarea de la Cavnic.

Cine a avut ideea evadării?

S-ar putea spune că inițiatorii au fost Ion Ioanid¹⁴ (cel care a scris cartea *Închisoa-*

¹⁴ **Ion Ioanid**, născut la 28.03.1926, în Ilovăț, județul Mehedinți. Exmatriculat în anul III de la Facultatea de Drept din București, din cauza „originii sociale nesănătoase”, a fost arestat în toamna lui 1949 și anchetat timp de 8 zile la Malmaison pentru că l-a ajutat pe vărul său, Gheorghe Boian, să redacteze două scrisori ce urmau a fi transmise în străinătate. Rearestat în iulie 1952, tot în cazul Boian, este condamnat prin sentința 76/1952 dată de Tribunalul Militar Teritorial București, la 20 de ani muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare”. La 6.06.1953 evadează de la Cavnic și împreună cu camaradul său de detenție, Constantin Coșereanu, reușește să ajungă la București, unde sunt arestați la 13.09.1953. În consecință, în 1954 primește o nouă condamnare, de 11 ani închisoare corecțională (1 an pentru evadare, 5 ani pentru întrebuințare de explozibil, 8 ani pentru „organizație politică în închisoare”; cele două condamnări mai mici, cea de 1 an și cea de 5 ani, s-au comutat în cea de 8 ani, la care s-au adăugat 3 ani circumstanțe agravante). A trecut prin închisorile

rea noastră cea de toate zilele, în care prezintă pe larg această evadare) și Ion Pantazi¹⁵, ofițer de cavalerie, fiul generalului Pantazi.

Ion Ioanid era cel mai insistent în această privință; pentru el evadarea era una

Ministerul de Interne, Pitești, Jilava, Cavnic, Oradea, Aiud, Timișoara, Salcia. Eliberat prin grațiere la 29.07.1964. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 34693; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar H-I-J-K-L*, Ed. Mașina de scris, București, 2003, p. 133; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ed. Albatros, București, 1991, vol. I, p. 5, 10, 13, 34, vol. II, p. 18.)

¹⁵ **Ion Pantazi**, născut la 26.06.1920, în București. Arestat la 1.03.1946, este închis la Uranus până la 1.06.1946. La sfârșitul lunii iunie 1946 a fost din nou arestat și reținut timp de 14 luni, fără a fi anchetat și fără a ști în ce loc este închis. În perioada 22.06.-20.12.1948 a fost închis la penitenciarul Constanța. La 23.10.1950 a fost arestat și condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru tentativă de trecere ilegală a frontierei. La 6.06.1953 a evadat de la Cavnic, motiv pentru care primește în 1954 o nouă condamnare, de 11 ani închisoare corecțională (pedeapsă redusă la 5 ani în urma recursului). A trecut prin închisorile Ministerul de Interne, Uranus, Rahova, Malmaison, Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Aiud. Eliberat la 10.10.1955.

La 13 noiembrie 1958 a fost rearestat și condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru o nouă tentativă de trecerea ilegală a frontierei. A fost închis la Malmaison și Gherla, de unde a fost eliberat la 13.11.1963, stabilindu-i-se domiciliu obligatoriu în Bărăgan, la Valea Călmățui, unde a stat până la 1.06.1964. La 4.02.1978 a fost arestat și reținut timp de 4 zile în legătură cu acțiunile anticomuniste întreprinse de Paul Goma. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 52983; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar P-Q*, Ed. Mașina de scris, București, 2006, p. 46; Ion Pantazi, *Am trecut prin iad*, ed. Constant, Sibiu, 1992, vol. I, p. 21, 25, 56, 57, 66, 73, 119, 120, 182, 258, 301, 305, 316, 317, 387, 388, 390.)

din năzuințele sale, la care nu putea renunța sub nici o formă. Și a reușit să ne contamineză și pe noi. Bineînțeles că și-a ales oamenii cu foarte multă grijă și cu mult discernământ, pentru că pericolul era imens. Vă dați seama ce s-ar fi întâmplat dacă se afla; comuniștii nu glumeau cu astfel de lucruri și pentru ei a te extermina era ceva la ordinea zilei, nu constituia un eveniment deosebit. Deci, de la el ne-am contaminat. Am făcut o selecție și apoi a urmat perioada informativă, a strângerii de date, ca lucrurile să poată merge cum trebuie, cu toate că alții, care știau și ei de treaba asta, ne sfătuiau cu bună intenție să nu încercăm să evadăm, pentru că este sinucidere curată și partidă pierdută din start. Dar noi n-am vrut să-i ascultăm și am mers înainte.

Aici aș vrea să subliniez un aspect care mi-a dat o mare satisfacție sufletească: pentru prima dată, acolo, la Căvnic, am putut să constat la modul practic și real, existența solidarității umane. Vă mărturisesc acest lucru, pentru că din punctul ăsta de vedere eu eram tare dezamăgit, și încă îmi mențin poziția că poporul nostru nu prea a avut vocația solidarității pe parcursul întregii lui istorii; foarte rare sunt momentele când românii s-au unit și au acționat umăr la umăr. Și în închisoare se petrecea același lucru... Dar de data aceasta oamenii au reacționat unanim; deși noi știam precis că în lagăr erau turnători – îi și cunoșteam –, am trecut totuși

peste amănuntul ăsta mizând pe faptul că în situații extreme ca aceea care avea să fie declanșată prin evadarea noastră, se vor asocia și ei majorității. Și așa a fost. Au fost extraordinari, cu toate că au fost lucruri care băteau la ochi. Spre exemplu: eu, fiind medic la suprafață, am anunțat în seara dinaintea evadării că vreau să merg să controlez locurile de muncă pentru a vedea care sunt condițiile de muncă, de igienă, și nimeni nu s-a sesizat, cu toate că acest lucru putea să pară suspect. Nu numai că asta nu s-a aflat, dar când am intrat în mină și când a început operația, în ochii tuturor vedeam un fel de aprobare, de încurajare. Însă elementul cel mai surprinzător a fost că după ce s-a consumat evadarea, deși au urmat niște represalii cumplite în lagăr și turnătorilor li s-a reproșat că n-au reușit să afle ceea ce se pregătea, ulterior, când vreunul dintre ai noștri se întâlnea cu cei de la Cavnic, n-a existat nici un caz de reproș și de cerere de socoteală. Asta a fost extraordinar.

„Ne-am asumat faptul că am putea fi executați”

Punctul meu de vedere, la care țin mult de tot, este că această evadare nu a fost o goană după recăpătarea libertății. Pentru că lagărul cel mare, care cuprindea întreaga țară, nu putea să ne ofere ceea ce ne mobiliza și ne preocupa pe noi. Sensul și

substratul acestei evadări a fost poate altundeva: am vrut și noi o dată, în teroarea și-n spaima aceea care domnea peste tot, și mai ales în închisoare, să demonstrăm că totuși, această claustrare ermetică, la care ne-au supus cu foarte mare succes comuniștii, nu este impenetrabilă; de aceea această evadare s-a vrut mai degrabă o acțiune de protest decât una prin care să ne redobândim libertatea, pentru că și așa știam că nu vom putea face mare lucru cu libertatea.

Credeați că veți fi prinși?

Cum să nu, dar ne-am asumat în mod deliberat și conștient consecințele, chiar și faptul că, prinși fiind, am putea fi executați. A fost însă o conjunctură fericită: în perioada aceea, cu puțin înainte de evadarea noastră, după cum v-am mai spus, la Kremlin fusese executat Beria, faimosul ministru de Interne al Uniunii Sovietice, binecunoscut pentru crimele sale, și actul ăsta a avut anumite repercusiuni în comportamentul administrației și al gardienilor, care erau oarecum descumpăniți, nu știau la ce să se aștepte. Că toți primeau ordinele de la Moscova, la noi era numai o haltă de retransmitere. Și asta ne-a avantajat în momentul în care am fost prinși.

Dumneavoastră cum v-ați implicat în pregătirea evadării?

Fiind la cabinetul medical, aveam posibilitatea de a intra în relații mai apropiate cu gardienii care făceau de serviciu pe colo-

nie. Multe lucruri se puteau afla de la ei – ceea ce s-a și întâmplat. Doi dintre ei s-au dovedit a fi niște tipi extraordinari. Pe unul, care era ungur, îl chema Kuhard, iar pe celălalt Baci. Kuhard venea foarte des la mine la cabinet să stăm de vorbă. Și mi-am dat seama că vrea să-mi spună ceva.

Adică?

Adică era dispus să ne dea anumite informații. Pentru că, acolo, cele mai de preț erau știrile de afară. Noi trăiam cu speranța că până la urmă ceva trebuie să se petreacă și că noi o să ieșim din pușcărie. Vedeam soluția numai într-un conflict, într-o încăierare între cei mari, sovieticii și americanii.

...Iar tipul ăsta era formidabil, venea cu știrile. Avea o memorie destul de bună și îmi relata, când era de serviciu, ce a ascultat la *Europa Liberă*. Faptul că ne ținea la curent, că știam ce se petrece afară, ne dădea un fel de liniște și de siguranță. Și astfel, eu am început în mod foarte delicat să scot de la el tot felul de informații privind colonia: despre toate personajele, despre comandant, despre relațiile dintre gardieni, despre tot orarul și mai ales despre ceea ce ne interesa pe noi: cum poți să ieși din mină la suprafață, dar nu în colonie, ci în afara ei. Aflasem că exista în mină o suitoare – un fel de tunel vertical, care mergea de la un orizont la altul, și de la primul nivel la suprafață, și care era din când în când întrerupt de mici platforme pe care se plasa câte

o scară pe care se urca până la următoarea platformă. Vă dați seama, erai înghesuit acolo, prins într-un spațiu foarte strâmt.

Adică tunelul respectiv era gros cât să încapă în el corpul unui om...

Cât e omul. Și trebuia să urci, ajungeai la o primă platformă, pe urmă urcai altă scară, ajungeai la următoarea platformă și tot așa. Și ce m-a surprins, e că în momentul când am început să-l întreb pe Kuhard cum se poate ieși din mină, acesta nu s-a arătat deloc mirat. Ba chiar mi-a lăsat impresia că el aștepta chestia asta. Și, tot discutând cu el, mi-am dat seama că, nefiind un tip prost, intuise că noi voiam să evadăm. Întrebările pe care i le puneam nu puteau avea un alt scop. Și totuși, n-a dat înapoi și n-a făcut nici un comentariu. Mi-a furnizat informații, răspunzându-mi la toate întrebările. Am ajuns până acolo încât să-l întreb:

- Când se iese la suprafață, care e situația? La ce distanță este primul post, primul prepeleac? În dreapta, în stânga, la câți metri?

Și mi-a spus tot. Și nu numai atât; la un moment dat mi-a zis:

- Stați un pic, că am să mă duc și am să mă uit atent.

După care a revenit să-mi dea acele detalii. În timpul unei discuții, mi-a mărturisit:

- Deși port uniformă asta, să știți că sunt la fel de anticomunist ca și dumneavoastră.

Și nu mințea.

Din nefericire, din cauza celor spuse ulterior la Securitate de un coleg de-al nostru din lotul de evadați, acești gardieni au fost și ei băgați în închisoare, împreună cu un inginer pe nume Conțiu. Ca și ei, acesta a fost extrem de cumsecade și i-a dat niște informații foarte utile lui Ion Pantazi. Despre acest inginer, Pantazi mi-a spus: „Dom'le, când l-am întrebat nici nu s-a speriat, nici n-a arătat vreo îngrijorare și mi-a dat niște amănunte esențiale de care aveai nevoie ca să poți ieși din mină fără să te observe paza de sus”.

„Trebuia să-i anihilăm pe corfagiu și pe gardian”

Cum v-ați organizat evadarea?

A fost destul de complicat la început. Pe urmă au venit soluțiile. În primul rând, am stabilit că evadarea nu poate să aibă loc decât la sfârșitul șutului, la orele 6-7 seara, atunci când ieșeam din mină ca să revenim în colonie. Și suitoarea asta, cum v-am spus, începea de la galeria de suprafață, numită Rainer, unde erau un corfagiu din partea conducerii minei, care mânua ascensorul pentru intrarea și ieșirea muncitorilor, și un milițian din partea administrației. Prin urma-

re, numai pe acolo se putea ieși. Altă soluție nu exista, pentru că cealaltă ieșire ducea în tunelul care dădea în colonie. Și atunci, ieșirea asta trebuia atacată. De-aia îl întrebam pe Kuhard dacă la suprafață, acolo unde ajungea suitoarea, exista vreun capac, vreun chepeng... Și Kuhard s-a dus, s-a uitat, apoi a venit și mi-a spus: „Da, dom'le, este, dar n-aveți nici o teamă, că nu e cu lacăt, cu zăvor. Este numai un capac de lemn care poate fi dat deoparte”. Și a fost exact așa cum mi-a spus el. Cu nimic nu m-a indus în eroare. Prin urmare, planul nostru era să ajungem la galeria de suprafață, acolo unde se comandă corfa și unde se aflau corfagiul și gardianul, pe care trebuia să-i anihilăm. Ai anihila pe acești doi inși nu însemna să-i lichidăm, ci să-i legăm, să le băgăm un căluș în gură și după aceea să ne urcăm prin suitoare spre ieșirea la suprafață.

În total eram 12 inși. În fiecare corfă încăpeau maximum 6 inși. Și atunci trebuia să mai vină încă o dată corfa. În prima corfă au fost distribuiți cei conduși de Ion Pantazi, oamenii cei mai solizi, cei mai dotați fizic: Alexandru Ciocâlțu¹⁶, Simion Cojocaru¹⁷,

¹⁶ **Alexandru Ciocâlțu**, născut la 30.03.1925, în Cluj, avocat. Prin sentința 686/1950 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare”. Ca urmare a faptului că la 6.06.1953 a evadat de la Cavnic, în 1954 primește o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. A trecut prin închisorile București, Aiud, Baia Sprie, Cavnic,

Gheorghe Brânzaru¹⁸, Nicolae Ungureanu¹⁹ și Constantin Coșereanu²⁰. Odată ajunși la

Oradea, Jilava, Pitești, Dej. Eliberat prin grațiere la 16.01.1963. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 15339.)

¹⁷ **Simion Cojocaru**, născut la 10.12.1925, în Bârsești, județul Vrancea, țaran. A făcut parte din organizația „Vlad Țepeș II”. Prin sentința 725/1951 dată de Tribunalul Militar Galați, a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. Ca urmare a faptului că la 6.06.1953 a evadat de la Căvnic, în 1954 primește o nouă condamnare, de 5 ani închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Galați, Gherla, Baia Sprie, Căvnic, Oradea, Văcărești, Aiud, Jilava, Tecuci. Eliberat prin grațiere la 4.08.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 16670.)

¹⁸ **Gheorghe Brânzaru**, născut la 7.06.1931, în Soveja, județul Vrancea, țaran, membru al organizației „Vlad Țepeș II”. Prin sentința 694/1951 dată de Tribunalul Militar Galați a fost condamnat la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”. La 6.06.1953 evadează de la Căvnic, motiv pentru care în 1954 primește o nouă condamnare, de 8 ani închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Galați, Gherla, Baia Sprie, Căvnic, Aiud, Văcărești, Jilava, Giurgeni, Ostrov. Eliberat prin grațiere la 4.08.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 10190.)

¹⁹ **Nicolae Ungureanu**, născut la 17.05.1921, în Punghina, județul Mehedinți, plutonier de Miliție, membru al organizației „Vlad Țepeș II”. Prin sentința 1687/1950 dată de Tribunalul Militar Cluj, a fost condamnat la 6 ani închisoare corecțională pentru „uneltire contra ordinii sociale; nedenunțare” și la plata unei amenzi de 10.000 lei. Ca urmare a faptului că la 6.06.1953 a evadat de la Căvnic, în 1954 primește o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Saligny, Valea Neagră, Baia Sprie, Căvnic, Oradea, Aiud. Eliberat la 29.01.1955. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 79261.)

²⁰ **Constantin Coșereanu**, născut la 23.04.1923, în Urziceni, județul Ialomița, student. Arestat la 1.09.1947 și dus la Malmaison. Prin sentința 809/1949 dată de Tribunalul Militar București a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare; a furnizat informații unei puteri străine”. Ca urmare a faptului că la 6.06.1953 a evadat de la Căvnic, în 1954 primește o nouă

Rainer, aceștia trebuiau să-i lege pe milițian și pe corfagiu, apoi trebuiau să coboare corfa ca să-i ridice pe ceilalți șase: Ion Cojocaru²¹, Ioan Brânzaru²², Paul Iovănescu, Mircea Vueric²³, Ion Ioanid și cu mine. În galeria Rainer

condamnare, de 11 ani închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud, Pitești, Dej, Gherla. Eliberat prin grațiere la 31.07.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 17900; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar C*, Ed. Mașina de scris, București, 2002, p. 235.)

²¹ **Ion Cojocaru**, născut la 6.08.1921, în Bârsești, județul Vrancea, fratele lui Simion Cojocaru. A fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru că a participat la revolta țărănească din 23 iulie 1950. A trecut prin închisorile Aiud și Cavnic, de unde a evadat la 6.06.1953, dar a fost prins. Eliberat în 1964, este rearestat la 29.06.1970 pentru că a făcut parte dintr-o organizație anticomunistă și condamnat, prin sentința 78/1970 dată de Tribunalul Militar Teritorial București, la 5 ani închisoare corecțională pentru „omisiune de denunț”. Eliberat la 28.06.1975. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 16617; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar C*, Ed. Mașina de scris, București, 2002, p. 178.)

²² **Ioan Brânzaru**, născut la 1.01.1925, în Soveja, județul Vrancea, membru al organizației „Vlad Țepeș II”, fratele lui Gheorghe Brânzaru. Arestat în 1951, a fost condamnat, prin sentința 694/1951 dată de Tribunalul Militar Galați, la 25 de ani muncă silnică. Ca urmare a faptului că la 6.06.1953 a evadat de la Cavnic, în 1954 primește o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Galați, Gherla, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud, Jilava, Tecuci, Dej. Eliberat prin grațiere la 12.04.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 10192.)

²³ **Mircea Vueric**, născut la 10.05.1924, în Asău, județul Bacău, muncitor. Prin sentința 447/1950 dată de Tribunalul Militar București a fost condamnat la 6 ani închisoare corecțională pentru „trecere frauduloasă a frontierei”. La 6.06.1953 evadează de la Cavnic, motiv pentru care în 1954 primește o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Poarta Albă, Valea

ne-am pomenit însă cu încă doi înși: Gheorghe Chiper²⁴ și Titi Spânu²⁵.

Dar lucrurile n-au mers chiar așa cum prevăzuserăm, pentru că în momentul în care cei din primul transport au ajuns sus, s-au ivit niște dificultăți. Cu gardianul treaba a mers foarte repede, că ăla nu făcea decât să se văicărească, repetând tot timpul:

- Fac ce vreți, nu mă omorâți, nu-mi faceți nimic, că vă spun tot, vă duc eu...

- Taci, mă, din gură – îi spuneau ceilalți –, că nu ți se întâmplă nimic.

Cu corfagiul n-a fost însă așa. Era un tip zdravăn și s-a luptat cu ăștia, care n-au

Neagră, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud. Eliberat la 4.08.1955. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 76094.)

²⁴ **Gheorghe Chiper**, născut la 18.09.1929, în Jijila, județul Tulcea, țaran. Prin sentința 1130/1951 dată de Tribunalul Militar Timișoara, a fost condamnat la 7 ani închisoare corecțională pentru „trecere frauduloasă a frontierei” și la plata unei amenzi de 10.000 lei pentru „dezertare”. După evadarea sa de la Cavnic din 6.06.1953, primește în 1954 o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. A trecut prin închisorile Timișoara, Jilava, Gherla, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud. Eliberat prin amnistiere la 24.10.1955. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 14360.)

²⁵ **Dumitru (Titi) Spânu**, născut la 25.03.1930, în Cogealac, județul Tulcea, tractorist. Prin sentința 423/1952 dată de Tribunalul Militar Constanța, a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. Ca urmare a evadării sale din 6.06.1953 de la Cavnic, primește în 1954 o nouă condamnare, de 2 ani și 8 luni închisoare corecțională. Prin sentința 1708/1958 dată de Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Cluj, este condamnat la muncă silnică pe viață pentru „favorizarea infracțiunii”. A trecut prin închisorile Constanța, Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Oradea, Aiud, Gherla, Giurgeni. Eliberat la 31.05.1963. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 66315, 66316.)

putut să-l prindă și să-l imobilizeze. Așa că a luat-o la fugă pe coridor, spre colonie.

L-au prins?

Nu, nu s-au mai dus după el pentru că era foarte riscant și se pierdea atâta timp... Iar între timp s-ar fi dat alarma... Așa că a fost lăsat în plata Domnului, cei care operau acolo făcându-și socoteala că până când va ajunge el în lagăr să anunțe ce s-a întâmplat, operațiunea va fi terminată.

După aceea, cu următorul transport, am urcat ceilalți șase. Când am ajuns și noi la același nivel, Ion Pantazi, care era acolo și mânuia corfa, ne-a făcut semn spre suitoare. Și am început să urcăm suitoarea. Primul care înainta pe scară era Ion Ioanid, străbătând toată înălțimea acelei ieșiri. A dat cu ușurință la o parte capacul de sus, și am ieșit.

„Voiam să trecem granița cu Iugoslavia”

Ați trecut de gardieni?

Păi, nu mai aveam nici un gardian. Pericolul era doar la corfă. Dacă milițianul ăla fusese anihilat și corfagiul fugise, nu mai era decât santinela înarmată din prepeleac, dar aia era departe, nu putea să-și dea seama ce se întâmplă.

Și ne-am răspândit imediat, pentru că ieșirea din mină era exact la poalele unei păduri. Eu și Iovănescu am luat-o spre pădure.

Și ceilalți?

Tot spre pădure, dar în alte direcții.

Nu v-ați spus unii altora unde mergeți?

Nu. Totul a fost spontan, n-a fost ceva planificat.

Unde voiați să ajungeți?

Prima intenție a fost ca, dacă avem noroc, să ajungem la granița cu Iugoslavia și eventual să trecem dincolo. Dar lucrurile n-au mai putut să fie controlate sau ținute oarecum în frâu. Pentru că s-au constituit niște grupuri la întâmplare.

Vreo cinci-șase inși, printre care Alexandru Ciocâlțeu, Simion Cojocaru, Gheorghe Brânzaru, Titi Spânu, s-au rătăcit și au luat-o din nefericire spre nord, în loc să meargă în sens opus. Au trecut la un moment dat un râu pe la izvoare – se pare că era Tisa –, și au ajuns în Rusia subcarpatică. S-au speriat foarte tare când și-au dat seama unde sunt, că au văzut o santinelă și au dat de un cablu. Unul dintre ei, Titi Spânu, a fost mai perspicace și a spus: „Domnule, asta este o graniță”. Ce graniță putea fi în nord decât cea cu Rusia? Au reușit să se întoarcă în mare grabă, fără să se sesizeze grănicerii ruși. Au vrut să ia drumul Carpaților, dar au fost prinși. Așa că ne-am întâlnit ulterior cu ei la Securitatea din Baia Mare.

Ioan Brânzaru a reușit să ajungă pe crestele munților până la el acasă, în Munții Vrancei. Aici a luat legătura cu un văr de-al

său, care l-a denunțat. A fost prins imediat și trimis tot la Securitatea din Baia Mare.

Ion Ioanid, Titi Coșereanu, Ion Cojocaru și Mircea Vueric au mers prin munții din Maramureș vreo două săptămâni, după care Ioanid și Coșereanu s-au pierdut de Cojocaru și de Vueric. Mircea Vueric a fost prins la o stână și dus la Securitatea din Baia Mare. Iar Ion Cojocaru a ajuns în Vrancea și a rezistat acolo peste trei luni de zile într-o ascunzătoare săpată în pământ. A fost prins prin metoda clasică: turnătoria.

Ion Ioanid și Titi Coșereanu, fost ofițer care făcuse școala militară în Germania, au reușit performanța să străbată Munții Rodnei de la vest la est și să ajungă în cele din urmă într-o localitate care se chema Iacobeni, unde erau niște exploatări forestiere și miniere. Dat fiind specificul zonei, nu prea trezeau suspiciuni, nimeni nu se arăta mirat că-i vedea îmbrăcați în salopetă, era ceva foarte obișnuit acolo. Au hotărât să încerce să ajungă în București cu trenul. Pentru a-și procura banii de bilete, s-au adresat preotului din Iacobeni. Acesta s-a dovedit a fi un om extraordinar. Fără nici un fel de rezervă, fără a se arăta câtuși de puțin surprins, a acceptat imediat să-i ajute. Le-a dat de mâncare și apoi bani de drum. A găsit o scuză duhovnicească pentru a le da bani din cutia milei: „Uitați, vă dau din banii care sunt strânși pentru a-i ajuta pe cei în nevoie. Or, o mai

mare nevoie ca a dumneavoastră nu cred să existe”.

Cu acest preot ce s-a întâmplat?

Nu s-a întâmplat nimic. N-a ajuns la anchetă, nimeni n-a spus nimic despre el.

Când îmi povestea toate acestea, Ioanid era entuziasmat de felul cum a reacționat acest om care, fără nici un pic de ezitare, fără nici un pic de suspiciune, s-a hotărât imediat să-i ajute. Și au ajuns cu bine la București. Aici a început o altă epopee, o altă aventură. Au stat vreo trei săptămâni într-un apartament care aparținea unei familii ce nu se găsea în București în perioada respectivă, apoi au stat în casa unor prieteni, împreună cu aceștia. Dar până la urmă au fost denunțați și arestați. Au ajuns și ei la Securitatea din Baia Mare, după ce noi, toți ceilalți, fuseserăm transferați de la Baia Mare la penitenciarul din Oradea. Și apoi ne-am trezit cu ei la penitenciar.

Sechestrați la stână

Dumneavoastră și cu Iovănescu încotro ați pornit?

Mergând prin pădure, am auzit la un moment dat susurul unui pârâu care trecea pe acolo, de existența căruia nu știussem. Am fost puțin surprinși. Se înnoptase de-a binelea. Și am început să mergem de-a lungul lui. Am mers aproape toată noaptea, noaptea aceea de 6 iunie. Când s-a luminat, am încer-

cat să ne orientăm și am constatat că ajunseserăm la poalele muntelui Gutâi. Colonia este amplasată în apropierea acestui munte. Despre ceilalți nu am putut să mai aflăm nimic. Am încercat să ne orientăm și eventual să găsim vreo soluție. Din cauza emoției, a stresului și a tensiunii în care ne găseam, eram foarte epuizați. Eram storși complet; nu dormiserăm toată noaptea și încercam să vedem ce putem să întreprindem, încotro să o luăm. Am mers mult prin pădure, două zile, și pe urmă am ajuns într-un fel de luminiș, la poalele muntelui. Și acolo, când ne-am uitat mai bine, era o stână. Bineînțeles că ne-am întrebat: ce-i de făcut? Concluzia a fost că nu putem continua așa, pentru că n-avem nici un fel de șansă, zile întregi nu mâncaserăm nimic, eram storși, epuizați... Și atunci, cu orice risc, am hotărât să ne adresăm ciobanilor de acolo, poate găsim o îndrumare. Și ne-am dus la ciobani... Erau doi, trei ciobani, cu oile respective. Spre marea noastră surprindere, n-au fost mirați de apariția noastră. Cunoșteau toată povestea evadării noastre pentru că – după cum ne-au spus chiar ei – Securitatea trecuse pe-acolo și le pusese în vedere să nu cumva să ne adăpostească sau să ne dea vreun sprijin, ci să ne predea imediat. Ne-au spus: „Ne pare rău, asta-i situația, noi nu putem risca, prin urmare de aicea dumneavoastră n-o să mai plecați. Noi va trebui să anunțăm Securitatea”.

Practic v-au sechestrat.

Exact. Trupele de Securitate împânziseră toată zona și forfoteau pe acolo, cotrobăiau peste tot. Era inutil să protestăm sau să încercăm să-i convingem să nu ne predea. Poziția lor era din capul locului precisă și tranșantă, nu se discuta. Nemâncați, nedormiți, după ce hălăduiserăm așa, prin munți, vreo trei zile, am acceptat situația. Au făcut ei cumva și au anunțat trupele de Securitate, care au venit imediat acolo; un pluton întreg de Securitate.

Doar pentru dumneavoastră și colegul dumneavoastră?

Nu pot să spun că ne-au dat o atât de mare importanță, dar ăsta era unul din principiile lor: totdeauna exagerau cu efectivele și cu măsurile astea de siguranță. Împreună cu acel pluton au venit doi ofițeri de Securitate. Unul dintre ei era foarte agresiv. Ne promitea toate relele din lume. A început să ne insulte, să ne înjure, să ne amenințe:

- Ne-ați pus pe drumuri. Dacă ar fi după mine, v-aș împușca imediat!

Ălălalt era ceva mai ponderat. Nu i-a permis ăstuia să treacă la represalii:

- Lasă, lasă. Acuma i-am prins, o să vedem ce-o să se întâmple. O să meargă pe calea justiției, o să aflăm tot ce trebuie...

Și a început un fel de epopee, că ne-au plimbat prin nu știu câte Securități...

Cred că eu și Iovănescu am fost arestați primii. După aceea au prins grupul celor care apucaseră să ajungă în Rusia subcarpatică. Pe urmă l-au prins pe Ion Cojocar și pe cei doi care ajunseseră la București – Titi Coșereanu și Ion Ioanid. Și încet-încet, am început să ne strângem... Când am ajuns la penitenciarul din Oradea, era reconstituit tot grupul.

Capitolul IV: DETENȚIA TOTALĂ

**„Ne desfăceau cătușele numai când
ni se aducea mâncarea”**

Cu dumneavoastră ce s-a întâmplat?

Eu și Iovănescu am fost duși mai întâi la sediul vechi al Securității din Baia Mare, unde nu aveau nici un fel de condiții de cazare. De aceea am fost obligați să stăm câteva zile în picioare în fața unor ziduri, cu ochelari de tablă la ochi și cu mâinile încătușate la spate. Între timp a venit și lotul celor care se rătăciseră și trecuseră granița în Rusia. Ne-a interogată un ofițer de Securitate. A fost un interogatoriu destul de sumar, fără să se exercite presiuni asupra noastră sau să se recurgă la mijloace de constrângere. După aceea, fără să ni se spună nimic – cum se petreceau de obicei lucrurile –, am fost transportați la Securitatea din Satu Mare. Aici, aceeași procedură; se vedea că suntem numai în trecere.

O altă etapă a fost la Securitatea din Sighet, unde tot așa, ni s-au creat condiții foarte severe: aveam mâinile încătușate la

spate 24 de ore din 24. În celulă ochelarii de tablă ni se scoteau, dar rămâneam cu cătușele, din cauza cărora făcusem niște iritații teribile la nivelul articulațiilor de la mână, și pe care ni le desfăceau numai când ni se aducea mâncarea; era un fel de ritual satanic... Când ne scoteau la closet ne puneau din nou ochelarii de tablă. Iar când ajungeam acolo, gardianul ne aștepta până ne făceam nevoile. Vă dați seama că au fost perioade când aveai nevoie și peste program, și atunci băteai ca disperatul în ușă. Gardianul țipa la tine să taci, să nu mai faci scandal, și tot așa până când reușeai să fii scos la toaletă. În unele situații era mai greu, pentru că au fost perioade când mai pornea câte-o diaree... Era o suferință cumplită.

Aici, deși s-au făcut presiuni asupra noastră, anchetele au fost mai scurte, pentru că nu existau condiții.

Și, în sfârșit, am ajuns la destinația pe care ne-o preconizaseră: la Baia Mare, unde se construise un nou sediu al Securității, care trebuia inaugurat – ceea ce constituia un motiv de mare mândrie pentru respectivii securiști, care nu se sfiau să mărturisească acest lucru. Lotul nostru a fost cel care a deschis activitatea noului sediu al Securității din Baia Mare. Acesta era dotat, conform principiilor detenției comuniste, cu câte două paturi de ciment în celulă, cu un sistem de pază foarte bine pus la punct, și cu tot tacâmul cunoscut în ceea ce privește deten-

ția în instituțiile de anchetă. Au trecut un număr de zile când nimeni nu ne-a întrebat nimic, după care bineînțeles că a început ancheta.

În toată această perioadă, de când v-au arestat și până la anchete, și apoi în timpul anchetelor, v-au bătut?

De bătut, nu ne-au bătut. Aveau însă cu ce să te reprime, aveau arsenalul lor de mijloace, de care nu duceau lipsă.

„Anchetatorul depistase că unul dintre noi este dispus să vorbească”

Vecin de celulă cu mine era unul din lotul nostru, Alexandru Ciocâlțeu, care a fost chemat la anchetă aproape zilnic, uneori chiar și de două ori pe zi, pentru că, după cum aveam să-mi dau seama ulterior, anchetatorul depistase că respectivul este dispus să vorbească și că răspundea foarte prompt la solicitările anchetei.

Anchetatorul, un locotenent foarte chipeș, bine îmbrăcat și puțin pedant, se numea Vasile Velniciuc. Făcea parte din generațiile noi pe care începuse să le producă Securitatea și se străduia din răspuțeri să pară un individ ceva mai rasat care, zicea el, știe să se exprime și să abordeze lucrurile la un nivel ceva mai acătării. Era un tip înalt, foarte prezentabil, destul de tânăr – prototipul din acel timp al ofițerului de Securitate.

Când spuneți „prototip”, vă referiți la trăsăturile lui comportamentale sau la felul în care arăta?

La ambele aspecte. Adică nu semăna, de exemplu, cu acel Alexe care mă anchetase pe mine la București și care era promovat din rândul muncitorilor. Țsta era mai școlit, făcuse o școală de ofițeri și, până la proba contrarie, era convins că este un tip mai cizelat, aspirând pe undeva să fie trecut în categoria intelectualilor. Din cauza asta, ancheta căpăta câteodată aspecte polemice. Eu, cel puțin, m-am distrat pentru că am avut cu individul ăsta discuții foarte serioase și lungi. Începuse la un moment dat să-mi facă teorie, să încerce să-mi demonstreze lanțul de erori capitale pe care le-aș fi comis opunându-mă regimului comunist; era o „poezie” pe care o știa toată lumea, material de broșură de propagandă. Însă când a început să-mi facă teorii economice, m-a deranjat.

Ce teorii?

Vorbea despre economie în general, despre superioritatea economiei socialiste față de cea capitalistă... Și atunci m-am supărat puțin și l-am luat cam tare. La un moment dat l-am văzut că s-a înroșit, dar n-a izbucnit și nici n-a trecut la violențe când i-am spus:

- Stai, dom'le, dumneata te lansezi foarte ușor. Ai impresia că dacă ai citit puțin din economia asta marxistă, ai epuizat tot? Stai un pic. Ceea ce vi s-a arătat din capita-

lism a fost numai sub aspect critic. Credeți că ați descoperit acum cheia tuturor necunoscutelor? Nu se poate așa.

- Ei – zice –, nici nu mă așteptam la un altfel de răspuns din partea dumneavoastră. Iar faptul că ați evadat a fost o nesăbuință, un risc inutil.

Și i-am spus și lui, cum de altfel aveam să spun ulterior și la tribunal:

- Dom'le, vrei să știi de ce am evadat? Nu pentru că voiam să fiu afară – că ori în pușcărie, ori afară, tot una e –, dar am vrut, noi toți ăștia, să demonstrăm că sistemul dumneavoastră nu e impenetrabil, că e vulnerabil și că totuși, la un moment dat, se poate petrece și așa ceva: un lucru pe care nu l-ați conceput și nu l-ați admis niciodată.

Asta l-a uimit foarte tare.

- Cum, pentru așa ceva să-ți riști viața?

- Da. Se mai întâmplă și minuni de genul ăsta. Dumneavoastră sunteți obișnuiți numai cu obediența, cu umilința, toți să vă stea în față, să vă salute, să se aplece... Uite că nu se întâmplă așa întotdeauna. Mai sunt și reacții paradoxale, nu merg toate pe aceeași linie.

Credeți că această atitudine moralistă a lui față de dumneavoastră, această „grijă părintească” era sinceră sau ținea de o strategie?

N-aș putea să spun că nu era sinceră. El credea în așa ceva. Atât de tare fusese îndoctrinat și atât de mult i se repetase, încât

era convins că într-adevăr așa stau lucrurile și că cei din fața lui sunt niște dezorientați, niște rătăciți care trebuie ajutați. De-aia rămânea extrem de contrariat când i se spunea: „stai, domnule, că lucrurile nu stau așa, nu-i numai fațeta asta a realității, mai sunt și altele”. Dar avea calitatea aceasta că nu era agresiv și nu recurgea nici măcar la violențe verbale. Adică până la un punct se putea discuta cu el. Uneori, însă, se înfuria: „Nu mai e nimic de făcut! Sunteți înrăiți, sunteți irecuperabili!...”

În toată această perioadă, numai el v-a anchetat?

Da. Iar din punctul lui de vedere, ancheta a fost destul de satisfăcătoare pentru că unul dintre noi, Ciocâlțeu, a vorbit mai mult decât spera anchetatorul, ceea ce, după cum v-am spus, a condus la anchetarea zilnică a acestuia. Iar noi eram foarte uimiți în celulă.

Cu cine erați în celulă?

Singur. Aveam spațiu, era goală Securitatea, v-am spus că atunci se inaugura. Iar pe noi ne chema foarte rar la anchetă, doar ca să confirmăm cele spuse de Ciocâlțeu...

De unde știați că pe Ciocâlțeu îl chemau zilnic la anchetă?

Nu vă dați seama cum se dezvoltă unele simțuri când ți se întrerupe orice fel de comunicare. Începi să percepi tot felul de zgomote, de pași... Pe lângă asta, reușeam să mai batem în perete. În unele închisori s-a

comunicat prin Morse, puteai să porți discuții întregi bătând în perete. Am făcut asta mai ales la Aiud.

Anchetatorul cum venea îmbrăcat?

Întotdeauna în uniformă, cu gradul lui de sublocotenent.

Velniciuc s-a situat pe poziția tuturor anchetatorilor de Securitate, pe care noi deja o cunoșteam – aceea de a scoate cât mai mult de la noi și de a pune anchetatul în postura de a confirma ceea ce se aflase din alte surse. Cum dispunea de un material foarte bogat, datorită colegului nostru care nu avusese nici un fel de reticență și care, cuprins de logoree, a început să-i debiteze anchetatorului o mulțime de amănunte și de lucruri care, de fapt, nu prea aveau legătură cu evadarea, Velniciuc s-a hotărât să exploateze aceste informații. S-a ajuns până acolo încât Ciocâlțeu, om dotat cu o inteligență remarcabilă și cu o memorie foarte bună, a acceptat să facă portretele unor oameni mai însemnați din lagărul de unde evadaserăm. Iar anchetatorul era foarte mândru de acest lucru; mie, și ulterior am aflat că și ceilalți, ne puneau în față aceste portrete ca să dovedească cât de bine este el informat, cât de documentat e și ca să ne convingă că orice încercare din partea noastră de a nega faptele de care eram acuzați nu avea nici un fel de șorți de izbândă. În consecință, toți ceilalți am fost supuși unei interogări sporadice. Nu s-a insistat prea mult pentru că

nici nu mai era de aflat mare lucru, faptele se cunoșteau.

„În celule nu exista nicio încălzire”

După circa trei luni de zile, în care am fost supuși unui regim de detenție foarte sever, ne aștepta bucuria bucuriilor: penitenciarul de la Oradea. Iar toată documentele anchetei aveau să ajungă la Tribunalul Militar de la Oradea. Am fost transportați cu un camion în care am stat – bineînțeles cu lanțuri la picioare – culcați pe burtă, cu o prelată aruncată peste noi. Și așa am ajuns la penitenciarul din Oradea, unde începe cea mai sinistă și mai cruntă perioadă din detenția noastră.

Închisoarea din Oradea, de tip vechi – patina timpului se putea observa foarte ușor –, era la vremea aceea condusă de un comandant cu gradul de căpitan care se numea Tilici. Cum aveam să constatăm mai târziu, individul, pe lângă faptul că era de o prostie monumentală, mai era și de o răutate pe măsură, iar condițiile de detenție care și așa erau foarte greu de suportat, deveneau și mai rele datorită acestui comandant care își formase subalternii în același spirit, pe aceeași linie.

Clădirea avea niște coridoare sinistre, cu celule foarte mici de o parte și de alta. Prima remarcă pe care am făcut-o a fost că în

celule nu exista nici o sursă de încălzire. Cum aveam să constatăm după ce ne-am instalat, soba – una mare, de tuci – era pe coridor, și focul se făcea numai pe coridor pentru gardienii de serviciu. Și a trebuit să suportăm iarna aceea cumplită din '53-'54 în aceste condiții. Pentru că eram oile negre ale penitenciarului, gardienii – în intenția care întotdeauna a funcționat în pușcăriile comuniste, de a-și dovedi râvna și devotamentul – recurgeau câteodată la niște ironii sinistre; spre exemplu, era unul care, de fiecare dată când intra în serviciu, trecea pe la fiecare celulă, deschidea căpăcelul de la vizetă și ne spunea râzând și repetând la fiecare ușă: „Uite, acum o să vă intre căldura”. Detenția a fost de-a dreptul imposibilă, nu numai pentru că condițiile de cazare erau infernale, dar și mâncarea era groaznică, pur și simplu necomestibilă. Și aveau ei câteva „specialități” care ajunseseră celebre. Ne dădeau la un moment dat un așa-numit compot căruia uneori îi ziceau „desert”. Erau niște pere, toate necoapte, fierte cu cozi cu tot, și veneau cu zeama fără zahăr și cu aceste fructe verzi fierte și ni le puneau în gamelă. Foarte mulți dintre noi refuzau „desertul”, dar erau unii bântuiți de foame care mai cereau și în plus. Cert este că regimul alimentar de acolo era, ca peste tot în închisorile comuniste, dozat în așa fel încât să fie mult sub necesitățile minimale ale organismului uman. Iar înfometarea combi-

nată cu frigul a avut niște efecte devastatoare. În situația asta, am încercat să ne luăm măsurile de rigoare ca să putem supraviețui. Acolo principala problemă era să supraviețuiești pentru că, trebuie să subliniez, rămăseserăm îmbrăcați exact așa cum plecaserăm în plină vară de la Căvnic, adică nu aveam pe noi decât o salopetă, niște bocanci fără șireturi, încălțați fără ciorapi, o rufărie sumară, o cămașă – toate degradate, la care se adăugase o zeghe, adică o haină din aceea vărgată, dintr-un material degradat. Ce frig am putut să îndur acolo! Am făcut la un moment dat niște degerături și-mi apăruseră niște pete roșii pe picioare. În aceste condiții, Iovănescu reușea performanța să stea 24 de ore din 24 întins în pat, fără să se miște de loc. Pantazi mai stătea în pat, mai se plimba. Eu, în toată perioada de la Oradea, începând de la deșteptare, care avea loc la ora 6 dimineața, și până la stingere, care era la 9, mă plimbam încontinuu; prin acel spațiu de câțiva metri făceam curse nesfârșite. Mă opream numai când ni se aducea masa. Iar Tilici ne omora cu metodele lui, cu fel de fel de presiuni exercitate asupra noastră de câte ori venea, și o făcea des; la deșteptare sau la stingere – cele două momente importante ale zilei –, nu uita să ne facă obișnuitele reproșuri, să ne insulte și să ne aducă aminte că suntem niște bandiți și-o să vedem noi ce-o să pățim. Detenția de la

Oradea a fost un capitol de care nu prea îmi face plăcere să-mi amintesc.

Asistență medicală exista?

La un moment dat, întâmplător, ni s-a spus într-o zi că putem și noi beneficia de asistență medicală, și am fost duși la așa-zisa infirmerie. M-am înscris și eu. Și acolo am dat peste un medic despre care aflasem că este evreu, un om destul de în vârstă, care era foarte timorat. Am încercat, fiind colegi de profesie, să-i expun situația dramatică în care ne găsim ca deținuți: că riscăm să ajungem să fim exterminați din pricina condițiilor care ni se aplică. Omul n-a părut surprins, însă după ce a ascultat, a ridicat foarte detașat din umeri și mi-a spus:

- Domnule, nu pot interveni cu nimic. Astea sunt dispozițiile, de la ele nu se poate abate nimeni. Ceea ce pot să fac, în limita a ceea ce mi se oferă și mie, este eventual să vă ajut cu câte ceva în anumite stări de boală.

Atunci eu m-am cam pornit puțin și i-am pomenit de Nürnberg, de ceea ce se întâmplase cu cei care fuseseră medici de închisori. Tipul nu a rămas indiferent, dar atitudinea lui nu s-a schimbat pentru că se pare că era depășit. Culmea-ironiei a fost că după o perioadă de timp, spre sfârșitul detenției noastre la Oradea, să-l remarcăm pe doctor în haine vărgate, printre deținuții de drept comun. Nu știu ce săvârșise de ajunsese alături de noi.

Viața în penitenciarul acesta era foarte apăsătoare și plină de restricții, dar la un moment dat a început să se mai anime fiindcă închisoarea din Oradea fusese destinată să-i primească pe toți condamnații ce făcuseră parte din partidele istorice și aceștia începuseră să sosească. Iar penitenciarul s-a aglomerat destul de mult.

Câteodată, când nu era gardianul pe sală, reușeam să comunicăm între noi deschizând acele vizete.

Ce vreau să mai spun, și n-aș vrea deloc să omit acest amănunt, e că acolo, la Oradea, ne-am întâlnit cu alți deținuți care, culmea coincidenței, evadaseră și ei dintr-o mină de plumb, numită Valea Nistrului, în aceeași zi, 6 iunie, dar cu vreo trei ore înaintea noastră. Securitatea a insistat foarte mult pentru a sincroniza cele două evadări, dar n-a putut găsi nici o legătură între ele.

Un condamnat la moarte pentru evadare

Cum ați luat legătura cu acești deținuți?

Se vorbea prin vizetă.

Dar nu erau gardienii pe hol?

Nu, că mai plecau. Stăteau în capul coridorului, unde aveau o cameră special amenajată. Și atunci se putea vorbi, dar era cam greu, vă dați seama. Totuși, ne-am înțeles.

Vă mai aduceți aminte numele acelor deținuți?

Da. Marin Țucă²⁶, ofițer genist, șeful lotului, Petru Romănu²⁷, bănățean, țăran, un tip foarte interesant, Ioan Coțofan²⁸ și Necu-

²⁶ **Marin Țucă**, născut la 9.11.1921, în Albești, județul Dolj, căpitan trupe de geniu. Prin sentința 1482/1948 dată de Tribunalul Militar Craiova, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. Ca urmare a evadării sale (împreună cu Petru Romănu, Ioan Coțofan, Nicolae Miron) din 6.06.1953 de la Valea Nistrului, este condamnat la moarte prin sentința 112/1954 dată de Tribunalul Militar Teritorial Oradea, pentru „tentativă de crimă cu lovire; a pus explozibil în vagonul cu minereu pentru a ucide santinela pentru a putea evada din mină”. Executat la 29.05.1954 în Leș, județul Bihor. A trecut prin închisorile Aiud, Baia Sprie, Valea Nistrului, Oradea. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 72527; *Cartea morților din închisori, lagăre, deportări*, coord. Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 428.)

²⁷ **Petru Romănu**, născut la 18.07.1921, în Domașnea, județul Caraș-Severin, țăran. Fugar în munți; din 1948 până la 30.01.1950, când a fost arestat, a făcut parte din grupul de partizani din munții Banatului, condus de Ion Duicu. Prin sentința 700/1950 dată de Tribunalul Militar Timișoara a fost condamnat la 15 ani temniță grea pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. La 6.06.1953 a evadat de la Valea Nistrului, motiv pentru care în 1954 este condamnat inițial de Tribunalul Militar Oradea la moarte, și apoi, în urma acceptării cererii sale de grațiere, la muncă silnică pe viață pentru „tentativă de crimă cu evadare” (pedeapsă redusă la 25 de ani muncă silnică). A trecut prin închisorile Timișoara, Gherla, Valea Nistrului, Oradea, Craiova, Jilava. Eliberat prin grațiere la 3.08.1964. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 60894, 60895; www.domasnea.com.)

²⁸ **Ioan Coțofan**, născut la 9.01.1930, în Soroștin, județul Sibiu. Arestat la 20.10.1949, este condamnat, prin sentința 94/1950 dată de Tribunalul Militar Sibiu, la 25 de ani muncă silnică pentru omor; în 1949 l-a omorât pe președintele Comitetului provizoriu din comuna Sărata. Ca urmare a evadării sale din 6.06.1953 de la Valea Nistrului, în 1954 Tribunalul Militar Oradea îl condamnă inițial la moarte, și

lai Miron²⁹, moldovean. De la ei am aflat toate amănuntele aventurii lor, cum au evadat... Evadarea lor a fost foarte spectaculoasă, dar putea să se termine rău. Reușiseră să-și facă rost de explozibil, dar ce se întâmpla? Acolo galeria dădea direct la suprafață, nu era corfă. După umplere, vagoanele erau împinse de către deținuți spre o poartă de fier, foarte zdravănă, aflată la ieșirea din galerie. Un milițian și doi deținuți aleși cu foarte mare grijă, preluau vagoanele ajunse până la un anumit nivel și le împingeau spre poartă. Un gardian avea un ciocan cu coadă lungă, cu care bătea în vagoane să vadă dacă nu cumva sună a gol, dacă acolo, în loc de minereu, nu se află cumva vreun un om ascuns. Înțelegeți? Să nu cumva să se poată ieși în acest fel. Și după ce făcea operațiunea asta, se deschi-

apoi, în urma acceptării cererii sale de grațiere, la 25 de ani muncă silnică pentru „tentativă cu teroare”. A trecut prin închisorile Valea Nistrului, Oradea, Craiova, Jilava, Gherla. Eliberat prin grațiere la 1.08.1964. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 18368.)

²⁹ **Nicolae Miron**, născut la 13.10.1925, în Târgu Trotuș, județul Bacău, lucrător CFR. Prin sentința 238/1950 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la 15 ani temniță grea pentru „înalță trădare; ca militar, în 1949 a trecut în Iugoslavia”. La 6.06.1953 evadează de la Valea Nistrului, motiv pentru care este condamnat în 1954 de Tribunalul Militar Oradea la muncă silnică pe viață pentru „tentativă de omor prin teroare” (pedeapsă redusă la 25 de ani muncă silnică). A trecut prin închisorile Gherla, Valea Nistrului, Oradea, Craiova, Jilava, Pitești, Târgu Ocna, Dej, Văcărești. Eliberat prin grațiere la 2.08.1964. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 45419.)

dea poarta de fier și vagoanele erau împinse în afară. Aici era paza: un ostaș cu armă automată stătea într-o groapă, iar sus, în prepeleac, ceva mai încolo, se afla un alt ostaș înarmat tot cu un automat. Pentru cei care voiau să evadeze, se punea problema: cum se poate trece? Și atunci ei și-au făurit un plan: unul dintre vagoane trebuia să explodeze când ajungea în dreptul pazei de la poartă. Bineînțeles că intenția lor n-a fost nici pe departe să rănească pe cineva, ci doar să creeze acea atmosferă de nesiguranță, și așa să poată ieși. Lucrurile n-au mers însă chiar așa cum au fost plănuite, pentru că unul dintre soldații de pază a fost rănit la picior, după cum îmi povestea Țucă.

El a fost condamnat pe viață?

Nu, a fost condamnat la moarte.

Și executat?

Da. După ce i-a fost respinsă cererea de grațiere, a fost dus la Cluj, a mai stat și acolo un timp, și pe urmă l-au scos din celulă într-o seară și l-au executat. Rareori am văzut însă un om atât de echilibrat și așa de împăcat cu soarta. Nu protesta, n-avea nimic de obiectat, își asuma totul...

De ce a fost condamnat la moarte?

Pentru că el a fost autorul exploziei, cel care a pus la punct toată povestea, și mai ales pentru că soldatul ăla de jos a fost rănit; se pare că a pierdut un picior. Comuniștii erau foarte sensibili când era vorba de folosi-

rea armelor și a explozibilului. Așa că l-au condamnat la moarte.

Și ceilalți?

Doi dintre ei au fost condamnați, mi se pare, la muncă silnică pe viață, iar altul a primit o pedeapsă mai mică.

Ați discutat și cu aceștia?

Da, prin vizetă. Vizavi de mine era Neculai Miron, moldovean get-beget, destul de isteț, cu care se putea discuta. Petru Românu era foarte crispat, vorbea puțin, nu prea venea la vizetă... Ce mi-a plăcut la toți, la tot lotul, era că nici unul nu manifesta cele mai mici semne de revoltă sau de disperare... La început, în afară de Țucă, au fost condamnați la moarte încă doi inși, prin urmare au fost trei sentințe de condamnare la moarte. Celor doi cererea de grațiere le-a fost acceptată, dar cea a lui Țucă – nu. Țucă era băiat de preot din comuna Albești, din Oltenia. Mi-a povestit ulterior Ioanid, după ce am ieșit din închisoare, că a fost la tatăl lui și i-a spus toată povestea. Pentru că asta fusese rugămintea lui Țucă. Îi spusese lui Ioanid la Oradea că are această dorință, ca el să se ducă la taică-su, să-i spună ce s-a întâmplat și mai ales să-l asigure că nu are nici un fel de regret, că așa a crezut că trebuie să facă și că își asumă toate consecințele. Era extraordinar!

Țucă pentru ce fusese inițial închis?

Nu știu exact, fusese ofițer... Pe vremea aceea era atât de simplu de intrat la

închisoare! A fost o perioadă când era o adevărată demență. Am întâlnit în închisoare oameni condamnați pentru te miri ce. Unul – mi-aduc aminte – fusese condamnat la 10 ani de pușcărie doar pentru că atunci când se afla la frizer se enervase în timpul unei discuții și se exprimase cam așa la adresa lui Stalin: „Bestia de la Kremlin”. Atât! Pentru chestia asta a luat 10 ani de închisoare. Ca să vă dați seama cât era de simplu. A fi arestat era o poveste cotidiană, ceva banal, nu mai constituia un eveniment; dispăreau oamenii dar nimeni nu se mai mira. Îl luau și pe ăla, și pe ăla, încât oamenii chiar se așteptau să fie arestați.

„La proces, avocatul mai întâi te acuza”

Despre procesul evadării dumneavoastră ce-mi puteți spune?

În primăvara lui '54 am fost duși la Tribunalul Militar din Oradea, cu același „ceremonial”: cu lanțuri la picioare, păziți cu pistoale mitralieră, aruncați într-un camion militar și acoperiți cu o prelată... Convoiul ăsta avea ceva foarte macabru, dar, în sfârșit, pe noi nu ne mai afecta, pentru că ne adaptaserăm. Zornăind din lanțuri, am intrat în tribunal. Instanța era cam penibilă: un căpitan cu părul blond spălăcit, cam gras, cu un aspect de om involuat, și niște asesori, care erau la modă pe-atunci. De la început însă trebuie precizat că nu am avut ocazia să

stăm de vorbă cu așa-zișii avocați, care fuseseră stabiliți din oficiu. Eu am aflat că am ca avocat o unguroaică, dar nu m-a interesat să vorbesc cu ea, n-aveam ce să-i spun. Cu ce să ne ajute avocatul? Să spună: „Vă rugăm să fiți indulgenți...”?! Că asta era pledoaria. Dar mai întâi te acuza: „Este adevărat, inculpatul a greșit pentru că s-a manifestat ca un dușman al regimului...”. După aceea vorbea despre circumstanțe atenuante; era o placă pe care o cunoșteam foarte bine...

Și a început procesul. Interogarea noastră a adus însă foarte multe surprize. Instanța se aștepta din partea noastră – dată fiind postura noastră de evadați, cu atâtea acuzații aruncate în cârcă – la un comportament obedient și cooperant, așa cum urmărea mereu Securitatea să obțină de la noi. *Ei* îți solicitau mereu să *cooperezi* – asta era cuvântul magic pe care îl foloseau în permanență. Ei bine, surpriza le-a fost enormă, pentru că interogarea noastră a fost foarte dificilă, în sensul că nici pe departe deținuții ostracizați nu au vrut să colaboreze la spectacol. Și atunci a ieșit cu totul altceva. Eu am fost interogat primul. Toți dormitau acolo și așteptau să termin cât mai repede. Dar am răspuns foarte tăios, am negat tot ce voiau să obțină de la noi, am spus că toată organizarea evadării ne aparține, pentru că ei insistau să spunem cine ne-a furnizat informații, cum de am știut care este topografia atât în subteran, cât și la suprafață ca

să putem să trecem peste toate piedicile și inconvenientele și să ajungem în exterior. Apoi, pornind de la o lozincă de pe perete: „Omul e cel mai prețios capital”, am început să le reproșez: „De-aia e cel mai prețios, pentru că dumneavoastră îl luați, îl închideți, îl ferecați, nu care cumva să scape!” și să-i acuz că se fac vinovați de flagranta încălcare a tuturor drepturilor omului. Președintele completului asculta și nu-i venea să-și creadă urechilor, iar în sală se auzea rumoare. Pe scurt, n-au aflat de la noi decât că am evadat – le-am explicat motivele și că noi am făcut tot, noi am studiat împrejurimile, fără nici un ajutor... Dar colegul nostru, Alexandru Ciocâlțeu, despre care v-am spus că vorbise foarte mult la anchetă, s-a situat și de data aceasta pe aceeași poziție „cooperantă” și a povestit o serie întreagă de amănunte, inclusiv despre cei care ne-au ajutat. Când a văzut instanța că pozițiile câtorva dintre noi sunt fundamental opuse celei pe care s-a situat Ciocâlțeu, sigur că imediat a apărut nedumerirea și în același timp o nuanță de reproș la adresa anchetei. Spre surprinderea noastră, președintele a suspendat ședința.

„N-o să mai ieși niciodată din pușcărie!”

O vreme, am așteptat. Bineînțeles că acolo unde eram depozitați exista pază, nu aveam voie să comunicăm între noi, regimul fiind foarte strict. Și ne-am trezit că vine

cineva și ne anunță că a sosit anchetatorul, chemat de urgență. Acesta dorea să reia instructajul deoarece avea pretenția să dirijeze totul și să continue aranjamentele chiar și în așa-zisa instanță. Velniciuc l-a luat de-o parte pe Ciocâlțeu și l-a muștruluit foarte tare fiindcă a văzut că acesta voia să renunțe la declarațiile sale inițiale. Știindu-l foarte sensibil la presiuni, l-a scuturat zdra-văn, reeditând întreaga paletă de promisiuni și de amenințări. Și a spus: „Gata, o să venim la altă ședință”.

Am fost și eu chemat la „discuții”, dar mi-am susținut punctul de vedere pe care l-am declarat și în fața instanței:

- Tot ce v-a spus Ciocâlțeu este aflat prin intermediari, pentru că el nu a participat niciodată la discuțiile dintre mine și gardieni... Așa că el vă reproduce din ce i s-a comunicat, dar n-a fost de față, deci nu este un martor autentic. Dumneavoastră faceți ce vreți, dar eu vă declar că oamenii aceia despre care el afirmă că ne-ar fi ajutat, nu sunt vinovați.

A început să mă amenințe:

- N-o să mai ieși niciodată din pușcărie, o să vezi tu...

I-am dat replica de rigoare:

- Cunoscut refrenul, așa că nu vă mai osteniți să-mi demonstrați ceea ce deja știu.

Camarazii mei au fost foarte mirați că am terminat așa de repede discuția cu anchetatorul.

După care ne-au dus la penitenciar, unde noi l-am prelucrat pe Ciocâlțeu. Dar și el avea argumente. Ne spunea:

- Măi, dacă noi recunoaștem tot ce am făcut, ăștia ne condamnă la moarte.

I-am spus:

- Dom'le, n-avem cum să băgăm oameni străini aici, nu amestecăm pe nimeni.

Mai eram acuzați, între altele, și că fabricaserăm niște așa-zise grenade. Și, într-adevăr făcuserăm câteva pentru că cei din subteran aveau dinamită la dispoziție, plus armătură metalică. Nu știu însă în ce măsură acestea ar fi fost eficace ... Un alt coleg de-al nostru, care era puțin mai panicard, a insistat foarte mult să nu divulgăm acest lucru, avertizându-ne:

- Riscăm și așa să fim împușcați...

- Dom'le, nu există, le-am făcut și gata!

Și am ajuns din nou în fața instanței. Ciocâlțeu n-a mai fost așa de ferm în declarații, a început să ezite. Iar noi ne-am menținut pe poziția pe care ne situaserăm de la bun început.

În sală era acum o mulțime foarte pestriță. Am remarcat mulți inși în uniformă, chemați de la alte Securități. Li se părea lor că e un proces ieșit din comun; un lot așa mare de evadați nu mai avuseseră până atunci. Avocații noștri, stabiliți din oficiu, au făcut figurație, mergând pe principiul că sunt niște colaboratori ai Parchetului. Pledoariile lor aproape că n-au existat.

Când mi s-a dat cuvântul în fața instanței, am spus fără nici un menajament tot ce era de spus, căutând să scot în evidență responsabilitatea ce le revine celor care ne condamnă și faptul că la un moment dat vor fi și ei în postura celor de la Nürnberg. Președintele s-a înfuriat, s-a ridicat, a bufnit, dar până la urmă s-a potolit. A urmat colegul meu Pantazi, fost ofițer de cavalerie, care a vorbit foarte scurt, afirmând că nu regretă nimic din ceea ce a făcut, pentru că a făcut totul din convingere și că dacă ar avea posibilitatea, ar continua lupta împotriva comunismului chiar cu arma în mână. Asta i-a șocat foarte tare și a pus capac la toate. Președintele n-a mai vrut să mai interogheze și nici să mai asculte pe nimeni. Și lucrurile au luat sfârșit.

„Am luat cu noi grenade”

Să nu uit: împreună cu grupul nostru, au mai fost judecați încă patru deținuți cu care avuseserăm legături. Dintre aceștia, mi-amintesc pe inginerul Georgescu-Topuslău³⁰

³⁰ **Gheorghe Georgescu-Topuslău**, născut la 8.11.1905, inginer mecanic. În 1952, în primul „proces al Canalului” a fost condamnat la moarte pentru „crimă de sabotare a propășirii economiei naționale a R.P.R.”, pedeapsă care ulterior i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. A trecut prin închisorile Constanța, Căvnic, Oradea, Aiud, Lugoj. Eliberat prin grațiere la 8.03.1957. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 28631; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ed. Albatros, București, 1991, vol. I, p. 153; www.memorialsighet.ro.)

și pe George Sarry³¹. Topușlău fusese condamnat cu lotul Canalului. Iar acum fusese adus la proces pentru că era acuzat că ne-ar fi furnizat explozibilul din care confecționaserăm acele grenade despre care v-am vorbit.

Și ce-ați făcut cu ele?

Le-am luat cu noi când am plecat.

Le-au găsit asupra dumneavoastră?

Da. Pentru orice eventualitate aveam aceste grenade. Dacă se întâmpla ceva și eram într-o situație extremă, să le putem folosi. Și bietul Topușlău era șeful atelierului mecanic din mină. Habar n-avea că materialele alea explozive i-au fost luate. Noi am declarat că au fost furate de acolo, dar Securitatea atâta l-a pisat, încât l-a determinat să declare că el ni le-a dat de bunăvoie. Intrase într-o panică foarte mare și se

³¹ George (Valentin, Istrate) Sarry, născut la 8.01.1928, în Constanța, muncitor. A fost arestat la 17.01.1949 la Constanța și anchetat la Malmaison. Prin sentința 114/1950 dată de Tribunalul Militar Constanța, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare” (spionaj în favoarea Consulatului britanic de la Constanța, unde, din 1947 era consul fratele său vitreg, Stanley Coomes). În 1954 mai primește o condamnare, de 8 ani închisoare corecțională, pentru că i-a ajutat pe deținuții care au evadat de la Căvnic la 6.06.1953., furnizându-le informații. A trecut prin închisorile Aiud, Baia Sprie, Căvnic, Oradea, Pitești, Ploiești, Jilava. Eliberat prin grațiere la 4.03.1960. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 62850; George Sarry, *Viața mea – amintiri din închisoare și din libertate*, ed. Dépôt légal – Bibliothèque et Archives nationales du Québec, 2010, p. 7, 16, 17, 51, 54, 62, 68, 92, 106, 108, 110, 149; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ed. Albatros, București, 1991, vol. I, p. 156.)

gândea că fiind deja condamnat la muncă silnică pe viață, ce altă pedeapsă poate să mai primească decât condamnarea la moarte? Săracul de el, era atât de frământat și de agitat! Când i s-a spus că primise doar doi-trei ani, nu-i venea să creadă.

George Sarry era un băiat excepțional de dotat. Nu era foarte cult, foarte instruit, dar avea un instinct extraordinar, lăsa impresia că înțelege glasul păsărilor, mișcările animalelor... La început a vrut și el să evadeze, dar pe urmă i-a fost teamă. Dar pentru altceva îl aduseseră la proces. În mină se stabilise un anumit sistem de a obține informații de afară. Mecanicul de la compresoare introducea într-una din țevile depozitate în galerie ziare sau bilețele cu informații auzite la radio, pe care Sarry le lua de acolo, punând în locul lor bilete în care erau menționate informațiile pe care le doreau deținuții. Iar acest sistem de corespondență fusese denunțat anchetatorului de către Ciocâlțeu.

Când ne-am întors la penitenciar, Tilici era turbat. Peste câteva zile ne-au convocat la grefă ca să ne comunice pedepsele.

Dumneavoastră ce condamnare ați primit?

11 ani de închisoare (8 ani pentru evadare și 3 ani – circumstanțe agravante).

Vă mai amintiți ce condamnări au primit ceilalți?

Păi, noi, ăștia care am fost mai în frunte, am luat câte 11 ani.

Iovănescu cât a luat?

Tot atâta. La fel – Coșereanu, la fel – Ioanid... S-au mai dat și condamnări de 8 ani, de 5 ani...

Dar partea amuzantă a fost alta. Tilici a venit în mod special să asiste la comunicarea pedepselor, și la sfârșit, foarte triumfător și cu un zâmbet de satisfacție, ne spune:

- Acum treceți și scrieți-vă cererea de recurs.

Nici o reacție din partea noastră.

- Nu s-a auzit? Faceți cerere de recurs.

I-am răspuns:

- Domnule, noi nu facem recurs.

Pentru el era o chestie șocantă, nu mai auzise așa ceva până atunci.

- Păi – zice el –, trebuie să faceți.

- Cum adică, trebuie? De ce trebuie?

Noi – și asta a fost culmea ironiei – ne declarăm mulțumiți cu pedeapsa pe care am primit-o. Așa că nu insistați degeaba.

L-au apucat nervii, a făcut o criză de furie, ne-a înjurat, după care ne-a trimis în celular.

Kuhard și Baci u ce pedepse au primit?

A fost proces separat, vă spun și asta.

Cu câțva timp înainte de procesul nostru, am fost anunțați că vom fi martori în procesul intentat gardienilor Kuhard și Baci u și inginerului Conțiu, care lucra în subteran și care a fost de o cumsecădenie rară; ca și

cum n-ar fi fost vorba de deținuți, acesta a stat de vorbă cu Pantazi ca de la om la om și i-a spus absolut tot, ba mai mult, a venit cu completări de genul: „Dom'le, asta n-o știu prea bine, dar o să mă interesez”. De aceea noi ne simțeam foarte prost; vă dați seama în ce postură eram puși atunci când am fost duși la procesul lor ca martori – eu, Pantazi și cu Ciocâlțeu, acesta fiind principalul martor al acuzării. Și atunci, în plină instanță, când am fost interogat, învățând eu de-acum procedura, i-am spus la un moment dat procurorului:

- Fiți amabil și întrebați-l pe martor dacă a asistat vreodată la vreo convorbire dintre mine și vreunul dintre acuzați.

Îl întreabă pe Ciocâlțeu. Acesta neagă.

- Ei – zic –, uitați demonstrația. Păi cine-l împiedică pe dânsul să fabuleze, să inventeze și să declare ce-i cere ancheta? Așa că eu nu știu cât puteți să contați și să vă sprijiniți pe mărturiile lui.

În consecință, Kuhard, Baciuc și Conțiu au fost condamnați, dar foarte puțin pentru vremurile acelea, când o condamnare de zece ani era ceva banal. Am purtat întotdeauna în suflet acest regret, această tristețe pentru faptul că au fost aduși în fața instanței și au fost condamnați acești oameni care ne făcuseră un serviciu imens.

În acest timp, ați recurs vreodată la vreo formă radicală de protest?

A fost o grevă a foamei, dar care a durat foarte puțin, pentru că s-a panicat conducerea pușcăriei, care a recunoscut într-o oarecare măsură că pretențiile noastre sunt justificate și că protestul nu este chiar așa aberant...

Cât de mult slăbiserăți până atunci?

Ajunsesem la 45 de kilograme.

Și ați găsit resursele psihice și fizice să mai faceți și greva foamei!

Da, pe-atunci eram dispus la orice. Adică ajunsesem la un fel de detașare, moartea nu ni se părea o catastrofă, ba chiar uneori ziceam că este un final firesc în condițiile în care eram condamnați să trăim. Așa că ne-am hotărât foarte repede să facem greva foamei, mai ales că aveam antrenament în acest sens, pentru că și mâncarea pe care ne-o dădeau era tot un fel de grevă a foamei permanentă. Și ca să renunțăm la această mâncare nu era nici un fel de problemă. O puteam face cu multă ușurință – bine, nu toți, pentru că, am mai amintit eu, am întâlnit și cazuri în care înfometarea făcea ravagii și lucrurile luau niște aspecte înfiorătoare. Iar Securitatea a exploatat la sânge toate aceste latențe negative ale condiției umane. Bine, nu știu în ce măsură oamenii pot fi făcuți responsabili în situații din astea...

Detenția totală

Pot fi făcuți responsabili călăii...

Bineînțeles, eu vorbeam însă despre victime. Când ești victimă, responsabilitatea capătă cu totul alți parametri. Pentru că detenția de tip comunist – îmi permit să fac o mică remarcă – a îmbrăcat un aspect pe care mulți nu l-au sesizat: a fost o detenție totală; nu se rezuma numai la cel condamnat, aflat în centrul fenomenului concentraționar, ci recurgea la o serie de presiuni formidabile, care nu țineau numaidecât de condiția aceasta de privare de libertate. Adică tot ce exista, familie, prieteni, cunoscuți ai deținutului politic, toți trebuiau să fie supuși acestei presiuni, să participe la această detenție. Și prin asta *ei* căutau să-ți demonstreze că nu ai pe nimeni, că toți te abandonează, toți te-au părăsit și că în momentul respectiv ești singur, izolat, fără nici un fel de speranță. Această dinamitare a speranței a fost una din marile lor preocupări. Și la asta contribuia și acea îngrozitoare izolare, lipsa totală de comunicare. *Ei* știau efectul devastator pe care îl are izolarea. Mie, de exemplu, mi-au dat voie să scriu prima scrisoare (trei rânduri prin care ceream un pachet) abia în 1962, prin urmare la 11 ani de la data arestării. Or, chestia asta era foarte bine controlată și foarte bine studiată. Cum ați auzit și dumneavoastră, la Canal și prin alte părți deținutul era șantajat la sânge folosindu-se nevoia sa

de a avea o relație cu exteriorul, relație care i se suprima la cea mai mică așa-zisă abatere, care era de obicei numai un pretext. În condițiile acestei suspendări a relațiilor cu exteriorul, omul este obligat să se interiorizeze. Iar procesul ăsta de interiorizare, repartizat pe individ, ia uneori aspecte teribil de nefericite. Sunt oameni care dispun de suportul interior care să poată suplini lipsa de comunicare, dar alții nu pot realiza acest lucru și se ajunge la fenomene foarte periculoase.

În timpul îndelungat petrecut în celulă – 11 ani de celulă, făcuți zi de zi – am constatat, după cum am mai spus, că apare un fenomen care este foarte puțin cunoscut în exterior: *uzura de relație*. Niște oameni puși să trăiască în aceste condiții, într-o intimitate absolut criminală, adică obligați să asiste reciproc la cele mai intime acte, ajung la un moment dat la respingere, la o repulsie reciprocă. Apăreau astfel în rândul deținuților din aceeași celulă niște izbucniri, niște descărcări cumplite.

De aceea detenția comunistă nu se rezuma la privarea individului de libertate, pentru că ei nu urmăreau decât un singur țel: atomizarea, cum se spune în termeni moderni, a insului, a individului, indiferent dacă acesta ajunsese în mâinile lor pe baza unui temei legal sau fără nici o vină. Dacă individul era sau nu vinovat, nu avea nici o importanță, că și-așa infraționalitatea era inven-

tată în 90% din cazuri; nu asta conta, ci rezultatul acțiunii pe care o întreprindeau, și atunci foloseau mijloacele acestea diabolice care erau foarte bine studiate, pentru că aveau în ele – în special în detenția de celulă, așa cum am putut să constat mai ales la Aiud – niște nuanțe din acestea care te făceau să exclami: „Dom’le, cine ajunge să recurgă la așa ceva, trebuie să aibă geniu malefic!”. Toate amănuntele păreau să aibă o intenție, o direcție, nimic nu părea întâmplător. Am întâlnit oameni care aveau o extraordinară inventivitate în materie de tortură, adică erau în stare să descopere pe loc sisteme de tortură la care nici nu te-ai fi gândit vreodată, și nu-ți venea să crezi că o minte omenească ar putea să recurgă la așa ceva.

Dar toată această presiune malefică nu se exercita numai asupra deținuților, ci și asupra gardienilor. Și ei erau modificați. Adică se ajungea la selectarea unui exemplar care rezista numai dacă se conforma tiparului și necesității. De pildă, când treceau la represiune, exista în rândul lor un fel de competiție, de supralicitare; dacă în cadrul unei acțiuni violente, ofițerul îi ordona gardianului să-i dea patru palme unui deținut, el îi dădea patruzeci, fără ca ofițerul să-i ceară asta. Și atunci era apreciat. Dar am văzut și gardieni care au fost excluși pentru comportament insuficient de ferm și de agresiv față de deținuții politici.

Aveați impresia că există cineva care adună roadele acestor experimente și le cuantifică în vreun fel?

Sigur că da.

Tortură de tip asiatic

Urmăreau numai modificarea dumneavoastră psihică sau și pe cea a gardienilor?

Ambele componente. Am putut să constat că selectarea gardienilor era foarte riguroasă și criteriile foarte precise; n-aveau voie să dea înapoi pentru că asta însemna că pactizau cu „dușmanul de clasă”. Această incitare la dezlănțuire, la bestialitate, era evidentă. Am văzut, în cazul represaliilor de la Gherla de după așa-zisa rebeliune din '58 (despre care am să vorbesc ceva mai încolo), cum deținuții urcau sau coborau scările trecând în șir prin mijlocul gardienilor care stăteau pe fiecare treaptă, unul de-o parte, altul de cealaltă parte, cu răngi și cu bâte în mână, și îi loveau. Loveau închizând ochii, și dădeau în ei, dădeau, dădeau și nu se opreau, nu-i impresionau nici vaielele, nici căderile, nimic... Or asta, să mă ierte Dumnezeu, nu este o chestie spontană, făcută din proprie inițiativă. Totul era metodic, organizat. Eu am fost unul dintre cei care au recunoscut în comportamentul administrației și în practica de zi cu zi din închisoare, o tortură nemaipomenită de tip asiatic. Citisem pe vremuri o carte scrisă de Octave Mirbeau,

Le jardin des supplices (Grădina supliciilor), care făcuse o oarecare vâlvă și în care erau descrise diverse tipuri de tortură folosite de chinezi. Ei bine, cu mici retușări, am putut recunoaște procedeele descrise în această carte. Uite, vă dau un exemplu teribil de ilustrativ, de la Aiud. O să spun pe urmă mai multe despre Aiud. Când sosea așa-zisa mâncare, aceasta era adusă de niște cărători de la bucătărie și era lăsată pe culoar. Gardianul respectiv era atât de bine instruit, încât folosea toate mijloacele ca să poată să-i incite pe deținuții din celulă, care erau flămânzi și care cunoșteau foarte bine toate zgomotele produse de aducerea și de împărțirea mâncării. Am stat cu deținuți care din momentul în care se auzea primul zgomot de depunere a ciubărului și până când venea gardianul la ușă să deschidă vizeta și să-ți dea mâncarea, stăteau cu urechea lipită de ușă și nu se mai dezlipeau de acolo, pândind fiecare mișcare. Și bineînțeles că și transmiteau: „Uite, acuma au ridicat ciubărul; uite, acuma au luat-o pe culoar, vin, sunt la celula nu știu care...”. Ei bine, gardianul știa toată povestea asta și prelungea cât mai mult momentul respectiv ca să obțină maximum de suferință din partea acelor nenorociți înfomețați care abia așteptau să ajungă și la ei mâncarea.

De la Oradea, unde ați fost dus?

Bănuiam, și bănuiala s-a confirmat, că vom fi trimiși la Aiud – una din închisorile

cele mai sigure. Ni s-a pus eticheta de „periculoși” și a urmat același ceremonial nenorocit: lanțuri la picioare, fel de fel de măsuri de securitate și, în sfârșit, am fost transportați la gară, unde ne aștepta vagonul-dubă. Călătoria a fost foarte greu de suportat. Am ajuns la gara din Aiud în primăvara anului 1954. Au venit, desigur, toate camioanele penitenciarului; eram un lot destul de mare și mai veneau și alții cu noi. În aceleași condiții, acoperiți cu prelate, cu toate măsurile de securitate luate, am ajuns în fața marelui închisori Aiud. Niște porți impresionante s-au deschis zgomotos. Am intrat și am început să mergem prin interiorul închisorii. Am străbătut o distanță destul de lungă până când am ajuns în fața unei clădiri care nu semăna cu celularele pe care le întâlnisem până atunci. Închisoarea Aiud are un celular imens în formă de T și mai multe clădiri anexe, printre care una cu două nivele care era cunoscută nu numai în Aiud, ci în toată lumea pușcăriilor, sub numele de Zarcă. Denumirea provine din cuvântul maghiar *zarko* (clădirea data de pe vremea Mariei Tereza). Era puțin aranjată, remediată, dar purta încă amprenta acestei vechimi. Am intrat destul de relaxat, văzând că gardienii nu aveau manifestări de agresivitate. Am uitat însă să vă spun că înainte de a ajunge în Zarcă, am stat în carantină vreo două săptămâni, împreună și cu alți deținuți, într-o cameră foarte mare, de tranzit și de triere, unde am

reușit să ne întâlnim cu toții, să putem să stăm de vorbă și să ne reglăm niște conturi, între care și cele întâmplăte la Oradea cu ocazia procesului. Am făcut acolo tot un fel de proces, dar numai între noi. I-am reproșat lui Ciocâlțeu comportamentul său anterior și astfel am sfârșit cu toate refulările noastre pentru că tot ce ținuserăm până atunci în noi fusese dat pe față.

Ce ne-a șocat de la început a fost faptul că mâncarea și comportamentul gardienilor se îmbunătățiseră.

Ce vă dădeau de mâncare?

Baza era arpacașul – ca peste tot, de altfel. Dar începuse să mai apară din când în când carnea, pe care ne-o dădeau o dată-de două ori pe săptămână, sub forma subproduselor. Aveau obiceiul să valorifice și burțile de vacă. Burta nu era rea, numai că nu reușeau s-o spele ca lumea, mai rămâneau niște reziduuri pe-acolo. Dar mâncarea era acceptabilă. Ce nu prea ne pica bine, aici, la Aiud – dar chestia era generalizată – era faptul că se folosea foarte mult turtoiul. Mulți nu-l mai puteau suporta, fiindcă era extrem de fermentativ; după un consum îndelungat, producea tulburări intestinale, cu diaree, cu fel de fel de necazuri.

Dimineața ce vă dădeau?

O „cafea neagră”, fără nimic în ea, cu 125 de grame de pâine. Primeam această fiertură lipsită de orice fel de gust, sau terciul

făcut din mălai, care trebuia să fie un pic dulce, dar nu era dulce câtuși de puțin. La prânz – aceleași două feluri, ciorbă și mâncare, dar era ceva mai consistentă mâncarea. Mai începuse să apară ceea ce a constituit dintotdeauna visul deținutului: fasolea. Când aveam fasole, era lux. Făceau ciorbă sau mâncare de fasole, care nu era grasă pentru că nu puneau grăsime deloc. Rația noastră era, spre exemplu, o lingură de untdelemn pentru toată ziua, pentru masa de prânz și cea de seară. Iar cantitatea de zahăr pe care se lăudau ei că o folosesc era infimă. Aia trebuia să apară dimineața, în cafea sau în terci. Aiurea! Nu era nici un pic de zahăr, totul era făcut cu mare economie. Lipsa de variație a mâncării te făcea după un timp să n-o mai suporti, dar n-aveai ce face, pentru că acolo foamea se manifesta în toată plenitudinea, încât foarte mulți deținuți începeau să aștepte masa de prânz încă de pe la ora 9 dimineața. Ciocâlțeau, de pildă, era tot timpul infometat. Stătea în camera de alături și povesteau cei de acolo că stătea lipit de ușă de la ora 9-9 și jumătate și asculta pe coridor, să vadă când apare prima mișcare în legătură cu adusul mesei.

Cum v-ați explicat faptul că mâncarea și comportamentul gardienilor se îmbunătățiseră într-o oarecare măsură?

Pe vremea aceea avusese loc Conferința de la Geneva, unde se întâlniseră repre-

zentanții marilor puteri, iar în regimul comunist exista o extraordinară sensibilitate pe verticală față de ceea ce se întâmpla foarte sus, orice eveniment de factura asta având repercusiuni, așa că acum gardienii vorbeau ceva mai civilizat, atât cât puteau, fără a se mai situa pe poziția aceea permanentă de forță. Din punctul ăsta de vedere conducerile comuniste nu erau totuși prea darnice. Voiau să lase impresia că într-adevăr se schimbă ceva, fără să abandoneze însă vechile practici și țeluri. Pentru că trebuie menționat un lucru care n-a prea fost remarcat: între administrația închisorii și deținuți s-a ajuns la așa-zisele „relații active”. Adică un deținut condamnat, cu situația clarificată din acest punct de vedere și depus să-și execute pedeapsa, nu numai că era privat de libertate, cu toate implicațiile ce decurg de aici, dar administrația încerca tot timpul să intervină în viața aceasta de claustratie cu elemente noi, care îmbrăcau tot timpul aspectul unei permanente provocări. Era, de fapt, transpunerea a ceea ce se întâmpla și în așa-zisa libertate. Comunismul a abuzat foarte mult de aceste provocări care se permanentizau și care erau pretext de reprimare, pentru că provocarea determina anumite reacții, după care se ajungea la pedeapsă. Așa se întâmpla și în închisoare.

Cei patru ani de la Aiud

Să revenim la Zarcă Aiudului...

Cum vă spuneam, am străbătut toată închisoarea și am ajuns în Zarcă, unde erau ținuți izolați cei care în ochii Securității deveniseră periculoși. În ce consta acest pericol? În contagiune. Adică, refuzând orice compromis, aceștia puteau transmite această atitudine și altora, întreținându-le astfel forța de a rezista. Or *ei* urmăreau desființarea personalității omului. Nu aveau nevoie de oameni cu o personalitate puternică, care să știe exact ce vor și mai ales să-și mențină convingerile. De aceea făceau toate eforturile posibile ca să-i izoleze și să-i anihileze pe acești deținuți.

La parter și etaj existau câte 29 de celule, foarte mici, de 2 pe 4 metri, cu niște saltele pe jos și cu obloane la ferestre. La capetele culoarului era câte un closet, unde se vărsau tinetele. De două ori pe zi mergeai la closet, unde era și un spălător, și atunci aveai posibilitatea să te speli.

Am fost luați în primire și repartizați în celule. Eu am nimerit împreună cu Ioanid și cu Iovănescu, în celula 29 de la parter. Și a început „sejurul” de la Aiud, care va dura 4 ani de zile. Eram puși pe cursă lungă. Ferestrele celulelor dădeau spre bucătărie și prin găurile făcute în oblonul de scândură puteam observa tot ce se întâmplă acolo; ne

interesa mai ales ce mâncare am putea avea pentru a doua zi.

Și a început detenția aceasta foarte strictă, foarte supravegheată, deocamdată fără violențe, dar extrem de apăsătoare prin monotonia ei. În spațiul acela foarte îngust din celulă stăteam trei persoane pe niște saltele umplute cu paie, care erau o nenorocire, pentru că toate paiele erau făcute praf. Unii dintre gardieni erau destul de bizari. Era unul pe care îl chema Olteanu, un tip gras, urât, cu o burtă mare, căruia îi ziceam Beșnița, despre care n-aș putea spune că era un om rău, care să ție, să înjure, dar umbla mereu cu tertipuri sâcâitoare care te iritau, adică știa să-ți facă mizerii de o manieră în care să nu-i poți reproșa că e violent sau că trece la acte de represiune directă, dar prin care să te facă totuși să suferi. Din când în când, la început mai rar, apoi mai des, eram scoși la așa-zisa plimbare, în niște țarcuri din lemn dispuse radial. În centru era gardianul care te supraveghea. Din punctul acela se formau niște triunghiuri, ca niște sectoare de cerc, și trebuia să te plimbi în spațiul acela un sfert de oră, cu capul în jos și cu mâinile la spate, fără să te uiți în dreapta sau în stânga. După 10-15 minute ți se spunea că s-a terminat plimbarea – care nu avea loc în fiecare zi.

Deci, nu puteați să luați legătura cu cei din celular?

Nu. Secretul era principala *lor* obsesie, să nu vezi nimic, să n-auzi nimic, să nu știi nimic; de aceea la toate ferestrele erau obloane, pe care totuși le mai găuream noi...

„Comunicam prin Morse”

Cum comunicați?

Prin Morse. Morse bătut în perete: două bătăi însemnau *linie*, o bătaie – *punct*. Și am învățat toți alfabetul Morse și vorbeam atât cu cei de la parter cât și cu cei de la etaj. Ajunseserăm la performanțe în acest domeniu: odată, când am fost vecin cu un tip mai interesant, ne spuneam poezii prin perete. Astfel ne-am cunoscut vecinii; ai noștri erau toți la parter, în ultimele celule de lângă noi. Am aflat că în celălalt capăt al celularului de la parter, erau „criminalii de război”, printre care și generalul Pantazi, fost ministru de Război, tatăl lui Ion Pantazi (cu care fiul său a reușit să comunice prin Morse). Tot aici se aflau amiralul Măcelaru³², mai mulți ofițeri superiori, miniștri. La etaj erau foștii comandanți legionari și unii intelectuali mai de vază. Vă dați seama, ca ambianță, stăteam bine.

³² **Horia Măcelaru**, născut la 28.04.1894, în Craiova, amiral. Prin sentința 1834/1948 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la muncă silnică pe viață pentru „organizație de tip fascist; înaltă trădare cu complot” și la plata unei amenzi de 20.000 lei. A trecut prin închisorile Văcărești, Aiud, Jilava, Râmnicu Sărat, Gherla, Dej. Grațiat la 29.07.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 40712.)

Când am fost mutați dintr-o celulă într-alta, am nimerit pentru o perioadă nu prea lungă cu generalul Gheorghe Jienescu³³ și cu Titus Dragoș³⁴. Însă majoritatea perioadei de detenție am petrecut-o în special cu Ioanid și Iovănescu.

În timpul iernii, cum vă încălzeați?

Fiind o închisoare veche, încălzirea se făcea cu sobe. În fiecare celulă era câte o sobă de tablă. Ca s-o aprinzi era o adevărată aventură. Ne aduceau brichete – cărbuni făcuți din praf presat, de forma unor ouă. Apoi venea gardianul cu omul de serviciu care ne dădea niște surcele. Și-ți dădea și ceva aprins, ca să poți să le dai foc. Dar pe urmă te privea. Lua foc – bine, nu lua...

Păi cum mai făceați focul, dacă nu se aprindea?

Nu-l mai făceam, rămâneam fără foc în ziua aia. Și așteptam a doua zi...

Vi se întâmpla asta de multe ori?

³³ **Gheorghe Jienescu**, născut la 16.09.1894, în Rast, județul Dolj, general de escadră. Din februarie 1946 până în februarie 1948 a fost arestat și depus la închisoarea Comandamentului Militar al Capitalei. Prin sentința 1510/1948 dată de Curtea Supremă a fost condamnat la 20 de ani temniță grea pentru crime de război. A trecut prin închisorile Aiud, Râmnicu Sărat, Gherla, Jilava. Eliberat prin grațiere la 18.04.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 37034; www.worldwar2.ro.)

³⁴ **Titus Dragoș**, născut la 5.06.1896, în Iași, avocat. Prin sentința 17/1946 dată de Tribunalul Militar București, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică pentru crime de război. A trecut prin închisorile Văcărești, Aiud, Râmnicu Sărat. Eliberat la 6.08.1960. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 23292.)

Se întâmpla... Dar unii căpătaseră o dexteritate extraordinară și nu ratau. Mergeau la fix, atât de pricepuți deveniseră în arta asta a aprinderii și întreținerii focului. Se făcea cald pe moment, dar căldura se pierdea repede. Cu cei câțiva cărbuni pe care ni-i dădeau ei, cât putea să țină focul ăla?

Și toți cei 4 ani ați stat numai în Zarcă?

Nu în aceeași celulă, dar numai în Zarcă.

La un moment dat am văzut o agitație foarte mare. Se făceau niște modificări. Ne-am dat seama că unele celule erau eliberate, și am reușit să stăm de vorbă cu un planton, că erau pe sală plantoane și dintre deținuți. Noi aveam un planton pe care îl chema Zeamă, și râdeam de numele lui. Era foarte fricos și se temea să nu-și piardă postul – că asta era o mare favoare, să fii planton pe sală, aveai acces la multe lucruri –, dar până la sfârșit reușiserăm să-l determinăm să vorbească. Când era singur pe sală, fără gardian, sau când ieșeam noi la closet, care era foarte aproape, și ne întâlneam cu el, ne comunica ce se întâmplă. Astfel am aflat că la Aiud sosiseră cei din lotul Pătrășcanu. La un moment dat am fost vecini cu câțiva dintre ei; cu Belu Zilber³⁵ și

³⁵ Herbert Zilbert (Belu Zilber), născut la 14.10.1901, în Târgu Frumos, județul Iași, profesor universitar. Prin sentința 49/14.04.1954 dată de Tribunalul Suprem – Colegiul Militar, a fost condamnat la muncă silnică pe viață pentru „crimă contra păcii; a fost spion, lucrând în serviciul de spionaj american, englez și francez și după 23 august

cu încă câțiva am luat legătura și am putut să comunicăm prin Morse. Bine, între noi fie vorba, procesul ăla a fost o batjocură, o bășcălie, ceva sinistru. *Ei* au vrut capul lui Pătrășcanu³⁶. Restul erau niște aventurieri politici care se treziseră la un moment dat constituiți într-un lot, cum avea talent Securitatea să adune și să asambleze niște piese, acolo. Unii dintre ei erau pur și simplu căzuți din lună – ca Harry Brauner³⁷, de pildă, cu care am fost vecin de celulă. Nu vă puteți închipui cât de hazliu era Harry Brauner. Fiind etnograf și culegător de folclor, și fiind, săracul, singur în celulă, la un moment dat ne-a propus: „Hai, dom'le, vreți să vă cânt

1944 a complotat împreună cu Pătrășcanu cu scopul răsturnării guvernului”. A trecut prin închisorile Jilava, Pitești, Dej, Gherla, Aiud. Eliberat prin grațiere la 1.08.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 77100.)

³⁶ **Lucrețiu Pătrășcanu**, născut la 4.11.1900, în Bacău, fost ministru al Justiției în perioada 23.08.1944–24.02.1948. La 28.04.1948 este sechestrat într-o casă conspirativă pentru a fi anchetat, iar la 24.08.1948 este arestat. La 14.04.1954 este condamnat la moarte pentru „înaltă trădare” și executat la 17.04.1954 la Jilava. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 53924; *Cartea morților din închisori, lagăre, deportări*, coord. Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 329; www.iiccr.ro.)

³⁷ **Harry Brauner**, născut la 24.02.1908, în Piatra Neamț, profesor universitar, director al Institutului Național de Folclor. Prin sentința 49/1954 dată de Tribunalul Suprem – Colegiul Militar, a fost condamnat la 12 ani muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare; a lucrat cu serviciul de spionaj englez, dând informații acestuia cu scopul de a răsturna guvernul după 23 august 1944”. A trecut prin închisorile Aiud, Pitești, Dej. Eliberat la 25.01.1962. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 10363.)

niște melodii?” Și ne cânta prin perete; puneă cana cu fundul lipit de perete, își apropia gura de ea și ne cânta melodii culese de el. Era teribil. Sau, după ce ne întorceam de la plimbare, ne comunica: „V-am văzut la plimbare”. Dar, vă spun, unii dintre ei erau total neadaptați regimului de detenție, ca Belu Zilber, care era un foarte mare smucit. Lângă noi stătea un alt smucit, un inginer pe nume Calmanovici³⁸, care fusese un mare antreprenor de construcții în București. Era atât de agitat și de disperat, că tot timpul declara greva foamei, amenința că se sinucide. Fusese prieten cu Ana Pauker, cu fel de fel de tovarăși sus-puși. Nouă nu ne prea pica bine chestia asta, dar îl acceptam și-l recunoșteam ca deținut politic.

Faptul că am reușit să comunicăm prin Morse alunga această cumplită monotonie, ternul ăsta care era dominant la Aiud, unde nu aveam nici o activitate. În timpul zilei n-aveam voie să ne culcăm; de la deșteptare și până la stingere nu ți-era permis să te întinzi pe salteaua aia nenorocită, ci doar să

³⁸ **Emil Calmanovici**, născut la 4.03.1896, în Piatra Neamț, inginer constructor, director tehnic în Ministerul de Construcții. Arestat la 26.05.1951. Prin sentința 49/1954 dată de Tribunalul Suprem – Colegiul Militar, a fost condamnat la muncă silnică pe viață pentru „crimă contra păcii; a lucrat în serviciul de spionaj britanic, cu scopul răsturnării guvernului după 23 august 1944”. A trecut prin închisorile Jilava, Văcărești, Brăila, Galați, Aiud. A decedat la Aiud la 12.03.1956. (*ACISAC*, proiect *RPC*, nr. inv. 12446; *Cartea morților din închisori, lagăre, deportări*, coord. Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 106.)

te așezi din când în când sau să umbli, dar în spațiul acela mic n-aveai cum să faci nici măcar trei pași. La un moment dat am văzut că ne pătrund în celulă niște șoricei micuți care intrau pe sub ușă. Și ca să mai alungăm monotonia, am zis – Ioanid a fost cu ideea – să facem niște capcane ajutându-ne de câteva bucățele de pâine. Și am reușit să prindem câțiva, vreo doi-trei... Din această „activitate” de celulă, făcea parte și urmărirea „coșciugului”. La Aiud, carnea se aducea cu ajutorul unei căruțe care avea pe ea o ladă din lemn căptușită cu tablă, căreia îi ziceam „coșciug”. Și de la „postul de observație” trebuia urmărit întotdeauna momentul în care venea „coșciugul” la bucătărie, că dacă venea, însemna că a doua zi ni se dă de mâncare carne.

„Crizele psihice începeau cu urlete și tirade împotriva comunismului”

Pe lângă această izolare, ceea ce ne deprima în Zarcă erau dereglările psihice suferite în special de cei care stăteau singuri în celulă. Pentru că în Zarcă mai erau aduși și izolați și unii oameni cu serioase tulburări nevrotice, care se dezechilibraseră. Datorită acusticii perfecte și a faptului că distanțele dintre celule nu erau prea mari, auzeam câteodată foarte clar cum începeau crizele: cu urlete, cu anumite zgomote și bineînțeles cu tirade împotriva administrației și împotriva

comunismului. Câteodată era un adevărat concert de strigăte, atât ale deținuților cât și ale gardienilor care încercau să potolească tot acest scandal. Aceste cazuri se înmulțiseră – ceea ce era foarte deprimant, pentru că îți dădeai seama până unde se poate ajunge. Cred că Aiudul a furnizat cel mai mare număr de dereglați psihic. Constituțiile mai șubrede, mai labile, cedau. La un moment dat, în Zarcă, la parterul închisorii, după-amiază spre seară începeau strigătele și, cum se știe, criza asta era contagioasă și îi apuca și pe alții...

Cine era comandantul închisorii în această perioadă?

L-am prins pentru puțină vreme pe căpitanul Dorobanțu, care fusese muncitor prin Ploiești. Când veneau loturile de deținuți, acesta se prezenta în fața lor ca să-i avertizeze în legătură cu ceea ce se poate întâmpla la Aiud, ținându-le niște discursuri foarte la obiect, scurte și precise. Începea cu o întrebare: „Știți pentru ce ați venit aici?” Bineînțeles că nu răspundea nimeni. După care continua: „Am să vă spun tot eu. Aici ați venit ca să muriți”. Și din ceea ce spunea mai departe, reieșea ceva de genul: vă rugăm să ne ajutați să vă omorâm. Cam așa se punea problema: colaborați cu noi, nu ne faceți greutăți, nu ne creați probleme, lăsați-ne să ne ducem în tihnă la bun sfârșit misiunea noastră de a vă extermina. Acest

Dorobanțu făcea parte din acea categorie bine reprezentată în penitenciarele comuniste, pe care eu aș numi-o *a inventivilor*. Avea o imaginație nemaipomenită în materie de tortură. Pe loc putea să descopere un sistem sau un procedeu cu care să te chinuie. Pe vremea lui funcționau la Aiud niște camere de reprimare, ceva teribil. Am stat în celulă cu un fost pilot, foarte bun prieten, Teodor Greceanu³⁹, un om deosebit, care a avut de suportat, după o tentativă eșuată de evadare de la Aiud, un regim de represiune extrem de dur. După ce l-au bătut și l-au lăsat morman de oase rupte, l-au dus într-o

³⁹ Teodor Greceanu, născut la 13.05.1917, în București, pilot, căpitan de aviație. Arestat la 4 martie 1949, torturat în anchetă. Prin sentința 699/1950 dată de Tribunalul Militar București, Secția a II-a, a fost condamnat la 10 ani temniță grea pentru „uneltire contra ordinii sociale”. La 21.12.1952 evadează de la Aiud împreună cu Valeriu Șirianu (n. 28.08.1924, Arad, ziarist, condamnat la 25 de ani m.s. pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”) și Gheorghe Spulbatu (n. 4.01.1917, Arad, ofițer, condamnat la 20 de ani m.s. pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”). Șirianu și Spulbatu au fost prinși la scurt timp după evadare, condamnați la moarte și executați la 2.09.1953 la Aiud. Teodor Greceanu și-a fracturat un picior sărind de pe zidul închisorii, a fost prins imediat și condamnat la muncă silnică pe viață. A trecut prin închisorile Poarta Albă, Peninsula, Valea Neagră, Jilava, Aiud, Cluj, Gherla. Eliberat prin grațiere la 31.07.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 30976; *Cartea morților din închisori, lagăre, deportări*, coord. Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 388, 405; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar F-G*, Ed. Mașina de scris, București, 2002, p. 273; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ed. Albatros, București, 1991, vol. II, p. 108-110; www.portalulrevoluției.ro.)

cameră unde – dați-vă seama cum procedau – nu era nici un fel de lumină și în permanență, pe jos, era întreținut un strat de apă rece. Dezbrăcat, în cămașă și în izmene, cu picioarele goale, a fost ținut iarna în condițiile astea, fără nici un fel de încălzire. Din cauza asta a făcut un fel de arterită, de pe urma căreia i-au fost amputate ambele picioare în ultimii ani de viață. Astea erau invențiile lui Dorobanțu, care, după cum v-am spus, avea din punctul ăsta de vedere o creativitate nemaipomenită. Foarte prompt, îți spunea în față: „Pentru asta ești în pușcărie, ca să mori. Ce, ai venit aici să te răsfeți?!”

„În fiecare dimineață treceau cărucioare cu cadavre spre morgă”

La Aiud mai funcționa și acea cumplită fabrică în care foarte mulți deținuți care au lucrat acolo s-au distrus sau au fost uciși. Începând de prin '49 până prin '51-'52, la Aiud a fost o perioadă „de glorie” când – după cum povesteau deținuții din Zarcă – în fiecare dimineață treceau cărucioare cu cadavre spre morgă; și îmi zicea unul dintre ei: „Și număram, domnule, șapte, opt, nouă, zece morți, dar zi de zi, zi de zi”. Toate acestea erau ceva firesc pentru viața de pușcărie, pentru așa-zisa normalitate de acolo și erau acceptate fără nici un fel de protest de

conducere, de gardieni, care uneori încercau să ne explice: „Asta este munca noastră, ce vreți să facem? Noi așa muncim”.

Dar am început să ne acomodăm – ceea ce a fost o performanță, pentru că, așa cum spuneam mai înainte, din cauza uzurii de relație începeau conflictele. Stările conflictuale între deținuți erau la tot pasul și se iscau foarte ușor controverse și ciocniri. Eu, Ioanid și Iovănescu nu ne-am certat însă niciodată; am trăit într-o armonie extraordinară, aveam resurse ca să putem întreține discuții și să găsim întotdeauna o pistă comună pe care să ne putem mișca și desfășura. Așa că eram la curent cu tot ce se întâmplă în toată Zarca, mai ales că unii gardieni, care erau mai tineri, ne mai scoteau pe sală la așa-zisa curățenie (exista, nu știu de ce, o pasiune pentru motorină; tot ce era lemn, podeaua, ușile, trebuiau date cu motorină, asta fiind expresia și simbolul curățeniei; dacă puțea pe-acolo a motorină, înseamnă că s-a făcut curat). Și beneficiam de povestea asta. Eu n-am vrut să ies niciodată, dar toți ceilalți, și cei de la alte celule, erau scoși pe sală la curățenie, pe rând, câte o celulă, ca să nu ne întâlnim și să nu putem lua legătura unii cu ceilalți.

Și mai scorniseră ei o chestie: carcera. Carcera se afla pe culoar și pentru știu eu ce vină mai mult sau mai puțin imaginară, te băgau în cutia aia unde nu puteai nici să te

întinzi, nici să te așezi; stăteai chircit acolo zile întregi, fără mâncare, cu o singură bucată de pâine și două sau trei gamele de apă.

La Aiud vi s-a propus să lucrați la cabinetul medical?

Ca urmare a Conferinței de la Geneva, la un moment dat le-a venit ideea să înființeze un cabinet medical chiar în Zarcă. Până atunci nici nu se punea această problemă, Zarca fiind considerată închisoare de pedeapsă; deținuții de aici aveau condamnări grele și erau considerați mari dușmani ai clasei muncitoare. Medicul închisorii Aiud era un oarecare Bogățeanu, o figură destul de sinistră. Au început sondările, să vadă pe cine să numească la cabinetul medical din Zarcă, și printre cei solicitați am fost și eu. Și acest Bogățeanu, care nu era prea priceput în a întreține relații cu oamenii, a încercat să-mi prezinte venirea mea la cabinet ca pe un avantaj extraordinar și ca pe un cadou făcut de administrație. Lângă el era și ofițerul politic; ăla n-a intervenit la început în discuție. Dar la un moment dat, când Bogățeanu a început să-mi explice cam cum ar trebui să funcționez și care sunt condițiile, și când eu am început să zâmbesc și am spus că nu mă interesează să lucrez acolo dacă tratamentul medical este condiționat, pentru că eu sunt, într-adevăr, deținut, ascult ordinele administrației, dar nu și în privința exercitării pro-

fesiei, de-aici încolo la revedere, ofițerul a rămas foarte uimit:

- Cum, refuzi o asemenea șansă?!

- Domnule – i-am răspuns –, nu mă interesează să stau singur într-o cameră, să am un pat bun și în schimb dumneata să-mi spui pe cine să tratez și pe cine nu.

„Ofițerul politic aproba sau interzicea acordarea tratamentului medical”

I-am spus asta pentru că mergeau atât de departe cu concepția lor despre acordarea asistenței medicale în condițiile luptei de clasă, încât ofițerul politic al închisorii era cel care aproba sau interzicea acordarea unui tratament medical. Chiar dacă deținutul respectiv era diagnosticat, ofițerul politic putea să spună: „Nu, ăstuia nu-i dai nici un tratament, că-i bandit”. Și eu știam toate astea. În momentul în care, ca medic deținut, acceptai să lucrezi la un cabinet medical, te angajai implicit să urmezi toate indicațiile administrației închisorii. Or așa ceva era foarte greu de acceptat. De aceea, refuzul era cea mai echitabilă și mai rațională dintre soluții. Sigur că cei cu care am avut dialogul au rămas foarte surprinși de atitudinea mea. Li se părea că oferta lor este atât de tentantă pentru un om cu niște ani grei de celulă, încât va fi imediat acceptată. Dar lucrurile n-au stat așa. Ofițerul politic a lansat niște „amabilități” la adresa banditului pe care îl avea în

față și mi-a făcut o promisiune pe care o mai auzisem până atunci de foarte multe ori: „Banditule, n-o să ieși curând de aici, poate niciodată”. Pentru mine, însă, valoarea acestor avertismente era nulă după atâția ani de pușcărie. Și am plecat, m-am întors în celulă. Totuși, în Zarcă a fost înființat cabinetul medical și, din întâmplare, a fost numit medic acolo un om pe care-l cunoșteam de la Baia Sprie, doctorul Petrasievici⁴⁰, un om foarte cumsecade, care, în limitele permise și asumându-și anumite riscuri, a reușit să-i ajute pe foarte mulți dintre „pensionarii” Zărcii, fiindcă majoritatea deținuților de aici erau oameni în vârstă, uzați, cu foarte mulți ani de închisoare.

Dar dumneavoastră v-ați îmbolnăvit vreodată în această perioadă?

Am avut o afecțiune digestivă cu diaree, care m-a urmărit luni de zile, o colită cumplită, provocată de alimentația monofagă – ni se dădea numai amidon sub formă de arpacaș, foarte rar existând variație în alimentație. Și am fost internat vreo șapte-opt

⁴⁰ Cornel Petrasievici, născut la 7.05.1916, în Scăiuș, județul Caraș-Severin, medic. Arestat la 10.12.1948, este condamnat la 15 ani muncă silnică sub acuzația că ar fi avut legături cu Misiunea Americană din București. A trecut prin închisorile Jilava, Aiud, Baia Sprie, Valea Nistrului, Cluj, Văcărești, Pitești, Dej, Gherla. Eliberat la 6.12.1963, i se fixează domiciliu obligatoriu la Lătești, în Bărăgan, unde a stat până în 1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 64933; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși*. Dicționar P-Q, Ed. Mașina de scris, București, 2006, p. 186.)

zile în așa-zisa infirmerie, unde nu ne interesa atât tratamentul sau ceea ce se putea obține din punct de vedere medical, ci faptul că ieșeam din această claustrare ermetică, sperând să mai aflăm câte ceva.

Infirmeria și așa-zisul spital de la Aiud aveau o foarte tristă celebritate. După cum mi-au povestit unii dintre deținuții care erau închiși de multă vreme acolo, în perioada de mare represiune, '50-'53, când comandant era faimosul Dorobanțu, toate internările în spital trebuiau aprobate de conducere. Cineva mi-a relatat un dialog foarte interesant care avusese loc între medicul deținut și comandantul închisorii. Acesta din urmă îi reproșa medicului că face internări prea multe, iar medicul deținut, ca să argumenteze că el n-a internat decât foarte judicios, a făcut o afirmație care a uluit foarte multă lume, asigurându-l pe comandant că el întotdeauna se gândește foarte bine când internează pe cineva, ca dovadă că toți cei pe care i-a internat au murit; asta a fost argumentul că acești oameni erau bolnavi autentici. Asta era realitatea! Trebuia să te adaptezi și să te obișnuiești cu ideea că moartea este cam peste tot. Ceea ce ne sugerau *ei*, și uneori ne-o spuneau foarte clar, era că supraviețuirea era o excepție, așa că singura soluție pe care o aveai era să te pliezi, să accepți tot ce ți se întâmplă, să nu reacționezi și să-ți duci calvarul tăcut, cuminte, fără a crea nici un fel de probleme.

„Nu mă puteţi voi ţine, cât pot eu să stau”

Dar, după cum am mai spus, relațiile dintre administrație și deținuți variau în funcție de evoluția situației internaționale, iar unii dintre deținuți sesizau perioadele acestea de destindere, mai favorabile, și atunci deveneau mai slobozi la gură. Îmi amintesc o scenă puțin amuzantă, când, la un moment dat, am auzit deschizându-se ușile celulelor. Se deschideau pe rând, ceea ce însemna că trece un vizitator important. Era la modă, în perioadele de destindere, să primim fel de fel de vizite din partea magistraților militari, trimiși de diverse centre. Și s-a deschis și ușa celei noastre și a apărut un domn în uniformă. Era maior sau locotenent-colonel, purtând însemnele justiției militare; cu ochelari, privire de miop, cu mustață. Pe atunci eram în celulă cu Ghiță Brânzaru. De îndată ce a deschis ușa, acel ofițer a și lansat o primă stupiditate, întrebându-ne:

- Aici locuiți?
- Închipuiți-vă că da – zic.
- Ce faceți?

Când am auzit această nouă stupiditate, n-am mai putut să rabd și am replicat pe măsură:

- Așteptăm americanii.

A holbat niște ochi, nu-i venea să creadă:

- Cum, așteptați americanii?!
- Da.

- Păi, aici?

- Da, aici.

Pe vremea aceea circula în pușcărie o zicală, care suna cam așa: „Nu mă puteți voi ține, cât pot eu să stau” – că *ei* întotdeauna jubilau și se bucurau teribil când vedeau că deținuții clachează; asta le aducea o mare satisfacție și le întărea convingerea că metodele și practicile *lor* sunt eficiente. Și acest domn colonel, după ce și-a revenit puțin – că nu se aștepta într-o închisoare atât de severă cum era Zarca Aiudului să fie primit de maniera respectivă –, a încercat să lege o conversație. Bineînțeles că noi nu prea eram dispuși la așa ceva pentru că întotdeauna orice întrevedere de genul aceasta se transforma într-o lecție de educație politică. De data aceasta n-a avut nici o șansă. Când încerca să ne convingă cu blândețe că totuși am greșit și că trebuie să ne recunoaștem greșeala, n-am stat să-l ascult până la sfârșit și l-am repezit:

- Domnule colonel, astea sunt fraze de broșură și de educație politică, valabile în cercurile dumneavoastră. Dacă tot suntem aici, oferiți-ne cel puțin acest avantaj de a ne scuti de așa ceva.

Și zice:

- Dumneata... să știi că n-ai nici un viitor. Ești tânăr, dar nu prea văd cum, cu asemenea atitudine și comportament, ai putea să ajungi la finalul detenției.

I-am spus:

- Nu mă interesează; deocamdată sunt aici și încerc să supraviețuiesc.

Cu uimire vădită, zice:

- Îmi pare rău, te compătimesc.

- Lăsați compătimirea, că dacă erați așa milos când făceați parte din completele de judecată, probabil că lucrurile ar fi stat altfel.

Știați cine e?

Nu, am văzut doar că avea uniformă de magistrat militar.

Dar nu s-a prezentat?

Nu, nu trebuia să cunoști nimic.

Mi-ați spus că în această perioadă ați stat în celulă cu Gheorghe Brânzaru. Vă rog să-mi vorbiți puțin și despre el.

Gheorghe Brânzaru era un țăran din Vrancea, foarte tânăr, un om voinic, înalt și foarte impulsiv, spre deosebire de fratele său, Ioan Brânzaru, care era un tip mai așezat, mai ponderat, nu se lăsa dus de impulsuri. S-a purtat bine în închisoare. În perioada asta de oarecare destindere pe care am apucat-o noi la Aiud, începuse chiar să se ia de gardieni. Le spunea: „Lasă c-o să vezi tu când o să ies eu de-aicea. Crezi c-o să te las nepedepsit?” Eu tot îi ziceam: „Măi Ghiță, metoda nu trebuie să fie asta, atacul ăsta frontal. Ce crezi că poți să obții astfel de la el?”

Frații Brânzaru de ce fuseseră inițial arestați?

Procesul lor s-a ținut la Galați. A fost un proces mare pentru că au constituit gru-

puri de rezistență. În Vrancea a fost o mișcare de rezistență destul de serioasă, cu arme. În ultima etapă, ei și tatăl lor fugiseră în munți, stăteau în pădure. Acuma sunt multe dedesubturi și interpretări. Această organizație a fost inițiată de un tip, Victor Lupșa⁴¹, care a unificat aceste grupulețe. Până la urmă, ei începuseră să aibă niște suspiciuni față de el; se întrebau dacă nu cumva ăsta a fost omul Securității și dacă nu cumva a avut misiunea să facă ceea ce a făcut.

Și bănuielile acestea s-au dovedit până la urmă adevărate?

Au rămas în suspensie. Nu puteau fi probate. Doar ceea ce puteai scoate de la unul și de la altul.

Gheorghe Brânzaru v-a vorbit despre luptele cu Securitatea?

Da, sigur. Au avut lupte pe-acolo, s-au întâlnit cu Securitatea, s-au înfruntat. Erau obligați să stea permanent în munți. Perioada de dinainte de arestare și-au petrecut-o ca fugari în munți. În acest timp, Securitatea a început să le tortureze familia. Mama lor a fost supusă la niște chinuri teribile. Securitatea n-a mai avut nici un fel de limită. Ghiță

⁴¹ Victor Lupșa, născut la 7.09.1921, în Zagon, județul Covasna, tehnician, membru al organizației „Vlad Țepeș II”. Arestat la 29.11.1955, este condamnat la moarte pentru „uneltire contra ordinii sociale” și executat la 3.12.1956, la Iași. A trecut prin închisorile Jilava, Iași. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 40483; *Cartea morților din închisori, lagăre, deportări*, coord. Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 2013, p. 256.)

povestea că securiștii au dezbrăcat-o în pielea goală și o mânau din spate cu armele să meargă spre pădure, spre locul în care ei se ascundeau, ca ei să nu tragă. Și pe urmă au bătut-o... în sfârșit... Și tatăl lor a luat bătaie, iar surorile lor au fost hărțuite.

Până când a durat perioada de destindere pe care ați apucat-o la Aiud?

Până în noiembrie '56, când a venit șocul revoluției maghiare. În decurs de o lună, o lună și jumătate, s-a modificat natura relațiilor dintre administrație și deținuți. Și a avut loc atunci o grevă a foamei, pornită de la celularul mare al Aiudului, care a durat câteva săptămâni și care s-a lăsat cu o mare vânzoleală și agitație și cu trecerea la hrănirea artificială a greviștilor foamei. A fost mare tevatură și în Zarcă. Am avut și eu un prieten care era să moară în urma unui episod din acesta de hrănire artificială. L-au băgat furtunul pe gât ca să-i toarne alimentația, care de obicei era lichidă, dar în loc să ajungă în stomac, furtunul a ajuns în plămâni. Și a făcut un blocaj și o asfixie mecanică. În sfârșit, a supraviețuit și acum îl mai întâlnesc în București. Cam asta a fost...

Mai trebuie precizat că cel care a comandat toată această mașinărie de reprimare și de tocat existențe de la Aiud era un oarecare colonel Coller, care, sub aparența unui om la locul lui și echilibrat, ascundea un mare rezervor de idei nefaste. Am aflat că ulterior ar fi ajuns pe undeva prin America,

unde s-ar fi aranjat destul de bine. Însă a patronat ani buni această acțiune de dehumanizare de la Aiud, care era practică acolo cu foarte mult zel.

Revolta de la Gherla, înăbușită în sânge

În perioada '57-'58, Direcția Penitenciarelor a trecut la separarea deținuților politici în funcție de profilul infracțiunii de care erau acuzați și la crearea unor penitenciare în care deținuții să fie de aceeași speță. Spre exemplu, Aiudul trebuia să devină închisoare destinată exclusiv legionarilor, închisoarea de la Oradea, nefastul penitenciar unde am stat noi în condițiile despre care am vorbit, urma să fie destinată membrilor partidele istorice, Piteștiul – închisoarea celor condamnați pentru înaltă trădare, iar Gherla – închisoarea celor neînregimentați politic. Noi urma să plecăm la Gherla.

În iunie 1958 am fost imbarcați în faimoasele vagoane-dubă, cu lanțuri la picioare, în aceleași condiții foarte greu de suportat pentru că aveau obiceiul să ne lege câte doi de un lanț, și vă dați seama cât era de chinuitor ca la orice fel de mișcare să-ți solicite partenerul, să nu poți să te miști fără el, să stai zile și nopți pe o bancă, în aglomerație, o deplasare până la closet fiind o adevărată aventură. Și am ajuns la Gherla, unde am stat din '58 până în '61.

Aici mi s-a comunicat că „beneficiez” de un supliment de condamnare, care mi se „acordase” în timp ce eram în închisoare, fără a mai fi chemat în fața vreunei instanțe, fără nici un proces...

Cum așa?

La începutul anului, când veneau *ei* să confrunte dosarele, am fost chemat la grefa închisorii, unde am fost întrebat:

- La cât ești condamnat?
- După câte știu eu, la 15 ani.
- Nu-i adevărat, ai de făcut 18 ani.
- Păi, pentru ce?
- Ai mai primit încă 3 ani.
- De unde?
- Avem noi o instanță a Ministerului de Interne care te judecă fără să fii de față.
- Și pentru ce m-a judecat?
- Pentru comportamentul din închisoare, sfidător față de administrație.

Și, într-adevăr, în dosarul meu era menționat că aveam de executat 18 ani.

Despre detenția de la Gherla, ce ne puteți spune?

Închisoarea era foarte aglomerată, lume diversă ca extracție socială și ca orientare politică. Condițiile erau jălnice: camere mari, cu sute de deținuți în ele, același sistem de colectare a dejecțiilor în tinete. Vă dați seama ce putea să fie la numărul acela mare de oameni. Vara aceea a fost cumplită, cu o căldură infernală. În aceste condiții, am făcut o erupție pe piele, cu pete roșii, care a

durat luni de zile; mă scărpinam teribil, pielea mă mânca din cauza transpirației, acolo totul fiind ud de la transpirație: cearșaful, perna, hainele, salteaua... Chipurile, ne dăduseră paturi cu saltele, dar în înghesuiala aia dispărea confortul ăsta pe care pretindeau că ni-l oferă.

V-ați mai întâlnit cu cei din lotul dumneavoastră?

La Gherla nu m-am întâlnit cu ei.

Aici am dat peste alt eveniment; nici n-am sosit bine, că a izbucnit o revoltă a deținuților. Deținuții dintr-o anumită cameră au început să protesteze și pe urmă protestul s-a extins, cu țipete la ferestre, cu dărâmarea obloanelor... Populația aflase și venise să se uite la ce se întâmplă...

Cum aflase?

Închisoarea Gherla era la periferia orașului, dar aveam vecini pe acolo. Se ajunsese la performanța de a se comunica cu ei de la fereastră prin anumite sisteme.

Cât a durat revolta?

De pe-o zi pe alta.

Ceea ce i-a supărat foarte tare pe cei din conducerea închisorii a fost faptul că au fost date jos obloanele și că s-a făcut scandal. Pe urmă au început represaliile, conduse de Goiciu, comandantul închisorii, una dintre cele mai sinistre figuri ale detenției, un tip de o brutalitate rar întâlnită, un scelerat, un dement. A fost ceva de neimaginat. Au comunicat situația la București, de unde au primit

dispoziții, așa că s-a trecut imediat la reinstaurarea ordinii. Ce însemna asta? Însemna bătaie cu ciomagul și cu ranga. Închisoarea Gherla semăna puțin cu pușcăriile din filmele americane. Avea mai multe etaje, iar mijlocul era gol, cu plase metalice la fiecare nivel ca deținutul să nu poată să se arunce în gol atunci când trece pe pasarelă, să nu poată să se sinucidă. Se circula numai pe pasarelă. Și erau scoase camere întregi, iar când deținuții coborau scările (asta am mai spus-o!), gardienii se aflau pe fiecare treaptă câte doi, unul într-o parte, altul în cealaltă, cu ciomagul sau cu ranga în mână. Șiăștia treceau, săracii, printre ei; se lovea în neștire, n-avea importanță pe cine, unde nimereau loviturile, totul era să lovească – până când revolta a fost înecată în sânge. Multă vreme după aceea, cu tot spălatul insistent, am mai văzut urme de sânge pe trepte. A fost cumplit: pedepse, izolări, s-a recurs la tot arsenalul de mijloace de represiune. În sfârșit, s-au potolit – „s-au potolit” e un fel de a spune, pentru că măsurile represive au continuat, eșalonate pe timp îndelungat. Astfel s-a instaurat o atmosferă de teroare, întreținută de acordarea cu foarte mare ușurință a pedepselor. Era de ajuns ca un gardian să semnaleze ceva real sau imaginar, și ți se făcea imediat raport – asta era dispoziția conducerii –, iar pe baza acestui raport erai pedepsit.

Și eu am luat bătaie zdravănă din cauza unei turnătorii. Unul dintre cei cu care

eram în celulă și pe care îl chema Sabrea, un aventurier bizar, destul de în vârstă, care fusese prin Legiunea Străină – așa cel puțin se lăuda – m-a turnat că nici în celulă nu tac și că sunt împotriva regimului.

De ce fusese închis?

L-au momit; cei de la București lansaseră o serie întreagă de promisiuni și de asigurări cum că toți cei aflați în străinătate se pot întoarce fără nici un fel de grijă, pentru că vor fi bine primiți⁴², iar el a fost unul dintre cei care au crezut asta, că am mai întâlnit în închisoarea de la Gherla câțiva asemenea lui. Dar după revoluția maghiară i-au ridicat pe toți. La puțin timp după ce am venit cu el în contact, am reușit să ne dăm seama că totuși este ceva suspect în legătură cu el și am dedus că a fost racolat în momentul în care l-au arestat. Tipul acceptase cu mare ușurință și turna fără nici o reținere. Iar eu am fost una din victimele lui și episodul ăsta merită să fie povestit.

**„După bătaie, tălpile mi se umflaseră
ca niște perne”**

Într-o bună zi s-a deschis ușa camerei și am fost strigat pe nume. Gardianul venise însoțit de un gradat. Mi-a spus să mă îmbrac și să vin cu el. Am coborât scările. Știam că exista și la Gherla, ca la Aiud, un fel de Zarcă

⁴² În 1955 a fost înființat Comitetul Român pentru Repatriere (n. ed.).

- tot o închisoare veche, unde erau izolați deținuții considerați periculoși. Se intra acolo printr-un fel de coridor mic, pe unde trebuia să mergi aplecat; era o chestie cam sinistră, pe care *ei* o exploatau foarte tare. Și m-au luat - n-aveai voie să întrebi sau să ceri vreo lămurire, că o pățeai - și m-au dus acolo, m-au băgat într-o cameră mare, cu fel de fel de scaune, birouri, unde, spre marea mea surprindere, apare ofițerul politic, pe care-l chema Domokoș, despre care v-am spus că vorbea destul de chinuit românește. Se uită crunt la mine. Nu trece mult timp și se ivește și ajutorul lui, un oarecare Herțeg, ceva mai tânăr. Și s-au dezlănțuit. M-au luat de la început cu amenințări, cu injurături, cu tot felul de acuze și reproșuri: că fac propagandă împotriva regimului, că nu mă potolesc nici măcar în închisoare, că aici o să-mi putrezească oasele, în sfârșit, toată garnitura binecunoscută. După care, brusc, Domokoș îmi spune:

- Descalță-te și dă-ți pantalonii jos.

M-am executat. Apoi:

- Așează-te pe burtă.

M-am așezat.

- Ridică picioarele.

Și atât el, cât și ajutorul lui, au început să mă lovească la tălpi cu un baston din cauciuc. Și au dat, și au dat, că nici n-am mai putut să număr loviturile. N-am scos nici un scâncet.

Bătaia la tălpi se făcea cu tălpile goale?

Aici a fost cu tălpile goale. Vă dați seama că durerile au fost teribile. Apoi:

- Stai în picioare!

Nu puteam să stau, tălpile mi-erau umflate ca niște perne. Și au început să mă înjure:

- Pune piciorul ca lumea în pământ!

După aceea îmi arată un scaun:

- Vezi scaunul ăla? Ia-l, vino înapoi și stai cu burta pe el.

Și Domokoș a început să mă bată la fund cu bastonul de cauciuc. Cred că mi-a dat vreo 50 de lovituri. După ce a ostenit, a venit ajutorul lui. Și-a făcut și ăla același lucru. Erau foarte uimiți că n-am țipat, n-am zis nimic. După ce au terminat operațiunea, m-au pus să mă îmbrac și mi-au arătat scaunul de lângă masă. Acum trebuia să scriu o declarație. Dar dintr-o dată, tonul li s-a modificat total – tertip pe care-l știam din anchetele de la Securitățile pe unde am fost. Au început să zâmbească, să vorbească foarte amabil, și în locul înjurăturilor alea cumplite, să folosească pluralul:

- Vedeți ce se întâmplă dacă nu sunteți cuminte?

Și atunci m-am cam supărat și i-am spus lui Domokoș:

- Domnule, după ce mă stâlcești în bătaie, vii acum să-mi spui că motivul a fost că nu sunt cuminte?! Nu găsești că e puțin

cam deplasată chestia asta? Sunteți niște ciomăgari nenorociți.

- Ei, știți dumneavoastră – zice el –, noi suntem informați că acolo, în celulă, vorbiți împotriva regimului.

- Cine v-a spus asta? Sabrea? El v-a informat? Dar dumneavoastră n-ați observat că acest individ este un ticălos și un mitoman care inventează orice pentru a vă intra în grații? Iar dumneavoastră vă convine asta, pentru că astfel aveți pretextul de a lua declarații de la el ca să treceți la represalii și să fiți acoperit.

- Ei, nu, nu, nu e chiar așa, dar totuși...

În sfârșit, m-au dus înapoi în celulă. Abia puteam călca și aveam o durere mare la fund; vânătăile alea le-am purtat săptămâni întregi, foarte greu au dispărut.

Ulterior am mai avut o întâlnire cu Domokoș. Când a trecut prin cameră m-a văzut și mi s-a adresat:

- Aaa, ce mai faceți? Ați văzut ce se întâmplă dacă nu sunteți cuminte?

Și i-am spus de față cu toți ceilalți:

- Domnule, uite ce e, eu îți dau un sfat: dacă poți, și cred că poți, îți recomand să mă ucizi, că eu dacă scap de-aici, să știi că te caut indiferent unde vei fi ascunș.

A rămas foarte șocat, pentru că lui i se părea foarte normal să stâlcească pe cineva în bătaie. Zice:

- Domnule, asta-i închisoarea.

Și am mai pățit ceva la Gherla. Apăruse printre ofițerii penitenciarului un individ care fusese ofițer la mina de la Căvnic, de unde evadasem. Acolo își începuse cariera. Tudoran îl chema, era un băiat înalt, prostălan, dar, în sfârșit, cu grad de sublocotenent. Eu îl ajutasem la Căvnic, că se îmbolnăvisese la un moment dat, făcuse o infecție destul de serioasă; i-am spus ce să facă, i-am dat din medicamentele de la cabinet, prin urmare mă cunoștea destul de bine. Aici, la Gherla, el se ocupa cu aplicarea pedepselor. Gardianul îți făcea raport că nu știi ce văzuse că făceai în celulă, și pe urmă primeai pedeapsa: Tudoran venea în celulă și te bătea la palmă cu bastonul de cauciuc până ți se umflau palmele. Și în urma unui raport făcut de un nenorocit de gardian, care se uita și ne fila prin vizeta de la ușă, Tudoran a venit să mă pedepsească:

- Dom'le, îmi pare foarte rău, dar asta este situația.

Mi-a spus să întind palmele și m-a bătut cu bastonul peste ele până mi s-au făcut ca niște perne. În tot acest timp a ținut capul în pământ și nu s-a uitat deloc la mine. Și-i zic:

- Bravo, dom'le, bravo! Așa știi să te porți dumneata cu oamenii care te-au ajutat să te faci bine?

N-a răspuns nimic. Ținea tot timpul ochii în pământ.

Gardianul se distra spărgând timpanele deținuților

Mai mi-aduc aminte de la Gherla de doi frați gardieni, pe nume Șomlea. Erau ardeleni. Unul era mic și gras, celălalt foarte înalt, malac. Al mai mic de stat era plutonier, un fel de șef de tură la gardieni. Amândoi erau niște bestii. Și Șomlea cel mic, cum i se spunea, avea niște bizarerii. Descoperise la un moment dat o metodă care îi dădea mari satisfacții și îl distra: spartul timpanelor. Adică ce făcea? Se uita prin vizetă și când vedea vreun deținut care i se părea lui că a greșit, îl pedepsea el, fără să mai facă raport. Îl scotea afară din celulă, pe pasarelă, închidea ușa celulei și începea să discute cu el, să-l acuze, să-i facă reproșuri... Și apoi, prin surprindere, îi dădea o palmă peste ureche. Dar palma o ținea căuș, de așa manieră încât să facă presiune. De obicei nu curgea sânge sau curgea foarte puțin, dar omul acela rămânea surd. Și Șomlea cel mic ajunsese – și asta-l încânta – specialist în spargerea timpanelor prin metoda asta. Oamenii începuseră să se teamă când îi scotea afară. Dar el era teribil de încântat, considera asta o joacă. Am cunoscut și eu câțiva care fuseseră pe mâna lui. Acum tipul e bine și dacă-l întreabă cineva cu ce s-a ocupat, spune că a fost gardian.

Cei cărora le spărgea timpanul, erau duși la infirmerie?

Ce infirmerie?! Nu știți care era replica? Deși se lăudau că acordă asistență medicală, când băteau în ușă, gardianul de pe sală îți răspundea supărat:

- Ce vrei, bă?

- Păi, domnule, uitați, mi-e rău...

Deschidea ușa, se uita la tine de sus până jos, și-ți trântea:

- Păi mori, dracului, bă, că de-aia ai fost adus aici.

Asta era o chestie curentă, plus că te mai alegeai și cu o pedeapsă.

Despre celălalt frate ce-mi puteți spune?

Era și ăla un nenorocit, o bestie, care umbla tot așa, cu fel de fel de șicane, să-ți facă numai rău, să te vadă că nu ți-e bine.

Și mai exista o figură sinistră acolo, un alt mic geniu al răului, un locotenent pe care-l chema Istrate. Era comandant de gardieni și se ocupa și de administrație. Se băga peste tot. Cu ocazia rebeliunii din iunie '58 se evidențiasse foarte tare prin maniera în care a condus represaliile. Îi plăcea foarte mult să dea pedepse. Pedepsea cu o larghețe greu de imaginat, motiv pentru care era foarte apreciat de nenorocitul de Goiciu.

Toate aceste figuri diabolice erau perfect selecționate și își intrau în rol atât de bine încât aveai impresia că fuseseră predestinate pentru asta.

„După mulți ani de celulă, munca ți se părea o semieliberare”

Și acest Istrate ne făcea foarte des zile amare, pentru că era un tip băgăcios, activ, care totdeauna găsea pretexte pentru a-ți administra o corecție ce mergea de la bătaie până la izolare. El a fost cel care, pe la începutul verii din 1961, a început o vastă operație de selecție a deținuților, pentru că, închisoarea fiind supraaglomerată, se ajunsese la concluzia că oamenii trebuie trimiși la muncă, să li se valorifice capacitatea de a munci. După ce făceai mai mulți ani de celulă, munca ți se părea o semieliberare. După evadare, noi întotdeauna am fost evitați, fiind considerați foarte periculoși, după cum era scris chiar pe coperta dosarelor noastre; pentru noi, munca era considerată o favoare prea mare.

Și totuși, de data asta, m-am trezit și eu într-un lot care trebuia să plece în Insula Mare a Brăilei. Erau acolo o sumedenie de lucrări. Una dintre acestea consta în ridicarea unui dig foarte lat și foarte lung, ce necesita mână de lucru – mii și zeci de mii de deținuți. Mai erau și lucrările agricole... Și gata, ne-am trezit imbarcați, mergând spre colonie. Am poposit la Luciu-Giurgeni. Purtând cu mine anatema aceasta de evadat, eu n-aveam voie să părăsesc lagărul, așa că am fost repartizat la spălătoria coloniei, unde se spălau rufele câtorva sute de deținuți, in-

clusiv cazarmamentul. Condițiile – vă dați seama cum se spăla – erau rudimentare. Munca era destul de chinuitoare. Se muncea zilumină, sub comanda unui nenorocit de căpitan care se numea Ionițescu, un ȋigan rău, care întreținea o atmosferă teribil de încordată în lagăr. Îi puneă pe gardieni să aplice niște pedepse nemiloase: dacă, după socoteala lor, nu-ți făceai norma, îți reduceau din rația de mâncare, din pâine, sau suportai chiar pedepse fizice, bătaie, fără nici o explicație.

Din cauza aburilor și a umezelii, dar și pentru că rezistența organismului meu era la pământ după zece ani de celulă, am contractat acolo o tuberculoză – episod asupra căruia o să revin.

Până când ați stat la Luciu-Giurgeni?

Până spre primăvara lui '62, când am fost și eu numit să merg într-o altă colonie. Nu ni s-a spus unde mergem. Acolo nu ți se spunea nimic, secretul era o obsesie, misterul domnea peste tot. Și m-am trezit la Strâmba, o colonie de munci agricole, mai mică decât cea de la Luciu-Giurgeni. Se muncea la pământ, cel mai des eram folosiți la recoltări. Ne mai duceau și la săpat. Toată munca se executa manual. Aici, spre marea mea surprindere, am fost din nou numit medic la cabinetul coloniei, ceea ce mi s-a părut de neînțeles, deoarece eu eram supus unui regim foarte strict. De aceea, când a venit la cabinetul medical un maior de la București, care părea mai comunicativ și a început să

mă întrebe ce fac, cum o duc, dacă am tot ce-mi trebuie, l-am lăsat să vorbească și la urmă i-am spus:

- Domnule maior, să știți că situația în care mă aflu reprezintă pentru mine o mare enigmă. Dacă eu, cu ceea ce port în spate, am ajuns să fiu numit medicul coloniei, înseamnă că ceva nu-i în regulă. Nu-i în regulă pentru dumneavoastră, nu pentru mine.

Tipul a început să zâmbească:

- Ei, nu e chiar așa, vă faceți întotdeauna iluzii, socoteli...

Cât ați stat aici?

Vreun an, cred. Am stat cam câte un an în fiecare colonie.

Primele simptome ale tuberculozei...

Și după aia, ne-au luat într-o zi și ne-au dus la Salcia. Aici era lume multă, mare îngrămădeală, îmbulzeală, dezordine. Represiunea nu mai era atât de evidentă și datorită faptului că erau foarte mulți deținuți. Se puneau mai mult accentul pe muncă. Se muncea în agricultură. Condițiile erau cam aceleași, cu lipsurile de rigoare. Uneori oamenii mai primeau pachete. Dar nu vă puteți imagina ce însemna să primești un pachet acolo. Controlul pe care îl făceau era devastator. Gardianul tăia pachetul. Spre exemplu, dacă primeai un tub de pastă, îl înțepa cu un cuțit de nu știu câte ori, ca nu cumva să conțină vreun bilet. Dacă primeai săpun, ți-l

tăia și pe asta, că poate ascunde corespondență... Vă spun, era ceva de neimaginat. Primeai un salam, ți-l făcea bucăți, poate că are ceva înăuntru. Și tot așa... Eu am primit o dată un pachet, dar apoi am renunțat, nu m-a mai interesat în condițiile astea.

La Salcia era un fel de dispecerat pentru toate unitățile-penitenciar din Baltă. Era o colonie mare, ceva mai pusă la punct, avea un fel de infirmerie-spital, cu o instalație Röntgen de radiologie, cu mai mulți medici.

Civili sau deținuți?

Deținuți. Civil era unul care venea în inspecție.

Aici m-am reîntâlnit cu o serie din vechile mele cunoștințe, printre care și Ion Ioanid.

Și tot aici am avut primele simptome ale tuberculozei contractate la Luciu-Giurgeni – o tuse hemoptoică, cu sânge. Dar am avut norocul că l-am întâlnit pe un coleg de facultate, doctorul Emil Căpraru⁴³, un băiat foarte cumsecade și la locul lui, care lucra la spital. Cu ajutorul lui, am reușit să fac o

⁴³ Emil Căpraru, născut la 27.09.1923, în București, medic. Arestat la 13.02.1958, a fost condamnat, prin sentința 544/1959 dată de Tribunalul Militar București, la 20 de ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A trecut prin închisorile Uranus, Jilava, Aiud, Galați, Ostrov. Eliberat prin grațiere la 29.07.1964. (ACISAC, proiect RPC, nr. inv. 12847; C. Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar C*, Ed. Mașina de scris, București, 2002, p. 59.)

radioscopie și s-a văzut că aveam o cavernă, localizată subclavicular drept, deci situația era destul de încurcată. Am fost internat și parcă soarta mi-a surâs pentru că la momentul acela se putea face un tratament anti-tuberculos; am început tratamentul cu streptomycină, injecții, cu pastile, hidrazină, tot ce trebuie. Prin urmare, la Salcia nu prea am lucrat pentru că eram deja bolnav.

Dar n-am stat prea mult aici pentru că a sosit momentul eliberării.

Capitolul V: CURAJUL DE A SPUNE *NU*

„Nu v-am rugat să mă eliberați, așa că nu semnez nici un angajament”

Când ați fost eliberat?

În iulie 1964. Trebuie să menționez că înainte de eliberare au venit niște comisii de la București, conduse de niște ofițeri din Ministerul de Interne, care aveau sarcina să ia contact cu deținuții, să angajeze conversații cu ei, să vadă ce gândesc și ce cred aceștia. Am fost chemat și eu în fața unei astfel de comisii. Era condusă de un maior evreu, care voia să treacă drept un om foarte civilizat și elevat.

- Ei, ce zici? – mă întreabă el. Știi ce trebuie să se întâmple, nu?

- Da, am auzit că vom fi eliberați.

- Și ce părere ai?

- Păi ce părere să am după treisprezece ani de închisoare, ce părere pot să mai am?

- A, nu, nu trebuie să privești lucrurile așa, dar îți dai seama că ai greșit?

- N-am greșit cu nimic.

- Ba da. Dumnezeu știi ce s-a realizat în țara asta, în acest timp? Au fost edificate lucruri extraordinare, s-au schimbat atât de multe încât n-ai să mai recunoști locurile.

- Zău? Eu țin să-ți spun – și l-am luat la *per tu* –, că poate știi mai bine decât dumneata ce-i afară, și că toate osanalele astea aduse regimului și tot ce cauți să-mi prezinți aici este o făcătură propagandistică, cu care sunteți foarte bine dotați.

A rămas foarte uimit:

- Adică cum?

- Adică vă împopoțonați cu fel de fel de realizări, dar nu țineți cont de costuri. Și ca să fiu mai plastic, o să vă spun o povestioară. Dumneavoastră ați auzit de piramidele egiptene, știți că au uimit și continuă să uimească lumea, nu? Sunt niște realizări extraordinare. Dar v-ați întrebat vreodată câte sute de mii de vieți stau la fundamentul acestor stupide construcții de piatră? Știți câți oameni au murit acolo în zecile de ani în care acestea au fost construite? Nu știți și nici nu vă interesează. Ei bine, același lucru s-a întâmplat și aici, la noi în țară. Vă împăunați cu niște nenorocite de realizări, dar care este costul acestora? De asta cine întreabă?

- Domnule, îmi pare rău, dar ești irecuperabil, ești pierdut.

- Poftim? Nu știu care este pierdut dintre noi doi. Dar în sfârșit...

S-a simțit nițel vexat, dar în cele din urmă mi-a dat drumul.

Totuși momentul culminant a fost în ziua eliberării, când era de față și comandantul lagărului. Toți cei care se eliberau, trebuiau să treacă într-o sală. Acolo se așezau la o masă, unde li se puneă o foaie de hârtie în față, iar comandantul le explica despre ce este vorba: trebuiau să semneze o declarație prin care se obligau să nu dezvăluie și să nu spună nimănui ce s-a întâmplat în pușcărie, ce oameni au întâlnit pe parcursul detenției, care au fost evenimentele la care au fost martori. Când mi-a venit rândul și am luat cunoștință de angajamentul pe care mi se cerea să-l semnez, m-am ridicat imediat, am pus mâna pe bagajul pe care îl aveam cu mine și am vrut să plec. Și comandantul, uimit, zice:

- Dar dumneata unde te duci?

- Plec înapoi în colonie.

- Păi, cum vine asta?

- Plec, dom'le.

- De ce?

- Pentru că nu sunt de acord cu ceea ce-mi cereți să semnez.

- Cum adică, nu ești de acord?

- Simplu, nu vreau să semnez.

- Dar e ordin!

- Care ordin, dom'le? Păi, ce, mă obligi dumneata să-mi iau noi angajamente ca să ai pretexte pe urmă să mă poți pedepsi și aresta din nou? Cum ies pe poarta închisorii, eu am de gând să spun tot ce am pățit primului om pe care-l întâlnesc.

- Asta nu se poate.

- Foarte bine. Atunci, mă duc înapoi în colonie.

Argumentul cu care l-am blocat a fost următorul:

- Nu v-am cerut eu să mă eliberați, nu? Și dacă așa stau lucrurile, cum vă permiteți să-mi puneți condiții? A, dacă eu solicitam eliberarea și dumneavoastră acceptați, puteați să-mi puneți condiții. Dar atâta vreme cât nu v-am cerut chestia asta, ce-mi veniți aicea cu atâtea și-atâtea interdicții? Eu nu accept să semnez!

S-a înmuiat:

- Hai, n-o luați chiar așa. Este o simplă formalitate, ceva obligatoriu pentru toți...

- Domnule, nu mă interesează nici interpretarea, nici asigurările dumitale. Eu nu semnez. Nu v-am obligat și nu v-am rugat eu să mă eliberați, așa că nu-mi puneți acuma condiții.

Și am pus din nou mâna pe bagaj să plec înapoi.

- Stai, stai – zice –, dacă nu vrei, bine, treci lângă cei care au semnat.

Cei care semnaseră erau destul de uimiți. Unii dintre ei ziceau: „Ce mai vrea și ăsta acuma, când am ajuns la eliberare? Mai face și aici demonstrații!” Dar nu era nici o demonstrație; eu spuneam exact ceea ce simțeam.

Și a venit și clipa eliberării. Am plecat cu un vapor, pe Dunăre. M-am dus mai întâi

la Galați și mi-am văzut familia. După o vreme am venit în București să-mi fac și eu un rost. Am început să umblu peste tot. Dar când auzeau că ai ieșit din închisoare, nu voiau să te angajeze... Între timp, soția divorțase. De fapt, asta a fost și dorința mea; n-aveam nevoie de martiri, era o femeie tânără, trebuia să-și trăiască viața...

Mi-am găsit pe unde să stau și apoi m-am angajat. Pentru că atunci când am fost arestat nu apucasem să-mi dau examenul de stat, am lucrat mai întâi ca asistent medical pe la diverse policlinici, dintre care cea mai importantă a fost Policlinica Vitan, apoi la un dispensar. După o perioadă am reușit să capăt aprobarea de a mă înscrie la examenul de stat. După ce l-am luat, am fost repartizat ca medic la o policlinică de pe strada Vasile Lascăr.

„Am cunoscut adevărata față a Securității”

Ați mai avut de-a face cu Securitatea?

Din când în când primeam înștiințări, fie telefonice, fie în scris, să mă prezint la Securitate. Și am mai fost anchetat de câteva ori. Am să spun câteva cuvinte numai despre una dintre „întrevederi”. Sediul Securității la care eram chemat era pe strada Gutenberg, o străduța mică, din centru, care dă chiar în Poliția Capitalei. Și prin '67 primesc iarăși o hârtie din asta prin care mi se cerea să mă

prezint la Securitate. Din întâmplare, sora mea și bărbatul ei erau în București. El și cu a doua mea nevastă au venit cu mine și m-au așteptat, că ziceau: „Dacă te oprește?”

Vă temeți?

Da. Numai cine a cunoscut Securitatea pe dinăuntru, nu așa, s-o privească din exterior, poate să realizeze că tot ce se speculează acum în legătură cu această instituție, reprezintă niște încercări de cosmetizare penibile.

Aș vrea să relatez un mic episod din detenția mea la Jilava, pentru a arăta adevărata față a Securității: când se angajau aici, chiar dacă nu aveau nicio contingentă cu capitolul anchete, trebuiau să facă tot ce li se spunea, iar dacă li se punea pistolul în mână trebuiau să tragă fără să întrebe, fără să protesteze, fără să ceară nicio explicație. Am întâlnit în Jilava, la un moment dat, într-o cameră mai mare, un caz cu totul special: un băiat tânăr, fost locotenent de Securitate, care fusese recrutat din timpul facultății, așa cum obișnuia Securitatea să procedeze cu cei care se apropiau de absolvire. Nu putuse să refuze. Mi-a mărturisit: „Domnule, n-aveam nici un fel de intenție să lucrez pentru ei, nu mă interesa, dar mi-au explicat care sunt consecințele în cazul în care refuz; așa că am acceptat. M-au asigurat că voi lucra într-un serviciu anex, în administrație”. Bun. Și este repartizat la Ministerul de Interne, unde începe să funcționeze, într-adevăr, în cadrul

unui serviciu administrativ. Și-mi povestea: „Domnule, am fost trimis cu nu știu ce ocazie în localul unde erau cabinetele de anchetă. Și când treceam pe coridor, se deschide o ușă, iese un anchetator și-mi spune:

- Poftește, te rog, până aici. Uite, dumnealui – și-mi arată un individ mai în vârstă – este anchetat. Și ca să nu complic lucrurile și să-l trimit din nou în celulă și iar să-l aduc la anchetă, pentru că eu trebuie să plec undeva și trebuie să merg și la masă, am să te rog pe dumneata să rămâi aici cu el până mă întorc. Atât trebuie să faci, să rămâi cu el în cabinetul ăsta.

Ăla era căpitan sau maior, așa că nu puteam să-l refuz”.

Și s-a așezat pe scaun, la birou. Era un băiat subțire, cu mult bun simț. Cel anchetat a mirosit cu cine are de-a face. Și l-a luat pe departe, a angajat o convorbire, i-a spus necazul lui: că nu știe nimeni de el, că are o fiică și probabil că e disperată... Pe scurt, i-a adresat o rugămintă: „Dați-mi voie să dau un singur telefon”. ăsta a rămas blocat, pentru că știa că așa ceva nu se poate, dar atât de tare l-a manevrat cel anchetat, încât până la urmă locotenentul a acceptat. Și se apucă, îi dă telefonul și ăla telefonează. Nu știu ce a discutat la telefon, n-are importanță, cert este că convorbirea se înregistrează la centrală, cum era și de așteptat, iar a doua zi locotenentul este arestat. Scandal, mare agi-

tație... Se montează un proces extraordinar, la care sunt invitați reprezentanți de pe la Securitățile din provincie. Și asta era terminat, uluit.

Vă aduceți aminte cum îl chema?

Parcă... Stoica.

Și, cu tam-tam, are loc judecata. Oamenii care nici n-auziseră de el, îl acuzau. Finalul: este condamnat la moarte. ...Băiatul ăsta, cu care eu stăteam acum de vorbă în celulă, aștepta rezultatul recursului. Se ținea destul de bine; nici prin cap nu-i trecea că va fi executat, deși în actul de acuzare se vorbea despre trădare, despre tot felul de prejudicii aduse statului. După un timp a venit răspunsul: negativ. A fost dus în camera condamnaților la moarte, și în final băiatul a fost executat. Ulterior am aflat că la Jilava exista un pluton de execuție al cărui comandant era un țigan nenorocit pe care-l chema Iamandi, un plutonier cu ochii bulbucați, iar cei condamnați erau duși în Valea Piersicilor, unde erau împușcați.

...Asta este fața reală a Securității, așa se petreceau lucrurile. Așa că nu poți veni acum să spui că Securitatea a fost o instituție patriotică, care a slujit interesul național. Să fim oameni serioși!

**„Tovarășe maior, dacă-l mai ascultăm,
ne convinge și pe noi”**

Vă rog să reveniți la faptul că ați fost convocat la Securitate, unde ați venit împreună cu fratele și soția dumneavoastră, care urmau să vă aștepte pentru că se temeau că veți fi reținut...

M-am prezentat la intrare. Ofițerul de serviciu anunță imediat și vine un tip mai tânăr, un locotenent, care-mi spune: „Haideți cu mine”. Am mers cu liftul, apoi m-a băgat într-un birou, unde se afla un maior foarte încruntat. Acesta, fără să mă privească, mi-a spus: „la loc”. După un minut de tăcere studiată, ca în acest timp să se nască fel de fel de întrebări în mintea mea, a început discuția, la care a rămas să asiste și locotenentul care mă adusese. Ce altceva putea să-mi spună? Reproșuri: că nu-mi vād de treabă, că acționez împotriva regimului, că critic regimul... Numai și numai acuze, acuze, acuze, acuze. L-am lăsat să-și termine repertoriul, și, uitând să mai fiu politicos, i-am spus verde în față:

- Ascultă, dom'le, de ce nu vă modernizați instituția asta? Ați rămas la același stadiu înapoiat, bazându-vă pe o armată de turnători, care ori sunt inculți și incapabili, ori sunt răuvoitori și inventează ca să vă spună ceea ce vreți să auziți. Schimbați-vă, domnule, sistemul, lucrați cu oameni competenți, cizelați, cultivați. Treceți la un stadiu

avansat, să fiți și dumneavoastră în rând cu lumea, cu serviciile de informații care acționează în toată lumea. Unde se mai procedează așa?!

Maiorului nu-i venea să-și creadă urechilor, iar locotenentul făcea fețe-fețe. Și la un moment dat acesta îi spune maiorului:

- Tovarășe maior, eu cred că nu mai are rost să continuăm; dacă mai stăm mult de vorbă cu el, ăsta ajunge să ne convingă și pe noi.

Către sfârșitul discuției, începuseră să-mi dea sfaturi. Le-am tăiat vorba:

- Vă rog, fără recomandări. După tot ce-am îndurat, nu mai am nevoie de sfaturi. Puteți să treceți direct la amenințări, dacă vreți.

Și atunci, la încheiere, maiorul a avut un gest care m-a surprins. Când am dat să plec, s-a ridicat în picioare, a luat poziția de drepti, mi-a întins mâna și a zis: „Să trăiți”.

Era ceva cu totul neașteptat. Și i-am răspuns:

- Sper să renunțați la sistemul ăsta depășit și să nu ne mai vedem.

- Ei – zice –, depinde de dumneavoastră.

Asta a fost cea mai interesantă „întrevedere”. În rest, mă puneau să scriu, să declar ce-am făcut, ce-am spus... numai aiureli. Era o permanentă șicanare prin care urmăreau întreținerea unei anumite stări de spirit.

„Nu am cerut reabilitarea”

După ce ați ieșit din închisoare, ați fost reabilitat?

Stați un pic: eu n-am vrut să capăt reabilitarea. Adică de ce să fiu reabilitat? Prin '69-'70, am dat statul în judecată pentru că prejudiciul pe care mi-l provocaseră comuniștii a fost imens; s-a sfărâmat tot, familie, carieră... Nu mi-am luat avocat, mi-am pledat singur cauza și am cerut în mod simbolic o despăgubire de la stat. Știam că nu voi căpăta nimic, știam asta, n-aveam nevoie să mi-o spună cineva. Dar am avut satisfacția că însuși procurorul a recunoscut în instanță că am dreptate.

V-ați revăzut foștii colegi de detenție?

Sigur, pe foarte mulți.

Dar cu vreunul dintre foștii gardieni v-ați întâlnit?

M-am întâlnit cu câțiva, dar a fost ceva penibil... Imediat după Revoluție, toți erau pe linia spășirii, dar pe urmă lucrurile s-au schimbat. În momentul de față nu-și mai fac probleme, pentru că, după cum știți, s-a lansat ideea de culpabilitate generală; toată lumea este vinovată și nu există diferență între victimă și călău; victima și călăul constituie un cuplu care își împarte vinovăția, ba mai mult, uneori se afirmă că victima ar fi chiar mai vinovată decât călăul, pentru că ea ar fi fost cea care ar fi provocat, ar fi stârnit călăul... Așa că de ce să mai faci atâta tapaj?

Nu voi uita niciodată afirmația lui Nicolski, faimosul general de Securitate, care în fața unui reporter a spus: „Acuma, să privim lucrurile realist: se gândea cineva în '53-'54 că o să vină '89?”⁴⁴. Pentru că ei au crezut tot timpul că nimeni nu va fi în stare să-i învinovățească, să-i tragă vreodată la răspundere. De-aia gardienii erau așa cum erau...

În urma detenției ați rămas cu anumite sechele?

Nu poți să nu fii marcat de o astfel de experiență. A contat însă foarte mult zestrea genetică; fiecare a reacționat conform „dotării” pe care a avut-o din punctul ăsta de vedere. Desigur, sunt unii care au fost marcați foarte puternic și care nu și-au mai revenit niciodată.

În încheiere, cum ați putea defini comunismul?

Comunismul a fost cel mai vast capitol de patologie socială înregistrat de istorie, fundamentat pe o imensă fraudă. Patologie premeditată, minuțios construită, instalată și dezvoltată sistematic și progresiv, evoluând către alienarea generală ce dăinuie și după pretinsa dispariție a sistemului. S-a practicat zeci de ani, cu obstinație, ultragiurea permanentă a normalității prin agresarea firescului naturii umane, sfârșind prin lansarea mon-

⁴⁴ Afirmație făcută de Alexandru Nicolski în cadrul interviului acordat în anul 1991 realizatoarei TV Lucia Hossu Longin (interviu inclus în *Memorialul durerii*, episodul 11, intitulat „Experimentul Pitești”). (n.ed.)

struozității numite „omul nou”. Toate principiile și rigorile morale au fost taxate drept mofturi de clasă. Relațiile interumane au degenerat; s-a impus „sfânta” ură de clasă ca unic motor al evoluției sociale. De aici, permanentizarea unor nesfârșite stări conflictuale, generatoare de o falsă infraționalitate – material inestimabil pentru cea mai productivă și funcțională construcție a comunismului: imperiul penitenciar, creat și generos susținut de Securitate și de partid, și bazat pe justiția „populară”. Sintetizând, comunismul a fost și a rămas o boală care nu se vindecă niciodată; la fel ca SIDA, dispăre doar odată cu purtătorul.

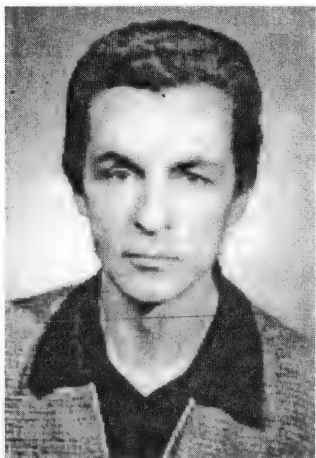
ANEXE

Miltiade Ionescu

Ion Ioanid
organizatorii evadării din 6 iunie 1953, de la mina Cavnic

Ion Pantazi

Ion Cojocaru

Simion Cojocaru

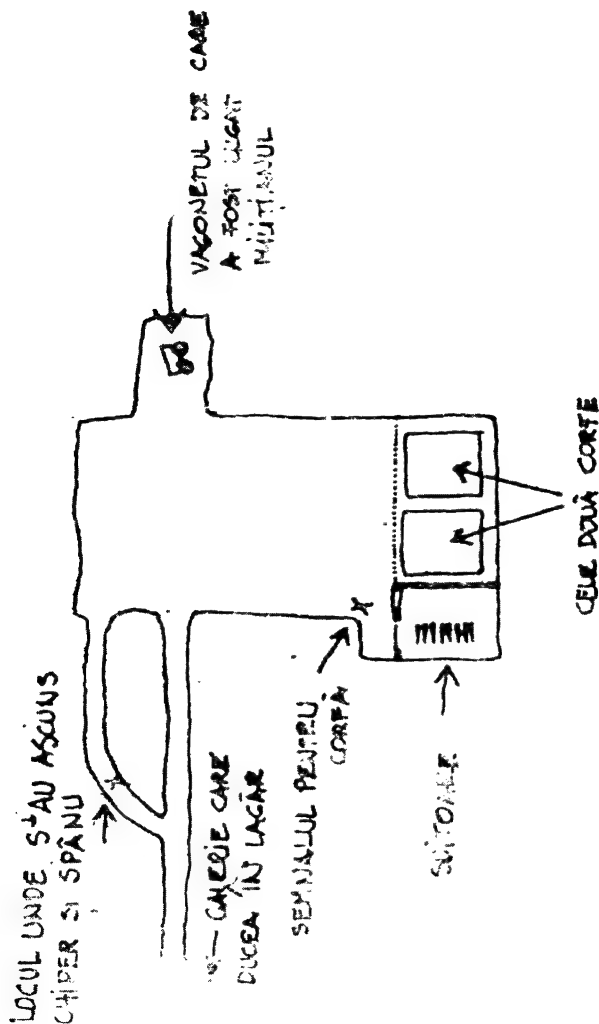

Ion Brânzaru

Gheorghe Brânzaru

**Țărani din Vrancea, arestați după răscoala împotriva colectivizării
din 23 iulie 1950, participanți la evadarea de la Căvnic**

Schița evadării de la Cavnic reconstituită de Ion Ioanid în cartea sa
„Închisoarea noastră cea de toate zilele”

Ofițerul genist Marin Țucă, organizatorul evadării de la mina Valea Nistrului, capturat de Securitate, condamnat la moarte și executat în apropiere de Oradea

PENITENCIARUL Pol Nr. MATRICO... 25/6
 Anul 1951 luna Decembrie ziua 27

1. Numele IONESCU Pronumele MILTIADU
 2. Născut în anul 1924 la București ziua 28 în Comuna București
 Raionul Galati Regiunea Galati
 3. Locuiește în Comuna București și al Mama
 Str. Volcanului Nr. 7
 Regiunea București
 4. Ocupațiunea, în prezent Dactor În trecut Student
 5. Avere de deținut în prezent fără avere
 6. Ocupația sa în trecut Idem
 7. Ocupația sa în prezent Contabil În trecut Idem
 8. Avere de deținut în prezent fără avere
 9. Ocupația părinților în prezent Idem
 10. Avere de deținut în prezent una casă cu 5 camere
 11. Originea socială Mr. Bungheș
 12. Cetașenia Român studii Facultatea de Medicină
 13. Starea civilă căsătorit numele soției Rumana copii băieți
 14. Serviciul militar: ctg. 134 gradul caporal unitatea careia aparține Idem
 15. Apartenența politică a deținut în prezent Idem Membru politic
 16. Starea sănătății (ce defecte fizice și psihice are) Idem Neînchis

SEMNALMENTE: talia 162 m. fruntea mică nasul mic gura puțin barbia oval
 fața patimă ochii capșă sprâncenele cașto barba nede
 urechea patimă mustața nede semne particulare scară

SITUAȚIA JURIDICĂ:
 a) ANTECEDENTELE PENALE
 Dacă este infractor din obicei
 b) PREVENIT, depus de Sec. J. Buc. Pme. cu mandatul de arestare
 Nr. 4615 /1951 pentru fapt Uneltire contra ord. are. art. 1142/1950
 Descrierea pe scurt a faptului
 Prin ordonanța definitivă Nr. 195 emisă de
 rămas sub siare de arest până la terminarea judecării.
 c) INTERNAT, de către Reg. Buc. 27.11.51 cu ordinul Nr. 43219/1951
 Se mai menține ca prev. ord. cu mandat N-rele 23.10.1952 dec. le. prev. pref. 1142/1952
 Eșiri provizorii 10.1952 indicat de Sec. Reg. Pme. 43219/1952 1.4.66/1952
 Reprimiri din eșiri provizorii 1.1952 reprimiri 1.66/1952
 Pedepse disciplinare
 Purtarea Cum a muncit
 Eșiri definitive

fig. 1

Una din fișele matricole penale ale medicului Miltiade Ionescu, care rezumă grafic biografia sa concentraționară.

Pe pagina întâi (fig. 1, colțul din stânga sus) sunt menționate închisorile și lagărele prin care a trecut. Pe verso (fig. 2) sunt cumulate pedepsele: celor 15 ani muncă silnică pentru crimă de uneltire (în 1952) li se adaugă 8 ani închisoare corecțională pentru infracțiunea de „asociere contra ordinii publice” (așa a fost categorisită evadarea).

Număr de înregistrare	Număr de dosar	Numele condamnatului	Nașterea	Locul nașterii	Profesia	Starea civilă	Data intrării în detenție	Data eliberării
403/1952	403/1952	Crină de	15 ani				1951 XI 15	1950 III 15
Descrierea pe scurt a faptului:								
23/5/52 34/52								
Descrierea pe scurt a faptului:								
de la data de 6. vi. 1953 la 7. x. 1953 în								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								

Observații: 61582/20.08.64

16 VII 1952 Bare Jure J. 21962/1952 10 XI 1952 Carnie J. 50 64 358

Reprimă din eseri provizorii

Transferări definitive 06-06-53 exp. J. 10 848/53

Cum a muncit și meseria înșusita

Premii, evidențieri 15.04.96

Sorii urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare 10. XI. 1954 Oradea 6-11-55

Purtarea

Reațapat sau nu J. 6. 28.07.464

Eseri definitive

Pasat în câmpul muncii

Imprudent	Fișa a fost întocmită de	Verificat și găsit în conformitate cu actele de deținere la dosar.
Semnătura deținut	DIRECTOR	Secretar de greșd.

fig. 2

Eliberarea deținutului ar fi urmat să aibă loc abia în anul 1975. Prin contopirea celor două pedepse a rezultat o pedeapsă de 18 ani, căreia i s-au adăugat 4 luni și o zi (de la data de 6 iunie 1953 până la data de 7 octombrie 1953 (timpul evadării și anchetelor ce au urmat după capturare). Miltiade Ionescu a fost eliberat la 29 iulie 1964, ca urmare a grațierii generale a deținuților politici (decretul 411/1964)

DECRET
PRIVIND GRAȚIEREA UNOR CONDAMNAȚI
DE RESTUL PEDEPSEI CE MAI AU DE EXECUTAT

CONSILIUL DE STAT
AL
REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

D E C R E T

PENTRU GRAȚIEREA DE RESTUL PEDEPSEI CE MAI AU DE EXECUTAT
UN NUMAR DE 3244 CONDAMNAȚI.

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne
în temeiul articolului 37 punctul 20 din Constituție,
decretează :

Articolul 61c: Se grațiază de restul pedepsei ce
mai au de executat următorii condamnați :

3018- IONESCU MELTIADE - născut la 24 noiembrie 1924
în orașul Galați, fiul lui Constantin și Maria, condamnat prin
sentința penală nr.403 din 26 iunie 1952 a Tribunalului militar
București, Secția II-a, confirmată prin decizia penală nr.476 din
1 noiembrie 1952 a Tribunalului Suprem Colegiul Militar la 15 ani
muncă silnică pentru uneltire contra ordinii sociale în baza
art.209 partea III-a Cod penal.Prin sentința penală nr.34 din
19 ianuarie 1954 a Tribunalului militar teritorial Oradea, rămasă
definitivă prin nerecurare, sus-numitul a mai fost condamnat la
8 ani închisoare corecțională pentru delictul de asociere contra
liniștei publice în baza art.315 alin.2 Cod penal și la 1 an
închisoare corecțională pentru evadare în baza art.297 Cod penal.
cu aplicarea art.101 Cod penal.Prin aceeași sentință s-a dispus
în conformitate cu art.119 pct.2 Cod penal includerea acestei
condamnări în pedeapsa de 15 ani muncă silnică la care s-a
adăugat un spor de 3 ani, urmind ca sus-numitul să execute 18 ani
muncă silnică.-

Fragment din decretul de grațiere nr. 411/29 iulie 1964,
în urma căruia Miltiade Ionescu a fost eliberat din colonia
de muncă Ostrov

Nr. dosarului poştal: 10.1.72
 Anul 1972 luna Septembrie ziua 12
 Fişa MATRICOLĂ PENALĂ
 Proscris
 DANID. E
 Regimul
 în carantina
 1926 luna Septembrie ziua 28
 1972
 ELENA
 Regimul
 si al
 4. Domotia 19
 5. Ocupaţia în data arestării
 1972
 6. Ocupaţia în data arestării
 1972
 7. Ocupaţia în data arestării
 1972
 8. Ocupaţia în data arestării
 1972
 9. Ocupaţia în data arestării
 1972
 10. Ocupaţia în data arestării
 1972

1. **PIETRO** **YANID. E** **JOAN**
2. **YANID. E** **JOAN**
3. **YANID. E** **JOAN**
4. **YANID. E** **JOAN**
5. **YANID. E** **JOAN**
6. **YANID. E** **JOAN**
7. **YANID. E** **JOAN**
8. **YANID. E** **JOAN**
9. **YANID. E** **JOAN**
10. **YANID. E** **JOAN**

7. Ocupația soț In prezent _____ In trecut _____
8. Aveați sot _____ In prezent _____ In trecut _____
9. Ocupația părintilor în prezent soț și soție In trecut _____
10. Aveți părinți în prezent soț și soție In trecut _____
11. Originea soției franceză
12. Căminul francez (dacă este căminul aceluși se va menționa dintr-o singură dată)
13. Starea civilă casătorit cuplu _____
14. Serviciul militar: cu 1948 anul _____
15. Apărământa politică a deținerii la țară în prezent la țară
Starea actuală (de dețineră în publicare etc.) dețineră în publicare

SENNALMENTE : Talia libra m funtazze tola
faja den ocell Copmizjari 31
urecha mija miniatore nest

[illegible]

Înșir porțiori: 6 June 1913 orașul
 Reștură la țări porțiori: 10 noi. 913 refuzant din oraș
 Pedepse disciplinare: _____
 Parcurse: _____ Cum a murit: _____
 Iășiri definitive: _____

[illegible]

Cat 7 106.880 / 44-963-20-d-tang^a Le cat^b

[illegible]

Impresurarea degerului
artificior stăruie

semnătură de înalt

trebură definitivă

Plasat în câmpul muncii

Pas înaintat de

Verificat și găsit în conformitate cu actele de dețineră
din acest

DIRECTOR,

Secretariat de greșă,

Secretar de grefă,

1. Numele cognom: Ștefan
2. Data nașterii: 1921
3. Locul nașterii: Comuna Ștefan, Județul Iași
4. Locul de muncă: În prezent
5. Locul de domiciliu: În prezent
6. Domiciliul: În prezent
7. Ocupația: În prezent
8. Ocupația anterioară: În prezent
9. Ocupația anterioară: În prezent
10. Ocupația anterioară: În prezent
11. Originea socială: Lucrător
12. Căminul: În prezent
13. Starea civilă: Maritat
14. Serviciul militar: cu 12 ani de serviciu
15. Aparținerea politică: Comunistă
16. Starea sănătății: Bună

Prin ordonanța definitivă Nr. 195 emisă de Județul Iași la data 1921 pentru condamnarea la moarte a Ștefan pentru crimele de comunistă și terorism.

Se mai menține ca condamnare la moarte a Ștefan pentru crimele de comunistă și terorism.

Exemplar: 1921
Reprimă: 1921
Pedeapsă disciplinară: 1921
Purtarea: 1921
Egit definitivă: 1921

[illegible]

SITUATIA JURIDICA I

a) Antecedente penale: *Seclara ca nu am fost condus*

b) Prezentul, dupa la data de _____ de catre _____ cu domiciliul la _____ Nr. _____ /198____ pentru fapta _____ art. _____

Dosierul pe scurt a faptului _____

Pon o hotarare definitiva Nr. _____ emis la _____

c) Interzici, de catre _____ ramas sub stare de arest pana la terminarea judecatii.

So mai mareaza cu _____ cu ord. Nr. _____

Epsi proviziuni nr. 1916 *inlocuita cu 1704 din 1974*

Regimul din acest provizion *95-0196 de p.m.m.*

Pedepse disciplinare _____

Peritarea _____

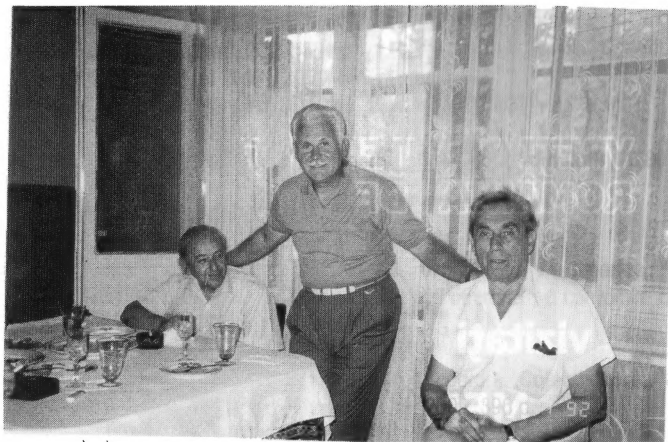
Epsi de fructe _____

Oana e marci _____

52000000

	Ești provizori	
	Împărin din eștri provizorii	
	Poepae disciplinare	
	Purarea	Cum a muncit
	Ești definitive	

Fişa a fost întocmită de _____
Verificat şi găsit în conformitate cu actele de dep-
nere la dosar _____
DIRECTOR,
Secretar de şef,
Seminăria de băuturi alcoolice din _____

**Întâlnire amicală, la mulți ani după eliberare,
între trei foști colegi de detenție:
Miltiade Ionescu, Valentin George Sarry și Paul Iovănescu**